Bombay University Publications
(*Devanāgarī-Pāli Texts Series, No. 4*)

थेरीगाथा

OR

POURINGS IN VERSE OF THE BUDDHIST BHIKKHUṆIS

N. K. BHAGWAT

Bombay University Publications

(*Devanāgarī-Pālī Texts Series, No. 4*)

थेरीगाथा

OR

POURINGS IN VERSE OF THE BUDDHIST BHIKKHUṆIS

For the first time published in Devanāgarī

EDITED BY

N. K. BHAGWAT, M. A.

Professor, St. Xavier's College,
Fellow of the Bombay University.

FIRST EDITION

BOMBAY

1937

Price Re. 1.

Books suggested for consultation and further study :

1 The Thera and Therīgāthā (P. T. S.) edited by Pischel.

2 Paramatthadīpanī—(P. T. S.) Dhammapāla's commentary on the Therīgāthā—edited by E. Muller, London, published 1893.

3 Therīgāthā—(Burmese characters) published by Zabu Meit Swe Press, Rangoon, 1917.

4 'Psalms of the Sisters' (Psalms of the Early Buddhists) —Translation of the Therīgāthā, by Mrs. Rhys Davids, London, 1909.

5 A History of Indian Literature, by M. Winternitz, English Translation, by Mrs. Ketkar and Miss Kohn, published by the Calcutta University 1933, Vol. II Pages 100–113 in particular.

6 A History of Pālī Literature, by B. C. Law, Vol. I, London 1933, Pages 263–267, Pages 1–42.

7 Buddhism—its History and Literature—(American Lectures) by T. W. Rhys Davids, London.

8 'Bauddhasaṃghācā Paricaya'—in Marāthi—by D. Kosambi, published by the Karnatak Printing Press, 1926.

CONTENTS

	Pages
Books suggested for consultation and further study	
Preface	i–xiii
Text in Devanāgarī	1–45
Appendix—	
थेरीनं सङ्खित्तचरियावण्णना (परमत्थदीपनीतो सङ्खित्ता)	
Short Lives of the Theris (abridged from Paramatthadīpanī)	46–77
थेरीनं तासं गाथानञ्च अनुक्कमो	
(Table of Theris and the Gāthās)...	78-80

PREFACE

Therīgāthā, or Pourings in verse of the Buddhist Bhikkuṇis, forms one of the fifteen books of the Khuddakanikāya and is, now for the first time, edited in Devanāgarī characters in the series of Pāli Publications undertaken by the University. The aims and objects of this series have been already mentioned in the Foreword of the Vice-Chancellor to the Nidânakathā[1] and in the Preface to the Dīgha-Nikāya (Vol. II)[2].

The Therīgāthā is always associated with another work named the Theragāthā, which is also being published in this series. The Theras or the Elderly Bhikkhus also uttered in verse their inner experiences, and these two works have a great value for us as showing the building up of the spiritual personality of these men and women of the Buddhist reformation. They also throw a flood of light on the life and atmosphere of the Saṃgha, which is one of the three important gems (Ratanas) of Buddhism[3]. In this Preface, we shall speak of the Therīgāthā alone, although casual references to the Theragāthā are inevitable.

The Therīgāthā Collection contains 73 groups of utterances with 522 stanzas, which are ascribed by tradition to certain Theris, mentioned by name. This traditional mention of the names with the lives of the Bhikkhuṇis is preserved in the commentary of Dhammapāla known as the Paramatthadīpanī.[4] This latter work may have been a composition of the 5th Century A. D. The narratives may have been

1. Devanāgarī—Pāli Texts Series No. 1 'Foreword'—Page IV paragraphs 2-3, published 1935.

2. Devanāgarī—Pāli Texts Series No. 3, published 1936.

3. The other *two* Ratanas or gems being the Buddha, and the Dhamma.

4. Paramatthadīpanī, P. T. S. edited by E. Müller, published, 1893.

fashioned out of the verses themselves or purely invented. They have been described as entirely unauthentic[1]. Whatever historical value scholars may be inclined to attach to this work, "it affords a very instructive picture of the life they (these Buddhist lady scholars) led in the valley of the Ganges in the time of Gotama the Buddha".[2] Mrs. Rhys Davids aptly remarks while discussing the historial aspect of the verses and the Theris themselves, that 'The Registration of such views; the reverence accorded to such views; these are for the history of human ideas the really precious truths, howsoever legendary or lost the genuine sources may have become."[3] The verses, when read carefully, do not represent, as is contended by Neumann that, 'one man has left the impress of his mind on the whole',[4] but clearly bear traces of the attempts of various Bhikkuṇis, who were influenced by the same 'Buddhist Mind'[5]. Very many of the Theris were, no doubt, women of acknowledged culture and they did preach as teachers of men and did expound on various occasions, the essential and subtler facts of human life and experience. On such occasions they must have poured themselves out with that intensity of feeling as they cast a look on their pasts, which made Dhammapāla repeat the following burthen in respect of almost all Theris :—'After the attainment of Arhatship, however, reflecting on her path, she uttered the following verses, as verses uttered in a moment of intensity of feelings (Udānavasena)'.[6] Mrs. Rhys Davids describes these verses as 'Poems' and says

1. Winternitz—'History of Indian Literature'—Vol II, Page 101.

2. T. W. Rhys Davids—'Buddhism', American Lectures (1896) Page 72.

3. 'Psalms of the Sisters'—Introduction—Para. 2, last sentence.

4. Winternitz—History, Vol II. K. E. Neumann quoted on Page 102.

5. Ibid. Page 102.

6. The sentence in Pāli generally runs thus :—अरहत्तं पन पत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा उदानवसेन इमा गाथा अभासि ।

"We see in the verses the expression of energies and emotions, newly awakened or diverted into new channels. Even when the poems breathe rest and peace, their tone is exalted and hedonistic."[1] Such being the importance of this work, no wonder that European scholars should have devoted their scholarship to working in this field by editing a correct edition of the Text, and its commentary, studying both and writing papers and translating those verses and writing on discourses or discussing important questions connected with it.[2]

As for the *Chronology* of the Therīgāthā, the question can be decided with a certain degree of approximation. Whatever may have been the dates of individual Texts of the Tipiṭaka, they can be fixed between the 'upper limit' and the 'lower limit'.[3] The former includes the period of 45 years of the Master, after his enlightenment; while the latter may be brought down to the 5th century of the Christian Era, during which scholars like Buddhadatta, Buddhaghoṣa and Dhammapāla completed Pāli Literature. Another landmark in this chronology is the reign of king Vaṭṭagāmaṇi Abhaya of Ceylon, during which Pāli Canon was, according to tradition, committed to writing in the first century B.C. The truth of this tradition can be substantiated by facts and by internal evidence from the Milinda Pañha, a work of the first century A.D. These and other proofs of sculptural and monumental inscriptions, and epithets like 'Bhāṇaka, Suttantika, Peṭakī, Pañcanekāyika,' point to the fact that "before the 2nd Century B. C. there was already a collection of Buddhist texts, which was called 'Piṭakas' and was divided into 'Nikāyas'.[4] The Khuddakanikāya, comprises the Therīgāthā. This Nikāya consists of fifteen books as

---

1. Psalms of the Sisters—Introduction, page XXXIII, para. 4.
2. *Vide* B. C. Law—A History of Pāli Literature—Vol. I, pages 264 265, where all the work done so far is summarised.
3. B. C. Law—History, Vol I. Page 11, the whole para.
4. Winternitz—History Vol II. Page 17; consult the whole page.

enumerated according to the list of the Majjhimabhāṇaka; while the Dīghabhāṇaka mentions only twelve. From this and other considerations it is also contended that "the Khuddakapāṭha was a compilation made in Ceylon and was given a place among the books of the Khuddakanikāya either immediately before the commitment of the Pāli Canon to writing during the reign of King Vaṭṭagāmaṇi or even after that although before the time of Buddhaghosa".[1] According to Dhammapāḷa, though some of the verses belong to persons who were not contemporary with Asoka, yet the whole compilation must have been put into final shape at the Third Buddhist Council and not before.[2]

After these general considerations, we take up the question of the nature of the verses contained in this Collection. On reading them, we see that they have been composed by women, since they attempt, in many places, to probe the hearts of women, as seen on diverse occasions. Mrs. Rhys Davids, while comparing the two Collections of the Therīs and Theras, is struck by the difference in idiom, sentiment and tone; and finds in the pourings of the Bhikkuṇis 'a personal note,' rather than 'expression of inner experiences'; *also*, in the gāthas of the Bhikkhus "descriptions of nature predominate; while in those of the nuns, pictures of real life prevail."[3] When these points are once admitted, it is not difficult to find out in these gāthas—this dream-pageant of Sisters of the antique-world[4]—some of the features of real poetry. If poetry presupposes the existence of some intensive feeling, occasioned by the incidents of everyday life, these pourings are a spontaneous overflow of

1. B. C. Law—A History of Pāli Lit.—Page 34, the whole para in general.

2. This para. is based on information contained in Pages 34-40 of B. C. Law—History of Pāli Lit. Vol. I.

3. Winternitz—History, Vol II, Page 102.

4. Psalms of the Sisters—Introduction—Page XIX

such powerful feelings in several places.[1] Sometimes, however, the same verses, refrains, typical phrases, and enumerations come to be uttered by different Bhikkhuṇis, and thus these were handed down by tradition. Such collections of *detached gāthas*, without any attempt to weld them into a unified whole, are found scattered in this collection, although loosely hung by the name of a Bhikkhuṇī. The welding of such disjointed groups of gāthas is not without detection and examples are not wanting of this unskilled pattern of workmanship ! [2] We discover in this Collection a further stage of composite structural compositions approaching the "ballad, incipient drama, or a consecutive symmetrical monologue." [3] They may have been composed by others, who were well qualified to write classical Pāli poems, although the composition may have been suggested by a particular subject or a Bhikkhuṇī. Ambāpāli's poem, for example, in which the contrast between her youth and old age is so beautifully brought out on an exquisitely classical model and style of composition, must have been the work of an expert poet, who on taking hints from her own utterance, like, 'Never otherwise will the word of the Truthspeaker be,'[4] fashioned out a poetical composition, extremely fascinating and most appropriate with reference to a renowned person like Ambāpāli. There is no background, no setting. It existed by itself. A number of them are very old compositions bearing the stamp of the oldest Indian Akhyānas,[5] though Dr. Pischel singles out only those of Cāpā and Sundarī.

1. Generally speaking, Gāthas with अहं, or with a nominative of address to one-self may be regarded as coming under this class, e. g. verses 11, 25-26, 35-38, 48-50, 61, 72-81, 97-101, 107-111, 157-158.

2. Psalms of the Sisters—Introduction—Page 20 ; this is all based upon Pages XX-XXI.

3. 'Psalms' Page XXI—para. 2.

4. The Pāli words are : 'सच्चवादिवचनमनञ्ञथा'।

5. 'Psalms'—Introduction, Page XXI.

for special mention. Mrs. Rhys Davids finds Isidāsi's poem striking 'a strangely varied, almost a discordant, note'; while Sumedhā's aspirations have 'the older orthodox ring, even though clad in different phraseology; while her harangues are sermons preached from a Bible!'[1] It is very difficult to say how far these niceties and fine distinctions in the verses of this Collection are convincing. The verses of the Mahānipāta, however, are too poetic to be regarded as sustained genuine poems. They are, in all probability, worked, at the hands of an expert or experts out of genuine original reminiscences, either composed or handed down in reference to or as associated with the names of particular Theris. These compositions, thus woven into ballads or monologues, or independent literary episodes, were broadcasted, popularised and widely sung during the period of Buddhist reformation and passed for as compositions in respect of particular Theris. These compositions in the Mahānipāta were the result rather of communistic than of individual effort."[1] No wonder, therefore, if we could discover therein sufficient variety of style. It is also clear from this that these 'Pourings in verse,' were not collected and preserved during Gotama's time, nor fixed soon after his death. The process of fixing those verses in the final form must have continued for several years and must have been influenced by the formation of the different portions of the other Nikāyas, whose episodes are also reflected therein.[2] The old and new are combined and the posteriority or priority of each portion shall have to be determined on individual merits.[3]

It is very interesting to study the little world, which is unfolded to us in this Collection. The verses may

---

1. Psalms'—Introduction—Page XXII.

2. For instance, the interviews of the Bhikkhuṇis and the Māra are found in the Mārasaṃyutta of the Saṃyuttanikāya.

3. Winternitz—History, Vol. II—Page 113.

be, in several places, full of the same refrains and sentences[1] and yet even where the gāthās are few, therein is noticeable an individual note. In the first place, we are struck by the variety of social position and standing of these Theris. We have among them aristocracy of castes, ruling kings, rich burgesses, highly-cultured Brahmins, workers or menials, harlots and women, who earned their living on the capital of their beauty and fascinating looks, beggars, mountaineers, fowlers and others. (Vide: Additional Notes) They, however, under diverse circumstances and with diverse motives, bid farewell to their householders' life. In some, they are drawn towards the life of the Bhikkhuṇī by the personality of the Master, or the preaching of a senior disciple or by the powerful mental upheaval or joyous agitation (saṃvega) or insight already developed because of preparation or equipment in past lives, and seen in this life as a pronounced tendency or bent of mind. In others, however, the immediate causes are unhappy incidents in worldly life, like the death of an only child, widowhood, disappointment or a rude shock received by the conduct of the husband, or children, disgust, degradation, demoralisation in their domestic state, the necessity of doing their duty towards their parents, who are placed in a very critical situation, or inspiration derived by some unusual incident in their walk of life. (Vide: Additional Notes) It is thus that the trammels of their present state, hindrances, inconveniences, intolerable condition, keen sense of duty and devotion or culmination of a developed or pre-fulfilled culture are some of the causes that prompt them to long for freedom and they shake off their householder's life and don the yellow robe. Having once entered into this new atmosphere, breathing in freedom, promise, opportunity and hope, of finding ample scope for development,

1. As for refrains and sentences repeated, there are a number of them: e. g. तिस्सो विज्जा सच्छिकता कतं बुद्धस्स सासनं । चतुक्खत्तुं पञ्चक्खत्तु विहारा उपनिक्खमिं । तेन मे समणा पिया । सच्चवादिवचनमनञ्ञथा ।

struggle, and unfoldment of their personality, they apply themselves to their goal with such devotion, constancy, singleness of purpose, right exercise of their qualities of head and heart, company and association, insight into the motives of men, that they are soon freed from Asavas and are happy in Nibbāṇā's Peace! They come to realise that in driving their sorrow, they are drawn towards freedom. They understand the Laws of the world, their origin, their working, terrible havoc caused by them, and ultimately they cut the sources of these myriads of bereavements and causes of suffering. With this new implication, and interpretation of life and universalised vision, they find themselves in a new world of action, active piety, active benevolence and beneficence, and they proceed to carry on the work of carrying their message of hope and consolation and true enlightenment to those who stand in need of them. (Vide: Additional Notes).

What are the Ethical teachings and the principles of Buddhism that we find reflected in this Collection? The highest ideal is that of Arhatship and the Bhikkhuṇis are not precluded from claiming that reward of their struggle. When a woman entered the saṃgha, she was placed under the tutelage of some Theri. She observed the rules and grasped the principles and significance of rules that were prescribed for her. They were taught to acquire the peace of mind. They were given instructions in the eight-fold path, the real nature of sensual pleasures, the Asubha meditations (foulness of matter), the seven factors of Enlightenment, lessons in meditations, the real nature of groups and spheres of consciousness, the six Abhiññas, the three Vijjā (knowledges), studying the appearance and disappearance of elements of Being, the five fetters or Nīvāraṇāni, the four noble truths, the holy vows (Dhutangāni); impermanence of beauty and matter—all these were necesary to attain to the ideal of Nibbāṇa. This Nibbāṇa has been looked at both as a negative aspect and a positive one. Extinction

of passion, hatred and illusion, utter annihilation of all sensuous craving and tendencies; extinction of Becoming; while, on the other hand, there is light; insight, happiness, coolness, calmness, peace, safety, state of Mastery and self-will. There is a great moral development, which makes those ladies entertain Love for all beings, non-violence, self-restraint, and universalised heart, above envy, above jealousy, above narrowness, above egoism, with a noble desire to move and work. The Buddha's Reformation opened up a vista of social and humanistic work for them and free as they were from their narrow grooves of life and household, they were equipped with these teachings and moral ideals, to prove themselves as best harbingers and angels of peace, goodwill and love to all!

This bare indication of the beauty, richness, and variety of this Collection will give the reader an idea of the importance of this work. The Poetic outbursts are designated as 'Psalms'. We believe they are 'outpourings' of the workings of a mind, which is highly ecstatic, concentrated, tensioned and more or less works on psychological laws and results rather than on religious ones. The connotation of the word Psalms is indissolubly bound with that of religion. Psalms connote religious or holy songs. These Gāthā present to us a mind, working under diverse conditions and hemmed in by peculiar and critical circumstances under which it works. We have, therefore, translated the word Therī-Gāthā as 'pourings in verse of the Buddhist Bhikkhuṇis.'

The Text that is edited is not a mere reprint of Pischel's edition, although we have derived immense help from it. The Burmese edition, and the text incorporated in the Paramatthadīpanī, have been consulted and the Text edited. The comma (,) has been freely used, and the method followed is the same as is used in the first three publications. The introduction of bold type in the case of

proper names, subjects, and topics, technical words, has been adhered to. In the Appendix, we have thought it necessary to give in short the life in this Buddhuppāda (present) of each Bhikkhuṇī, in some cases fuller than that which occurs in Pischel's Edition. This feature, will, it is hoped, go a great way in increasing the usefulness of the work to the Pāli student for whom this series is primarily intended. In fact, it is impossible to understand the real meaning and full significance of these verses, without the help of the Paramatthadīpanī. A thorough study of the Therīgāthā is only possible when a study of both these works is combined.

Our thanks are first due to the generosity of the Bombay University for having provided funds for the publication of this and other Texts. A Pāli student, Mrs. Kamala Saletore, first prepared a Devanāgarī copy which was further revised and rewritten by Mr. V. G. Dalvi. These students worked with me at a considerable sacrifice of time and energy and thus the Devanāgarī Pāli Text Series is founded upon labour of love, desire for the propagation of knowledge, readiness to work, self-sacrifice and a real desire to remove the handicaps in the way of Pāli students.

The Karnatak Press also deserves my sincerest thanks for their prompt and efficient work. In conclusion, it is a matter of great satisfaction that the activity of the University has been widely appreciated by Pāli scholars from Bengal and Pāli Professors and Scholars as well.

Sugata Nidhāna, Khar,
13th April, 1937.

N. K. BHAGWAT.

ADDITIONAL NOTES TO PREFACE

These motives for leaving the householders Life are *various* :—

(*a*) Due to Natural development which was to culminate into Arhatship (Upanissayasampannatā), मुत्ता (२), पुण्णा (३)

(*b*) A Desire to be free from household drudgery, and defects in general मुत्ता (११) गुत्ता (५६) सुभा (७०).

(*c*) Cessation and a hatred of that life of cordial relations between husband and wife till then who were simply doting upon each other, धम्मदिन्ना (१२).

(*d*) Out of faith for the Master and a desire for Pabbajjā धम्मा (१७) मेत्तिका (२४), दन्तिका (३२) सीहा (४०) सुजाता (५३), पुण्णिका (६५) रोहिणी (६७), सुभा (जीवकम्बवनिका) (७१).

(*e*) Out of faith for the Master when the latter entered Rājagaha, चित्ता (२३), सुक्का (३४), सोमा (३६).

(*f*) Death of a dear friend. सामा (२८).

(*g*) Death of an only or the dearest child. उब्बिरी (३३), किसा गोतमी (६३) ; वासेट्ठी (५१).

(*h*) Desire on the part of the wife to follow the same course as of her husband, भद्दाकापिलानी (३७) ; चापा (६८).

(*i*) Death of all relations like husband and others, सुन्दरीनन्दा (४१) ; चन्दा (४९) महापजापतीगोतमी (५५).

(*j*) Ungratefulness of the children and insult given by them, सोणा (४५).

(*k*) Ungrateful wretch of a husband. भद्दाकुण्डलकेसा-(४६) ; इसिदासी (७२).

(*l*) Complete wreck of domestic life. पटाचारा (४७).

(*m*) To save her parent from being made a victim of her beauty, अनोपमा (५४).

(*n*) To follow the example of their brother—चाला (५९) उपचाला (६०) सीसूपचाला (६१).

(*o*) Witnessing old age in contrast to prime youth, अम्बपाली (६६).

(*p*) Defeat to conquer a disciple of the Buddha, विमला (३९).

Social Status of the Theris, before they entered the state of houselessness, may be classified thus :—

(*a*) Members of Royal Families of Kosala, Magadha, Āḷavi. खेमा (५२), सुमना (१६), सेला (३५), सुमेधा (७३).

(*b*) Aristocracies of Śākyas, Licchavis, and the like :— महापजापतीगोतमी (५५) तिस्सा (४), अभिरूपनन्दा (१९), सुन्दरीनन्दा (४१) जेन्ती (२०), सीहा (४०), अञ्ञतरा थेरी (१).

(*c*) Brahmin aristocratic families :—मुत्ता (२), मेत्तिका (२४), अञ्ञतराउत्तमा (३१).

(*d*) Brahmin families :—चाला (५९), उपचाला (६०), सीसूपचाला (६१), रोहिणी (६७) सुन्दरी (६९) सुभा (अम्बवनिका) (७१). भद्राकापिलानी (३७), मुत्ता (११), नन्दुत्तरा (४२), सकुला (४४), चन्दा (४९), गुत्ता (५६).

(*e*) Brahmin Chaplain's family :—दन्तिका (३२), सोमा (३६).

(*f*) Gahapati aristocratic families :—पुण्णा (३), चित्ता (२३), सामा (२८), उब्बिरी (३३), सुक्का (३४).

(*g*) Seṭṭhi families :—धम्मदिन्ना (१२), उत्तमा (३०), भद्दाकुण्डलकेसा (४६), पटाचारा (४७), सुजाता (५३), अनोपमा (५४), पुण्णिका (६५).

(*h*) Bodhisatta's (Siddhārtha) Harem:—तिस्सा (४), अञ्ञतरा तिस्सा (५), धीरा (६), अञ्ञतरा धीरा (७) मित्ता (८), भद्दा (९), उपसमा (१०).

(*i*) Harlots:—अड्ढकासी (२२), अभयमाता (२६), विमला (३९), अम्बपाली (६६).

(*j*) Worker in metal (smith):—सुभा (७०).

(*k*) Fowler or animal trapper or mountaineer:—चापा (६८).

Bhikkhuṇis, who carried on the work of *preaching*, improving the tone of Society, nonviolence, benevolence and beneficence and active piety, in general:—

सुक्का (३४), सेला (३५), सोमा (३६), धम्मदिन्ना (१२), नन्दुत्तरा (४२), भद्दा कुण्डलकेसा (४६), पटाचारा (४७), महापजापतीगोतमी (५५) पुण्णिका (६५), रोहिणी (६७), सुन्दरी (६९) सुभा (कम्मारधीता) (७०), सुभा (जीवकम्ववनिका) (७१), सुमेधा (७३).

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

थेरीगाथा

१ अञ्ञतरा थेरी

सुखं सुपाहि थेरिके कत्वा चोळेन पारुता ।
उपसन्तो हि ते रागो सुक्खडाकं व कुम्भियं ॥ १ ॥
इत्थं सुदं अञ्ञतरा थेरी अपञ्ञाता भिक्खुणी ।
गाथं अभासित्था'ति ॥

२ मुत्ता

मुत्ते मुच्चस्सु योगेहि चन्दो राहुग्गहो[1] इव ।
विप्पमुत्तेन चित्तेन अनणा भुञ्जाहि[2] पिण्डकं ॥ २ ॥
इत्थं सुदं भगवा मुत्तं सिक्खमानं इमाय गाथाय
अभिण्हं ओवदति ॥

३ पुण्णा

पुण्णे पूरस्सु धम्मेहि चन्दो पण्णरसेरिव ।
परिपुण्णाय पञ्ञाय तमोक्खन्धं पदालय ॥ ३ ॥

४ तिस्सा

तिस्से सिक्खस्सु सिक्खाय मा तं योगा उपच्चगुं ।
सब्बयोगविसंयुत्ता चर लोके अनासवा ॥ ४ ॥

५ अञ्ञतरा तिस्सा

तिस्से युञ्जस्सु धम्मेहि खणो तं मा उपच्चगा ।
खणातीता हि सोचन्ति निरयम्हि समप्पिता ॥ ५ ॥

---

१ राहुग्गहा. २ भुञ्ज.

६ धीरा

धीरे निरोधं फुसेहि सञ्ञावूपसमं सुखं ।
आराधयाहि **निब्बाणं** योगक्खेमं अनुत्तरं ॥ ६ ॥

७ अञ्ञतरा धीरा

धीरा धीरेहि धम्मेहि भिक्खुणी भावितिन्द्रिया ।
धारेहि अन्तिमं देहं जेत्वा मारं सवाहनं ॥ ७ ॥

८ मित्ता

सद्धाय पब्बजित्वान मित्ते मित्तरता भव ।
भावेहि कुसले धम्मे **योगक्खेमस्स** पत्तिया ॥ ८ ॥

९ भद्रा

सद्धाय पब्बजित्वान भद्रे भद्ररता भव ।
भावेहि कुसले धम्मे योगक्खेमं अनुत्तरं ॥ ९ ॥

१० उपसमा

उपसमे तरे ओघं मच्चुधेय्यं सुदुत्तरं ।
धारेहि अन्तिमं देहं जेत्वा मारं सवाहनं ॥ १० ॥

११ मुत्ता

सुमुत्ता साधु मुत्त'म्हि तीहि खुज्जेहि मुत्तिया ।
उदुक्खलेन मुसलेन पतिना[1] खुज्जकेन च ।
मुत्त'म्हि जातिमरणा भवनेत्ति समूहता ॥ ११ ॥

१२ धम्मदिन्ना

छन्दजाता अवसाये[2] मनसा च फुटा सिया ।
कामेसु अप्पटिबद्धचित्ता 'उद्धं सोता'ति वुच्चति[3] ॥ १२ ॥

१३ विसाखा

करोथ बुद्धसासनं यं कत्वा ना'नुतप्पति ।
खिप्पं पादानि धोवित्वा एकमन्ते निसीदथ ॥ १३ ॥

१४ सुमना

धातुयो दुक्खतो दिस्वा 'मा जातिं पुनरागमि' ।
भवे छन्दं विराजेत्वा उपसन्ता चरिस्ससि ॥ १४ ॥

---

१ पहीना. २ अवसायि. ३ Compare धम्मपद verse २१८.

१५ उत्तरा

कायेन संवुता आसिं वाचाय उद चेतसा ।
समूलं तण्हं अब्बुय्ह सीतिभूत'म्हि निब्बुता ॥ १५ ॥

१६ सुमना (वुड्ढपब्बजिता)

सुखं त्वं वुड्ढिके सेहि कत्वा चोळेन पारुता ।
उपसन्तो हि ते रागो सीतिभूता[1]'सि निब्बुता ॥ १६ ॥

१७ धम्मा

पिण्डपातं चरित्वान दण्डमोलुब्भ दुब्बला ।
वेधमानेहि गत्तेहि तत्थेव निपतिं छमा ।
दिस्वा आदीनवं काये अथ चित्तं विमुच्चि मे ॥ १७ ॥

१८ सङ्घा

हित्वा घरे पब्बजित्वा हित्वा पुत्तं पसुं पियं ।
हित्वा रागञ्च दोसञ्च अविज्जञ्च विराजिय ।
समूलं तण्हमब्बुय्ह उपसन्त'म्हि निब्बुता ॥ १८ ॥

एकिका थेरिया समत्ता

---

१९ नन्दा

आतुरं असुचिं पूतिं पस्स नन्दे समुस्सयं ॥
असुभाय चित्तं भावेहि एकग्गं सुसमाहितं ॥ १९ ॥
अनिमित्तञ्च भावेहि मानानुसयमु'ज्जह ।
ततो मानाभिसमया उपसन्ता चरिस्ससि ॥ २० ॥

इत्थं सुदं भगवा **नन्दं** सिक्खमानं इमाहि गाथाहि अभिण्हं ओवदति ।

२० जेन्ती

ये इमे **सत्त बोज्झङ्गा मग्गा** निब्बाणपत्तिया ।
भाविता ते मया सब्बे यथा बुद्धेन देसिता ॥ २१ ॥

---

१ सीतिभूत'म्हि.

दिट्ठो हि मे सो भगवा अन्तिमो'यं समुस्सयो ।
विक्खीणो[1] जातिसंसारो न'त्थि दानि पुनब्भवो ॥ २२ ॥

२१ अञ्ञतरा थेरी

सुमुत्तिके सुमुत्तिका साधु मुत्तिक'म्हि मुसलस्स ।
अहिरिको मे छत्तकं वा पि उक्खलिका मे दळिद्दभावा'ति ॥ २३ ॥
रागञ्च अहं दोसञ्च विच्छिन्दन्ती विहरामि ।
सा रुक्खमूलमु'पगम्म 'अहो सुखं'ति सुखतो झायामि ॥ २४ ॥
अञ्ञतरा थेरीभिक्खुणी अपञ्ञाता ॥

२२ अड्ढकासी

याव **कासि**जनपदो सुङ्को मे तत्तको अहु ।
तं कत्वा निगमो अग्घमग्घे' नग्घं ठपेसि मं ॥ २५ ॥
अथ निब्बिन्द'हं रूपे निब्बिन्दञ्च विरज्ज'हं ।
मा पुन जातिसंसारं सन्धावेय्यं पुनप्पुनं ।
तिस्सो विज्जा सच्छिकता कतं बुद्धस्स सासनं ॥ २६ ॥

२३ चित्ता

किञ्चा'पि खो'म्हि किसिका गिलाना बाळ्हदुब्बला ।
दण्डमोलुब्भ गच्छामि पब्बतं अभिरूहिय ॥ २७ ॥
सङ्घाटिं निक्खिपित्वान पत्तकञ्च निकुज्जिय ।
सेले खम्भेसिम'त्तानं तमोक्खन्धं पदालिय ॥ २८ ॥

२४ मेत्तिका

किञ्चा'पि खो'म्हि दुक्खिता दुब्बला गतयोब्बना ।
दण्डमोलुब्भ गच्छामि पब्बतं अभिरूहिय ॥ २९ ॥
निक्खिपित्वान सङ्घाटिं पत्तकञ्च निकुज्जिय ।
निसिन्ना च'म्हि सेलम्हि अथ चित्तं विमुच्चि मे ।
तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता कतं बुद्धस्स सासनं ॥ ३० ॥

---

१ विखीणो.

२५ मित्ता

चातुद्दसिं पञ्चद्दसिं या च पक्खस्स **अट्ठमी** ।
पारि (टि) हारिकपक्खञ्च अट्ठङ्गं सुसमागतं ।
उपोसथं उपगञ्छिं देवकायाभिनन्दिनी ॥ ३१ ॥
सा'ज्ज एकेन भत्तेन मुण्डा सङ्घाटिपारुता ।
देवकायं न पत्थे'हं विनेय्य हदये दरं ॥ ३२ ॥

२६ अभयमाता

उद्धं पादतला अम्म अधो वे[1] केसमत्थका ।
पच्चवेक्खस्सु'मं कायं असुचिं पूतिगन्धिकं ॥ ३३ ॥
एवं विहरमानाय सब्बो रागो समूहतो ।
परिळाहो समुच्छिन्नो सीतिभूत'म्हि निब्बुता ॥ ३४ ॥

२७ अभयत्थेरी

अभये भिदुरो कायो यत्थ सत्ता पुथुज्जना ।
निक्खिपिस्सं इमं देहं सम्पजाना सतीमती ॥ ३५ ॥
बहूहि दुक्खधम्मेहि अप्पमादरताय मे ।
तण्हाक्खयो अनुप्पत्तो कतं बुद्धस्स सासनं ॥ ३६ ॥

२८ सामा

चतुक्खत्तुं पञ्चक्खत्तुं विहारा उपनिक्खमिं ।
अलद्धा चेतसो सन्तिं चित्ते अवसवत्तिनि ॥ ३७ ॥
तस्सा मे अट्ठमी रत्ति तण्हा मय्हं समूहता ।
बहूहि दुक्खधम्मेहि अप्पमादरताय मे ।
तण्हक्खयो अनुप्पत्तो कतं बुद्धस्स सासनं ॥ ३८ ॥

दुकनिपातो

---

२९ अञ्ञतरा सामा

पण्णवीसतिवस्सानि यतो पब्बजिताय मे ।
ना'भिजानामि चित्तस्स समं लद्धं कुदाचनं ॥ ३९ ॥

---

१ चे.

अलद्धा चेतसो सन्तिं चित्ते अवसवत्तिनि ।
ततो संवेगमा'पादिं सरित्वा **जिन**सासनं ॥ ४० ॥
बहूहि दुक्खधम्मेहि अप्पमादरताय मे ।
तण्हक्खयो अनुप्पत्तो कतं बुद्धस्स सासनं ।
अज्ज मे सत्तमी रत्ति यतो तण्हा विसोसिता ॥ ४१ ॥

३० उत्तमा

चतुक्खत्तुं पञ्चक्खत्तुं विहारा उपनिक्खमिं ।
अलद्धा चेतसो सन्तिं चित्ते अवसवत्तिनि ॥ ४२ ॥
सा भिक्खुणिं उपागच्छिं या मे सद्धायिका अहु ।
सा मे धम्मम'देसेसि **खन्धायतनधातुयो** ॥ ४३ ॥
तस्सा धम्मं सुणित्वान यथा मं अनुसासि सा ।
सत्ताहं एकपल्लङ्के निसीदिं पीतिसुखसमप्पिता ।
अट्ठमिया पादे पसारेसिं तमोक्खन्धं पदालिय ॥ ४४ ॥

३१ अञ्ञतरा उत्तमा

ये इमे **सत्त बोज्झङ्गा** मग्गा निब्बाणपत्तिया ।
भविता ते मया सब्बे यथा बुद्धेन देसिता ॥ ४५ ॥
सुञ्ञतस्सानिमित्तस्स लाभिनी'हं यदि'च्छितं ।
ओरसा धीता बुद्धस्स निब्बाणाभिरता सदा ॥ ४६ ॥
सब्बे कामा समुच्छिन्ना ये दिब्बा ये च मानुसा ।
विक्खीणो[1] जातिसंसारो न'त्थि दानि पुनब्भवो ॥ ४७ ॥

३२ दन्तिका

दिवाविहारा निक्खम्म गिज्झकूटम्हि पब्बते ।
नागं ओगाहमु'त्तिण्णं नदीतीरम्हि अद्दसं ॥ ४८ ॥
पुरिसो अङ्कुसमादाय 'देहि पादं'ति याचति ।
नागो पसारयि पादं पुरिसो नागमारुहि ॥ ४९ ॥
दिस्वा अदन्तं दमितं मनुस्सानं वसं गतं ।
ततो चित्तं समाधेमि खलु ताय वनं गता ॥ ५० ॥

---

१ विखीणा.

३३ उब्बिरी

अम्म जीवा'ति वनम्हि कन्दसि अत्तानं अधिगच्छ उब्बिरि ।
चूळासीतिसहस्सानि[1] सब्बा जीवसनामिका ।
एतम्हा'ळाहने दड्ढा तासं कं अनुसोचसि ? ॥ ५१ ॥

अब्बुहि[2] वत मे सल्लं दुद्दसं हदयनिस्सितं ।
यं मे सोकपरेताय धीतुसोकं ब्यपानुदि ॥ ५२ ॥
सा'ज्ज अब्बूळ्हसल्ला'हं निच्छाता परिनिब्बुता ।
बुद्धं धम्मञ्च सङ्घञ्च उपेमि सरणं मुनिं ॥ ५३ ॥

३४ सुक्का

किं मे कता राजगहे मनुस्सा मधुं पीता'व अच्छरे ।
ये सुक्कं न उपासन्ति देसेन्तिं बुद्धसासनं ॥ ५४ ॥
तञ्च अप्पटिवानियं असेचनकमो'जवं ।
पिवन्ति मञ्ञे सप्पञ्ञा वलाहकमि'व अद्धगू ॥ ५५ ॥
सुक्कासुक्केहि धम्मेहि वीतरागा समाहिता ।
धारेहि अन्तिमं देहं जेत्वा मारं सवाहनं ॥ ५६ ॥

३५ सेला

न'त्थि निस्सरणं लोके किं विवेकेन काहसि ? ।
भुञ्जाहि कामरतियो मा'हु पच्छानुतापिनी ॥ ५७ ॥
सत्तिसूलूपमा कामा खन्धानं अधिकुट्टना ।
यं त्वं कामरतिं ब्रूसि अरति दानि सा ममं ॥ ५८ ॥
सब्बत्थ विहता नन्दि तमोक्खन्धो पदालितो ।
एवं जानाहि पापिम निहतो त्वम'सि अन्तक ॥ ५९ ॥

३६ सोमा

यं तं इसीहि पत्तब्बं ठानं दुरभिसम्भवं ।
न तं द्वङ्गुलि पञ्ञाय सक्का पप्पोतुमि'त्थिया ॥ ६० ॥
इत्थिभावो नो किं कयिरा चित्तम्हि सुसमाहिते ।
ञाणम्हि वत्तमानम्हि सम्मा धम्मं विपस्सतो ॥ ६१ ॥

---

१ चुल्लासीतिं. २ अब्बहि, अब्भुतं.

सब्बत्थ विहता नन्दि तमोक्खन्धो पदालितो ।
एवं जानाहि पापिम निहतो त्वमसि अन्तक ॥ ६२ ॥

तिकनिपातो निट्ठितो

---

३७ भद्दा कपिलानी

पुत्तो **बुद्धस्स दायादो कस्सपो** सुसमाहितो ।
पुब्बे निवासं यो वेदि सग्गापायञ्च पस्सति ॥ ६३ ॥
अथो जातिक्खयं पत्तो अभिञ्ञावोसितो मुनि ।
एताहि **तीहि विज्जाहि तेविज्जो** होति ब्राम्हणो ॥ ६४ ॥
तथेव भद्दा कपिलानी तेविज्जा मच्चुहायिनी ।
धारेति अन्तिमं देहं जेत्वा मारं सवाहनं ॥ ६५ ॥
दिस्वा आदीनवं लोके उभो पब्बजिता मयं ।
त्य'म्हा खीणासवा दन्ता सीतिभूत'म्ह निब्बुता'ति ॥ ६६ ॥

चतुक्कनिपातो निट्ठितो

---

३८ अञ्ञतरा भिक्खुणी अपञ्ञाता

पण्णवीसति वस्सानि यतो पब्बजिता अहं ।
न'च्छरा सङ्घाटमत्तम्पि चितस्सू'पसम'ज्झगं ॥ ६७ ॥
अलद्धा चेतसो सन्तिं कामरागेन'वस्सुता ।
बाहा पग्गय्ह कन्दन्ती विहारं पाविसिं अहं ॥ ६८ ॥
सा भिक्खुणिं उपागच्छिं या मे सद्धायिका अहु ।
सा मे धम्मम'देसेसि **खन्धायतनधातुयो** ॥ ६९ ॥
तस्सा धम्मं सुणित्वान एकमन्ते उपाविसिं ।
पुब्बेनिवासं जानामि **दिब्बचक्खुं** विसोधितं ॥ ७० ॥
चेतो परिच्च ञाणञ्च सोतधातु विसोधिता ।
इद्धि पि मे सच्छिकता पत्तो मे आसवक्खयो ।
छ मे'**भिञ्ञा** सच्छिकता कतं बुद्धस्स सासनं ॥ ७१ ॥

---

१ चेतोपरियञाणञ्च.

३९ विमला पुराणगणिका

मत्ता वण्णेन रूपेन सोभग्गेन यसेन च ।
योब्बनेन च उपत्थद्धा अञ्ञा समतिमञ्ञि'हं ॥ ७२ ॥
विभूसेत्वा इमं कायं सुचित्तं बालालपनं[1] ।
अट्ठासिं वेसिद्वारम्हि लुद्दो पासमिव ओड्डियं[2] ॥ ७३ ॥
पिलन्धनं विदंसेन्ती (v. l. पिघंसन्ती) गुय्हं पकासिकं बहुं ।
अकासिं विविधं मायं उज्जग्घन्ती बहुं जनं ॥ ७४ ॥
सा'ज्ज पिण्डं चरित्वान मुण्डा सङ्घाटिपारुता ।
निसिन्ना रुक्खमूलम्हि अवितक्कस्स लाभिनी ॥ ७५ ॥
सब्बे योगा समुच्छिन्ना ये दिब्बा ये च मानुसा ।
खेपेत्वा आसवे सब्बे सीतिभूतम्हि निब्बुता ॥ ७६ ॥

४० सीहा

अयोनिसो मनसिकारा कामरागेन अट्टिता ।
अहोसिं उद्धटा पुब्बे चित्ते अवसवत्तिनी ॥ ७७ ॥
परियुट्ठिता किलेसेहि सुखसञ्ञानुवत्तिनी ।
समं चित्तस्स ना'लभिं' रागचित्तवसानुगा ॥ ७८ ॥
किसा पण्डु विवण्णा च सत्तवस्सानि चारि'हं ।
ना'हं दिवा वा रत्तिं वा सुखं विन्दि सुदुक्खिता ॥ ७९ ॥
ततो रज्जुं गहेत्वान पाविसिं वनमन्तरं ।
वरं मे इध उब्बन्धं यञ्च हीनं पुना'चरे ॥ ८० ॥
दळ्हं पासं करित्वान रुक्खसाखाय बन्धिय ।
पक्खिपिं पासं गीवायं अत्थ[3]चित्तं विमुच्चि मे ॥ ८१ ॥

४१ नन्दा

आतुरं असुचिं पूतिं पस्स नन्दे समुस्सयं ।
असुभाय चित्तं भावेहि एकग्गं सुसमाहितं ॥ ८२ ॥
यथा इदं तथा एतं यथा एतं तथा इदं ।
दुग्गन्धं पूतिकं वाति बालानं अभिनन्दितं ॥ ८३ ॥

---

१ बालल्लापनं २ ओड्डियं. ३ अथ.

एवमे'तं अवेक्खन्ती रत्तिन्दिवम'तन्दिता ।
ततो सकाय पञ्ञाय अभिनिब्बिज्ज दक्खिसं ॥ ८४ ॥
तस्सा मे अप्पमत्ताय विचिनन्तिया योनिसो ।
यथाभूतं अयं कायो दिट्ठो सन्तरबाहिरो ॥ ८५ ॥
अथ निब्बिन्द'हं काये अज्झत्तञ्च विरज्ज'हं ।
अप्पमत्ता विसंयुत्ता उपसन्तम्हि (v. l. उपसन्ता हि) निब्बुता ॥ ८६ ॥

४२ नन्दुत्तराथेरी

'अग्गिं चन्दञ्च सुरियञ्च देवता च नमस्सि'हं[1] ।
नदीतित्थानि गन्त्वान उदकं ओरुहामि'हं ॥ ८७ ॥
बहू वतसमादाना अद्धं सीसस्स ओलिखिं ।
छमाय सेय्यं कप्पेमि रत्तिभत्तं न भुञ्जि'हं ॥ ८८ ॥
विभूसमण्डनरता न्हापनुच्छादनेहि च ।
उपकासिं इमं कायं कामरागेन अद्दिता ॥ ८९ ॥
ततो सद्धं लभित्वान पब्बजिं अनगारियं ।
दिस्वा कायं तथाभूतं कामरागो समूहतो ॥ ९० ॥
सब्बे भावा समुच्छिन्ना इच्छा च पत्थना पि च ।
सब्बयोगविसंयुत्ता सन्तिं पापुणिं चेतसो ॥ ९१ ॥

४३ मित्तकाली

सद्धाय पब्बजित्वान अगारस्मा अनगारियं ।
विचरि'हं तेन तेन लाभसक्कारउस्सुका ॥ ९२ ॥
रिञ्चित्वा परमं अत्थं हीनमत्थं असेवि'हं ।
किलेसानं वसं गन्त्वा सामञ्ञत्थं निरज्झि'हं ॥ ९३ ॥
तस्सा मे अहु संवेगो निसिन्नाय विहारके ।
उम्मग्ग पटिपन्नम्हि तण्हाय वसमागता ॥ ९४ ॥
अप्पकं जीवितं मय्हं जरा ब्याधि च मद्दति ।
पुरायं भिज्जति कायो न मे कालो पमज्जितुं ॥ ९५ ॥

---

1 देवतावनमस्सितं

यथाभूतं अपेक्खन्ति **खन्धानं उदयब्बयं** ।
विमुत्तचित्ता उट्ठासिं कतं बुद्धस्स सासनं ॥ ९६ ॥

४४ सकुला

अगारस्मिं वसन्ती'हं धम्मं सुत्वान भिक्खुनो ।
अद्दसं विरजं धम्मं निब्बाणं पदमच्चुतं ॥ ९७ ॥
सा'हं पुत्तं धीतरञ्च धनं धञ्ञञ्च छड्डिय ।
केसे छेदापयित्वान पब्बजिं अनगारियं ॥ ९८ ॥
सिक्खमाना अहं सन्ति भावेन्ती मग्गम'ञ्जसं ।
पहासिं रागदोसञ्च तदेकट्ठे च आसवे ॥ ९९ ॥
भिक्खुणी उपसम्पज्ज पुब्बजातिम'नुस्सरिं ।
दिब्बचक्खुं विसोधितं विमलं साधु भावितं ॥ १०० ॥
सङ्खारे परतो दिस्वा हेतुजाते पलोकिने ।
पहासिं (v. l. पहाय) आसवे सब्बे सीतिभूत'म्हि निब्बुता ॥ १०१ ॥

४५ सोणा

दसपुत्ते विजायित्वा अस्मिं रूपसमुस्सये ।
ततो'हं दुब्बला जिण्णा भिक्खुणिमु'पसङ्कमिं ॥ १०२ ॥
सा मे धम्मम'देसेसि खन्धायतनधातुयो ।
तस्सा धम्मं सुणित्वान केसे छेत्वान पब्बजिं ॥ १०३ ॥
तस्सा मे सिक्खमानाय दिब्बचक्खुं विसोधितं ।
पुब्बेनिवासं जानामि यत्थ मे वुसितं पुरे ॥ १०४ ॥
अनिमित्तञ्च भावेमि एकग्गा सुसमाहिता ।
अन्तरा[1] विमोक्खासिं **अनुपादाय निब्बुता** ॥ १०५ ॥
पञ्चक्खन्धा परिञ्ञाता तिट्ठन्ति छिन्नमूलका ।
ठितिवत्थुज'नेजम्हि न'त्थि दानि पुनब्भवो ॥ १०६ ॥

४६ भद्दा पुराणनिगण्ठी

लूनकेसी पङ्कधरी एकसाटी पुरे चरिं[2] ।
अवज्जे वज्जमतिनी वज्जे चा'वज्जदस्सिनी ॥ १०७ ॥

---

१ अनन्तरा. २ चरि.

दिवाविहारा निक्खम्म गिज्झकूटम्हि पब्बते ।
अद्दसं **विरजं बुद्धं** भिक्खुसङ्घपुरक्खतं ॥ १०८ ॥
निहच्च जानुं वन्दित्वा सम्मुखा पञ्जलि[1] अहं ।
'एहि भद्दे'ति अवच सा मे आसू' **पसम्पदा** ॥ १०९ ॥
चिण्णा अङ्गा च मगधा वज्जी कासी च कोसला ।
अनणा पण्णासवस्सानि **रट्ठपिण्डमभुञ्जि'हं** ॥ ११० ॥
पुञ्ञञ्च पसविं बहुं सप्पञ्ञो वत अयमुपासको ।
यो भद्दाय चीवरम'दासि मुत्ताय सब्बगन्थेहि[2] ॥ १११ ॥

४७ पटाचारा

नङ्गलेहि कसं खेत्तं बीजानि पवपं छमा ।
पुत्तदारानि पोसेन्ता धनं विन्दन्ति मानवा ॥ ११२ ॥
किम'हं सीलसम्पन्ना सत्थुसासनकारिका ।
निब्बाणं ना'धिगच्छामि अकुसीता अनुद्धता ॥ ११३ ॥
पादे पक्खालयित्वान उदकेसु करोम'हं ।
पादोदकञ्च दिस्वान थलतो निन्नमागतं ।
ततो चित्तं समाधेमि अस्सं भद्रं व जानियं ॥ ११४ ॥
ततो दीपं गहेत्वान विहारं पाविसिम'हं ।
सेय्यमो'लोकयित्वान मञ्चकम्हि उपाविसिं ॥ ११५ ॥
ततो सूचिं गहेत्वान वट्टिं ओकस्सयामि[3]'हं ।
पदीपस्सेव निब्बाणं **विमोक्खो** अहु चेतसो ॥ ११६ ॥

४८ तिंसमत्ता थेरीभिक्खुणियो

मुसलानि गहेत्वान धञ्ञं कोट्टेन्ति मानवा ।
पुत्तदारानि पोसेन्ता धनं विन्दन्ति मानवा ॥ ११७ ॥
करोथ बुद्धसासनं यं कत्वा ना'नुतप्पति ।
खिप्पं पादानि धोवित्वा एकमन्ते निसीदथ ।
चेतोसमथमनुयुत्ता करोथ बुद्धसासनं ॥ ११८ ॥

---

१ अञ्जली. २ विप्पमुत्ताय सब्बगन्थिभि. ३ वट्टिं ओलोकस्सयामहं.

तस्मा ता वचनं सुत्वा **पटाचाराय** सासनं ।
पादे पक्खालयित्वान एकमन्तमु'पाविसुं ॥
चेतोसमथमनुयुत्ता अकंसु बुद्धसासनं ॥ ११९ ॥
रत्तिया **पुरिमे यामे** पुब्बजातिमनुस्सरं ।
रत्तिया **मज्झिमे यामे** दिब्बचक्खुं विसोधयुं ॥
रत्तिया **पच्छिमे यामे** तमोक्खन्धं पदालयुं ॥ १२० ॥
उट्ठाय पादे वन्दिंसु कता ते अनुसासनी ।
इन्दं व देवा तिदसा सङ्गामे अपराजितं ।
पुरक्खिता विहिस्साम[1] तेविज्ज'म्हा अनासवा ॥ १२१ ॥
एता इमा **तिंसमत्ता** थेरीभिक्खुणियो पटाचाराय सन्तिके अञ्ञं ब्याकंसु ॥

४९ चन्दा

दुग्गता'हं पुरे आसिं विधवा च अपुत्तिका ।
विना मित्तेहि ञातीहि भत्तचोळस्स ना'धिगं ॥ १२२ ॥
पत्तं दण्डञ्च गण्हित्वा भिक्खमाना कुला कुलं ।
सीतुण्हेन च डय्हन्ती सत्त वस्सानि चारि'हं ॥ १२३ ॥
भिक्खुणिं पुन दिस्वान अन्नपानस्स लाभिनिं ।
उपसङ्कम्म अवोचं पब्बजिं अनगारियं ॥ १२४ ॥
सा च मं अनुकम्पाय पब्बाजेसि पटाचारा ।
ततो मं ओवदित्वान परमत्थे नियोजयि ॥ १२५ ॥
तस्सा'हं वचनं सुत्वा अकासिम'नुसासनिं ।
अमोघो अय्याय ओवादो तेविज्ज'म्हि अनासवा ॥ १२६ ॥

पञ्चनिपातो समत्तो

---

५० पञ्चसता पटाचारा

यस्स मग्गं न जानासि आगतस्स गतस्स वा ।
तं कुतो आगतं पुत्तं 'मम पुत्तो'ति रोदसि ॥ १२७ ॥

---

१ विहरियाम.

मग्गं च खो'स्स जानासि आगतस्स गतस्स वा ।
न नं समनुसोचेसि एवंधम्मा हि पाणिनो ॥ १२८ ॥
अयाचितो ततो'गच्छि अननुञ्ञातो इतो गतो ।
कुतो'पि नून आगन्त्वा वसित्वा कतिपाहकं ॥ १२९ ॥
इतो'पि अञ्ञेना'गतो ततो अञ्ञेन गच्छति ।
पेतो मनुस्सरूपेन संसरन्तो गमिस्सति ।
यथा'गतो तथा गतो का तत्थ परिदेवना? ॥ १३० ॥
अब्बुहि वत मे सल्लं दुद्दसं हदयनिस्सितं ।
या मे सोकपरेताय पुत्तसोकं व्यपानुदि ॥ १३१ ॥
सा'ज्ज अब्बूळ्हसल्ला'हं निच्छाता परिनिब्बुता ।
बुद्धं धम्मञ्च सङ्घञ्च उपेमि सरणं मुनिं ॥ १३२ ॥

५१ वासिट्ठि

पुत्तसोकेन'हं अट्टा खित्तचित्ता विसञ्ञिनी ।
नग्गा पकिण्णकेसी च तेन तेन विचरि'हं ॥ १३३ ॥
वीथिसङ्कारकूटेसु सुसाने रथियासु च ।
अचरिं तीणि वस्सानि खुप्पिपासासमप्पिता ॥ १३४ ॥
अथ'द्दस्सामि **सुगतं** नगरं **मिथिलं** गतं ।
अदन्तानं दमेतारं सम्बुद्धं अकुतोभयं ॥ १३५ ॥
सं चित्तं पटिलद्धान वन्दित्वान उपाविसिं ।
सो मे धम्मम'देसेसि अनुकम्पाय गोतमो ॥ १३६ ॥
तस्स धम्मं सुणित्वान पब्बजिं अनगारियं ।
युञ्जन्ती सत्थुवचने सच्छा'कासिं **पदं सिवं** ॥ १३७ ॥
सब्बे सोका समुच्छिन्ना पहीना एतदन्तिका ।
परिञ्ञाता हि मे वत्थू यतो सोकान सम्भवो ॥ १३८ ॥

५२ खेमा

दहरा तुवं रूपवती अहम्पि दहरो युवा[1] ।
पञ्चङ्गिकेन तुरियेन एहि **खेमे** रमामसे ॥ १३९ ॥

---

१ हुत्वा.

इमिना पूतिकायेन आतुरेन पभङ्गुना ।
अट्टियामि हरायामि कामतण्हा समूहता ॥ १४० ॥
सत्तिसूलूपमा कामा खन्धानं अधिकुट्टना ।
यं त्वं कामरतिं ब्रूसि अरति दानि सा ममं ॥ १४१ ॥
सब्बत्थ विहता नन्दि तमोक्खन्धो पदालितो ।
एवं जानाहि पापिम निहतो त्वम'सि अन्तक ॥ १४२ ॥
नक्खत्तानि नमस्सन्ता अग्गिं परिचरं वने ।
यथाभुच्चं अजानन्ता बाला सुद्धिं अमञ्ञथ ॥ १४३ ॥
अहञ्च खो नमस्सन्ती सम्बुद्धं पुरिसुत्तमं ।
परिमुत्ता[२] सब्बदुक्खेहि सत्थु सासनकारिका ॥ १४४ ॥

५३ सुजाता

अलङ्कता सुवसना मालिनी चन्दनो'क्खिता ।
सब्बा'भरणसञ्छन्ना दासीगणपुरक्खिता ॥ १४५ ॥
अन्नं पानञ्च आदाय खज्जं भोज्जं अनप्पकं ।
गेहतो निक्खमित्वान उय्यानं अभिहारयिं ॥ १४६ ॥
तत्थ रमित्वा कीळित्वा आगच्छन्ती सकं घरं ।
विहारं दक्खिं पाविसिं **साकेते अञ्जनं वनं** ॥ १४७ ॥
दिस्वान लोकपज्जोतं वन्दित्वान उपाविसिं ।
सो मे धम्मं अदेसेसि अनुकम्पाय चक्खुमा ॥ १४८ ॥
सुत्वा च खो महेसिस्स सच्चं सम्पटिविज्झ'हं ।
तत्थे'व विरजं धम्मं फुसयिं **अमतं पदं** ॥ १४९ ॥
ततो विञ्ञातसद्धम्मा पब्बजिं अनगारियं ।
तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता अमोघं बुद्धसासनं ॥ १५० ॥

५४ अनोपमा

उच्चे कुले अहं जाता बहुवित्ते महद्धने ।
वण्णरूपेन सम्पन्ना धीता **मज्झस्स** अत्रजा ॥ १५१ ॥

---

२ पमुत्ता.

पत्थिता राजपुत्तेहि सेट्ठिपुत्तेहि गिज्झिता ।
पितु मे पेसयि दूतं, 'देथ मय्हं अनोपमं ॥ १५२ ॥
यत्तकं तुलिता एसा तुय्हं धीता **अनोपमा** ।
ततो अट्ठगुणं दस्सं हिरञ्ञं रतनानि च' ॥ १५३ ॥
सा'हं दिस्वान सम्बुद्धं लोकजेट्ठं अनुत्तरं ।
तस्स पादानि वन्दित्वा एकमन्तं उपाविसिं ॥ १५४ ॥
सो मे धम्मं अदेसेसि अनुकम्पाय गोतमो ।
निसिन्ना आसने तस्मिं फुसयिं **ततियं फलं** ॥ १५५ ॥
ततो केसानि छेत्वान पब्बजिं अनगारियं ।
सा'ज्ज मे सत्तमी रत्ति यतो तण्हा विसोसिता ॥ १५६ ॥

५५ महापजापती गोतमी

बुद्धवीर नमो'त्थ'त्थु सब्बसत्तानं उत्तम ।
यो मं दुक्खा पमोचेसि अञ्ञञ्च बहुकं जनं ॥ १५७ ॥
सब्बदुक्खं परिञ्ञातं हेतु तण्हा विसोसिता ।
अरियट्ठङ्गिको मग्गो निरोधो फुसितो मया ॥ १५८ ॥
माता पुत्तो पिता भाता अय्यिका च पुरे अहुं ।
यथाभुच्चं अजानन्ति संसरि'हं अनिब्बिसं ॥ १५९ ॥
दिट्ठो हि मे सो भगवा अन्तिमो'यं समुस्सयो ।
विक्खीणो जातिसंसारो न'त्थि दानि पुनब्भवो ॥ १६० ॥
आरद्धविरिये पहितत्ते निच्चं दळ्हपरक्कमे ।
समग्गे सावके पस्स एसा बुद्धान वन्दना ॥ १६१ ॥
बहूनं वत अत्थाय माया जनयि गोतमं ।
ब्याधिमरणतुन्नानं दुक्खक्खन्धं ब्यपानुदि ॥ १६२ ॥

५६ गुत्ता

गुत्ते ! यदत्थं पब्बज्जा हित्वा पुत्तं समुस्सयं ।
तमेव अनुब्रूहेहि मा चित्तस्स वसं गमि ॥ १६३ ॥
चित्तेन वञ्चिता सत्ता मारस्स विसये रता ।
अनेकजातिसंसारं सन्धावन्ति अविद्दसू ॥ १६४ ॥

कामच्छन्दञ्च ब्यापादं सक्कायदिट्ठिमेव च।
सीलब्बतपरामासं विचिकिच्छञ्च पञ्चमं ॥ १६५ ॥
संयोजनानि एतानि पजहित्वान भिक्खुणि।
ओरम्भागमनीयानि नयि'दं पुनरेहिसि ॥ १६६ ॥
रागं मानं अविज्जञ्च उद्धच्चञ्च विवज्जिय।
संयोजनानि छेत्वान दुक्खस्स'न्तं करिस्ससि ॥ १६७ ॥
खेपेत्वा जातिसंसारं परिञ्ञाय पुनब्भवं।
दिट्ठे'व धम्मे निच्छाता उपसन्ता चरिस्ससि ॥ १६८ ॥

५७ विजया

"चतुक्खत्तुं पञ्चक्खत्तुं विहारा उपनिक्खमिं।
अलद्धा चेतसो सन्तिं चित्ते अवसवत्तिनि ॥ १६९ ॥
भिक्खुणिं उपसङ्कम्म सक्कच्चं परिपुच्छ'हं।
सा मे धम्मं अदेसेसि धातुआयतनानि च ॥ १७० ॥
चत्तारि अरियसच्चानि इन्द्रियानि बलानि च।
बोज्झङ्गट्ठङ्गिकं मग्गं उत्तमत्थस्स पत्तिया ॥ १७१ ॥
तस्सा'हं वचनं सुत्वा करोन्ती अनुसासनिं।
रत्तिया **पुरिमे यामे** पुब्बजातिमनुस्सरिं ॥ १७२ ॥
रत्तिया **मज्झिमे यामे** दिब्बचक्खुं विसोधयिं।
रत्तिया **पच्छिमे यामे** तमोक्खन्धं पदालयिं ॥ १७३ ॥
पीतिसुखेन च कायं फरित्वा विहरिं तदा।
सत्तमिया पादे पसारेमि तमोक्खन्धं पदालिय" ॥ १७४ ॥

छनिपातो समत्तो

---

५८ उत्तरा

"मुसलानि गहेत्वान धञ्ञं कोट्टेन्ति मानवा।
पुत्तदारानि पोसेन्ता धनं विन्दन्ति मानवा ॥ १७५ ॥
घटथ बुद्धसासने यं कत्वा ना'नुतप्पति।
खिप्पं पादानि धोवित्वा एकमन्ते निसीदथ ॥ १७६ ॥

चित्तं उपट्ठपेत्वान एकग्गं सुसमाहितं ।
पच्चवेक्खथ सङ्खारे परतो नो च अत्ततो" ॥ १७७ ॥
तस्सा'हं वचनं सुत्वा **पटाचारा**नुसासनिं ।
पादे पक्खालयित्वान एकमन्ते उपाविसिं ॥ १७८ ॥
रत्तिया पुरिमे यामे पुब्बजातिमनुस्सरिं ।
रत्तिया मज्झिमे यामे दिब्बचक्खुं विसोधयिं ॥ १७९ ॥
रत्तिया पच्छिमे यामे तमोक्खन्धं पदालयिं ।
तेविज्जा अथ वुट्ठामि कता ते अनुसासनी ॥ १८० ॥
सक्कं व देवा तिदसा सङ्गामे अपराजितं ।
पुरक्खिता विहिस्सामि तेविज्ज'म्हि अनासवा ॥ १८१ ॥

५९ चाला

सतिं उपट्ठपेत्वान भिक्खुणी भावितिन्द्रिया ।
पटिविज्झि **पदं सन्तं** सङ्खारूपसमं सुखं ॥ १८२ ॥
"किन्नु'द्दिस्स मुण्डा'सि समणी विय दिस्ससि ।
न च रोचेसि पासण्डे किमिदं चरसि मोमुहा ? ॥ १८३ ॥
"इतो बहिद्धा पासण्डा दिट्ठियो उपनिस्सिता ।
न ते धम्मं विजानन्ति न ते धम्मस्स कोविदा ॥ १८४ ॥
अत्थि सक्यकुले जातो बुद्धो अप्पटिपुग्गलो ।
सो मे धम्मं अदेसेसि दिट्ठीनं समतिक्कमं ॥ १८५ ॥
दुक्खं दुक्खसमुप्पादं दुक्खस्स च **अतिक्कमं** ।
अरियट्ठङ्गिकं मग्गं दुक्खूपसमगामिनं ॥ १८६ ॥
तस्सा'हं वचनं सुत्वा विहरिं सासने रता ।
तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता कतं बुद्धस्स सासनं ॥ १८७ ॥
सब्बत्थ विहता नन्दि तमोक्खन्धो पदालितो ।
एवं जानाहि पापिम निहतो त्वम'सि अन्तक" ॥ १८८ ॥

६० उपचाला

सतीमती चक्खुमती भिक्खुणी भावितिन्द्रिया ।
पटिविज्झि पदं सन्तं अकापुरिससेवितं ॥ १८९ ॥

'किन्नु जातिं न रोचेसि जातो कामानि भुञ्जति।
भुञ्जाहि कामरतियो मा'हु पच्छा'नुतापिनी' ॥ १९० ॥
"जातस्स मरणं होति हत्थपादान छेदनं।
वधबन्धपरिक्लेसं जातो दुक्खं निगच्छति ॥ १९१ ॥
अत्थि सक्यकुले जातो सम्बुद्धो अपराजितो।
सो मे धम्मं अदेसेसि जातिया समतिक्कमं ॥ १९२ ॥
दुक्खं दुक्खस्समुप्पादं दुक्खस्स च अतिक्कमं।
अरियट्ठङ्गिकं मग्गं दुक्खूपसमगामिनं ॥ १९३ ॥
तस्सा'हं वचनं सुत्वा विहरिं सासने रता।
तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता कतं बुद्धस्स सासनं ॥ १९४ ॥
सब्बत्थ विहता नन्दि तमोक्खन्धो पदालितो।
एवं जानाहि पापिम निहतो त्वं असि अन्तक" ॥ १९५ ॥

सत्तनिपातो समत्तो

---

६१ सीसूपचाला

भिक्खुणी सीलसम्पन्ना इन्द्रियेसु सुसंवुता।
अधिगच्छे पदं सन्तं असेचनकं ओजवं ॥ १९६ ॥
"**तावतिंसा** च **यामा** च **तुसिता** चा'पि देवता।
निम्मानरतिनो देवा ये देवा **वसवत्तिनो**।
तत्थ चित्तं पणिधेहि यत्थ ते वुसितं पुरे" ॥ १९७ ॥
"तावतिंसा च यामा च तुसिता चापि देवता।
निम्मानरतिनो देवा ये देवा वसवत्तिनो ॥ १९८ ॥
कालं कालं भवा भवं सक्कायस्मिं पुरक्खता।
अवीतिवत्ता सक्कायं जातिमरणसारिनो ॥ १९९ ॥
सब्बो आदीपितो लोको सब्बो लोको परिदीपितो।
सब्बो पज्जलितो लोको सब्बो लोको पकम्पितो ॥ २०० ॥
अकम्पियं अतुलियं अपुथुज्जनसेवितं।
बुद्धो धम्मं मे देसेसि तत्थ मे निरतो मनो ॥ २०१ ॥

तस्सा'हं वचनं सुत्वा विहरिं सासने रता ।
तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता कतं बुद्धस्स सासनं ॥ २०२ ॥
सब्बत्थ विहता नन्दि तमोक्खन्धो पदालितो ।
एवं जानाहि पापिम निहतो त्वम'सि अन्तक" ॥ २०३ ॥

अट्ठनिपातो समत्तो

---

६२ वड्ढमाता

"मा सु ते वड्ढ लोकम्हि वनथो अहु कुदाचनं ।
मा पुत्तका पुनप्पनं अहु दुक्खस्स भागिमा ॥ २०४ ॥
सुखं हि वड्ढ मुनयो अनेजा छिन्नसंसया ।
सीतिभूता दमप्पत्ता विहरन्ति अनासवा ॥ २०५ ॥
तेहा'नुचिण्णं इसीभि मग्गं दस्सनपत्तिया ।
दुक्खस्स अन्तकिरियाय त्वं वड्ढ अनुब्रूहय" ॥ २०६ ॥
"विसारदा व भणसि एतमत्थं जनेत्ति मे ।
मञ्ञामि नून मामिके वनथो ते न विज्जति" ॥ २०७ ॥
"ये केचि वड्ढ सङ्खारा हीनउक्कट्ठमज्झिमा ।
अणु पि अणुमत्तो'पि वनथो मे न विज्जति ॥ २०८ ॥
सब्बे मे आसवा खीणा अप्पमत्तस्स झायतो ।
तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता कतं बुद्धस्स सासनं" ॥ २०९ ॥
"उळारं वत मे माता पतोदं समवस्सरि ।
परमत्थसञ्ञिता गाथा यथापि अनुकम्पिका ॥ २१० ॥
तस्सा'हं वचनं सुत्वा अनुसिट्ठिं जनेत्तिया ।
धम्मसंवेगं आपादिं **योगक्खेमस्स** पत्तिया ॥ २११ ॥
सो'हं पधानपहितत्तो रत्तिन्दिवम'तन्दितो ।
मातरा चोदितो सन्तो अफुसिं **सन्तिमु'त्तमं**" ॥ २१२ ॥

नवनिपातो समत्तो

---

६३ किसागोतमी

" **कल्याणमित्तता** मुनिना लोकमा'दिस्स वण्णिता ।
कल्याणमित्ते भजमानो अपि बालो पण्डितो अस्स ॥ २१३ ॥
भजितब्बा सप्पुरिसा पञ्ञा तथा पवड्ढति भजन्तानं ।
भजमानो सप्पुरिसे सब्बेहि पि दुक्खेहि मुच्चेय्य ॥ २१४ ॥
दुक्खञ्च विजानेय्य दुक्खस्स च समुदयं ।
निरोधञ्च अट्ठङ्गिकं मग्गं **चत्तारि अरियसच्चानि** ॥ २१५ ॥
दुक्खो इत्थिभावो अक्खातो पुरिसदम्मसारथिना ।
सपत्तिकम्पि दुक्खं अप्पेकच्चा सकिं विजातायो ॥ २१६ ॥
गले अपकन्तन्ति सुखुमालिनियो विसानि खादन्ति ।
जनमारकमज्झगता उभो पि ब्यसनानि अनुभोन्ति ॥ २१७ ॥
उपविजञ्ञा गच्छन्ति अद्दसा'हं पतिं मतं पन्थे ।
विजायित्वान अप्पत्ता'हं सकं गेहं ॥ २१८ ॥
द्वे पुत्ता कालङ्कता पति च पन्थे मतो कपणिकाय ।
माता पिता च भाता च डय्हन्ति एकचितकायं ॥ २१९ ॥
खीणकुलीने कपणे अनुभूतं ते दुक्खम'परिमाणं ।
अस्सु च ते पवत्तं बहूनि जातिसहस्सानि ॥ २२० ॥
पस्सिं तं सुसानमज्झे अथो'पि खादितानि पुत्तमंसानि ।
हतकुलिका सब्बगरहिता मतपतिका **अमतम**'धिगच्छि ॥ २२१ ॥
भावितो मे मग्गो अरियो अट्ठङ्गिको अमतगामी ।
निब्बाणं सच्छिकतं **धम्मादासं** अपेक्खि'हं ॥ २२२ ॥
अहम'म्हि कन्तसल्ला ओहितभारा कतं मे करणीयं ।
किसागोतमी थेरी सुविमुत्तचित्ता इमं भणी'ति " ॥ २२३ ॥

एकादसनिपातो समत्तो

---

६४ उप्पलवण्णा

" उभो माता च धीता च मयं आसुं सपत्तियो ।
तस्सा मे अहु संवेगो अब्भुतो लोमहंसनो ॥ २२४ ॥

धिरत्थु कामा असुची दुग्गन्धा बहुकण्टका ।
यत्थ माता च धीता च सभरिया मयं अहुं " ॥ २२५ ॥
कामेस्वा'दीनवं दिस्वा **नेक्खम्मं** दळ्हखेमतो ।
सा पब्बजिं **राजगहे** अगारस्मा'नगारियं ॥ २२६ ॥
पुब्बेनिवासं जानामि **दिब्बचक्खुं** विसोधितं ।
चेतोपरिच्च-ञाणञ्च सोतधातु विसोधिता ॥ २२७ ॥
इद्धि पि मे सच्छिकता पत्तो मे आसवक्खयो ।
छ मे अभिञ्ञा सच्छिकता कतं बुद्धस्स सासनं ॥ २२८ ॥
इद्धिया अभिनिम्मित्वा चतुरस्सं रथं अहं ।
बुद्धस्स पादे वन्दित्वा लोकनाथस्स सिरीमतो ॥ २२९ ॥
'सुपुप्फितग्गं उपगम्म पादपं एका तुवं तिट्ठसि रुक्खमूले ।
न चा'पि दुतियो अत्थि कोचि न त्वं बाले भायसि धुत्तकानं ?' ॥ २३० ॥
'सतं सहस्सानं पि धुत्तकानं समागता एदिसका भवेय्युं ।
लोमं न इञ्जे न पि सम्पवेधे किं मे तुवं मार करिस्ससे'को ?' ॥ २३१ ॥
'एसा अन्तरधायामि कुच्छिं वा पविसामि ते ।
भमुकन्तरे तिट्ठामि तिट्ठन्ति मं न दक्खिसि' ॥ २३२ ॥
'चित्तम्हि वसीभूता'हं इद्धिपादा सुभाविता ।
छ मे अभिञ्ञा सच्छिकता कतं बुद्धस्स सासनं ॥ २३३ ॥
सत्तिसूलूपमा कामा खन्धानं अधिकुट्टना ।
यं त्वं कामरतिं ब्रूसि अरति दानि सा मम ॥ २३४ ॥
सब्बत्थ विहता नन्दि तमोक्खन्धो पदालितो ।
एवं जानाहि पापिम निहतो त्वमसि अन्तका'ति" ॥ २३५ ॥

द्वादसनिपातो समत्तो

---

६५ पुण्णिका

'उदकहारी अहं सीते सदा उदकमोतरिं ।
अय्यानं दण्डभयभीता वाचादोसभयट्टिता' ॥ २३६ ॥

'कस्स ब्राम्हण त्वं भीतो सदा उदकमोतरि।
वेधमानेहि गत्तेहि सीतं वेदयसे भुसं' ॥ २३७ ॥

'जानन्ती च तुवं भोति पुण्णिके परिपुच्छसि।
करोन्तं कुसलं कम्मं रुधन्तं कम्मपापकं ॥ २३८ ॥

यो च वुड्ढो वा दहरो वा पापकम्मं पकुब्बति।
उदकाभिसेचना सो'पि पापकम्मा पमुच्चति' ॥ २३९ ॥

'को'नु ते इदमक्खासि अजानन्तस्स अजानतो।
उदकाभिसेचना नाम पापकम्मा पमुच्चति?' ॥ २४० ॥

'सग्गं नून गमिस्सन्ति सब्बे मण्डूककच्छपा।
नागा च सुंसुमारा च ये च'ञ्ञे उदकेचरा ॥ २४१ ॥

ओरब्भिका सूकरिका मच्छिका मिगबन्धका।
चोरा च वज्झघाता च ये'च'ञ्ञे पापकम्मिनो ॥
उदकाभिसेचना ते पि पापकम्मा पमुच्चरे ॥ २४२ ॥

सचे इमा नदियो ते पापं पुब्बेकंतं वहेय्युं।
पुञ्ञम्पि'स्सा वहेय्युं तेन त्वं परिबाहिरो (अस्स) ॥ २४३ ॥

यस्स ब्राम्हण त्वं भीतो सदा उदकमोतरि।
तमेव ब्रम्हे मा कासि मा ते सीतं छविं हने' ॥ २४४ ॥

'कुमग्गं पटिपन्नं मं अरियमग्गं समानयि।
उदकाभिसेचनं भोति इमं साटं ददामि ते' ॥ २४५ ॥

'तुम्हे'व साटको होतु ना'हं इच्छामि साटकं।
सचे भायसि दुक्खस्स सचे ते दुक्खमप्पियं ॥ २४६ ॥

मा कासि पापकं कम्मं आवि वा यदि वा रहो।
स चे पापकं कम्मं करिस्ससि करोसि वा ॥ २४७ ॥

न ते दुक्खा पमुत्य'त्थि उपेच्चापि पलायतो।
सचे भायसि दुक्खस्स स चे ते दुक्खमप्पियं ॥ २४८ ॥

उपेहि सरणं बुद्धं धम्मं सङ्घं च तादिनं।
समादियाहि सीलानि तं ते अत्थाय हेहिति' ॥ २४९ ॥

उपेमि बुद्धं सरणं धम्मं सङ्घञ्च तादिनं ।
समादियामि सीलानि तं मे अत्थाय हेहिति ॥ २५० ॥
ब्रम्हबन्धु पुरे आसिं अज्ज'म्हि सच्चं ब्राम्हणो ।
तेविज्जो वेदसम्पन्नो सोत्थियो च'म्हि न्हातको ॥ २५१ ॥

सोळसनिपातो समत्तो

---

६६ अम्बपाली

" काळका भमरवण्णसदिसा वेल्लितग्गा मम मुद्धजा अहुं ।
ते जराय साणवाकसदिसा **सच्चवादिवचनम'नञ्ञथा** ॥ २५२ ॥
वासितो' व सुरभिकरण्डको पुप्फपूरं ममुत्तमङ्गभु ।
तं जराय ससलोमगन्धिकं सच्चवादिवचनम'नञ्ञथा ॥ २५३ ॥
काननं व सहितं सुरोपितं कोच्छसूचिविचितग्गसोभितं ।
तं जराय विरळं तहिं तहिं सच्चवादिवचनम'नञ्ञथा ॥ २५४ ॥
सण्हगन्धकसुवण्णमण्डितं सोभते सु वेणिहि अलङ्कतं ।
तं जराय खलति सिरं कतं सच्चवादिवचनम'नञ्ञथा ॥ २५५ ॥
चित्तकारसुकता व लेखिता सोभते सु भमुका पुरे मम ।
ता जराय वलीहि पलम्बिता सच्चवादिवचनम'नञ्ञथा ॥ २५६ ॥
भस्सरा सुरुचिरा यथा मणि नेत्ता'हेसुं अभिनीलमा'यता ।
ते जराय अभिहता न सोभते सच्चवादिवचनम'नञ्ञथा ॥ २५७ ॥
सण्हतुङ्गसदिसी च नासिका सोभते सु अभियोब्बनं पति ।
सा जराय उपकूलिता विय सच्चवादिवचनम'नञ्ञथा ॥ २५८ ॥
कङ्कणं व सुकतं सुनिट्ठितं सोभते सु मम कण्णपाळियो पुरे ।
ता जराय वलीहि पलम्बिता सच्चवादिवचनम'नञ्ञथा ॥ २५९ ॥
पत्तलीमकुलवण्णसदिसा सोभते सु दन्ता पुरे मम ।
ते जराय खण्डा यवपीतका सच्चवादिवचनम'नञ्ञथा ॥ २६० ॥

काननम्हि वनसण्डचारिणी कोकिला व मधुरं निकूजितं।
तं जराय खलितं तहिं तहिं सच्चवादिवचनम'नञ्ञथा ॥ २६१ ॥

सण्हकम्बुरिव सुप्पमज्जिता सोभते सु गीवा पुरे मम।
सा जराय भग्गा विनासिता (v.l.विनामिता)सच्चवादिवचनम'नञ्ञथा॥२६२

वट्टपलिघसदिसोपमा उभो सोभते सु बाहा पुरे मम।
ता जराय यथा पाटली दुब्बलिका सच्चवादिवचनम'नञ्ञथा ॥ २६३ ॥

सण्हमुद्दिकासुवण्णमण्डिता सोभते सु हत्था पुरे मम।
ते जराय यथा मूलमूलिका सच्चवादिवचनम'नञ्ञथा ॥ २६४ ॥

पीनवट्टपहितुग्गता उभो सोभते सु थनका पुरे मम।
ते रिन्दी व लम्बन्ते नोदका सच्चवादिवचनम'नञ्ञथा ॥ २६५ ॥

कञ्चनस्स फलकं व सुमट्ठं सोभते सु कायो पुरे मम।
सो वलीहि सुखुमाहि ओततो सच्चवादिवचनम'नञ्ञथा ॥ २६६ ॥

नागभोगसदिसोपमा उभो सोभते सु ऊरू पुरे मम।
ते जराय यथा वेळुनाळियो सच्चवादिवचनम'नञ्ञथा ॥ २६७ ॥
सण्हनूपुरसुवण्णमण्डिता सोभते सु जङ्घा पुरे मम।
ता जराय तिलदण्डकारि'व सच्चवादिवचनम'नञ्ञथा ॥ २६८ ॥
तूलपण्ण[1]सदिसोपमा उभो सोभते सु पादा पुरे मम।
ते जराय फुटिका[2] वलीमता सच्चवादिवचनम'नञ्ञथा ॥ २६९ ॥
एदिसो अहु अयं समुस्सयो जज्जरो बहुदुक्खानमा'लयो।
सो'पलेपपतितो जराघरो सच्चवादिवचनम'नञ्ञथा" ॥ २७० ॥

६७ रोहिणी

"समणा'ति भोति मं विपस्सि समणा'ति परिबुज्झसि।
समणानमेव कित्तेसि समणी नून भविस्ससि ॥ २७१ ॥

विपुलमन्नञ्च पानञ्च समणानं पवेच्छसि।
रोहिणि दानि पुच्छामि **केन ते समणा पिया?** ॥ २७२ ॥

अकम्मकामा अलसा परदत्तोपजीविनो।
आसंसुका सादुकामा केन ते समणा पिया?" ॥ २७३ ॥

---

१ तुलपुण्ण. २ फुळिता.

"चिरस्सं वत मं तात समणानं परिपुच्छसि ।
तेसं ते कित्तयिस्सामि पञ्ञासीलपरक्कमं ॥ २७४ ॥

कम्मकामा अनलसा कम्मसेट्ठस्सकारका ।
रागं दोसं पजहन्ति **तेन मे समणा पिया** ॥ २७५ ॥

तीणि पापस्स मूलानि धुनन्ति सुचिकारिनो ।
सब्बपापं पहिने'सं तेन मे समणा पिया ॥ २७६ ॥

कायकम्मं सुचि नेसं वचीकम्मञ्च तादिसं ।
मनोकम्मं सुचि नेसं तेन मे समणा पिया ॥ २७७ ॥

विमला सङ्खमुत्ता व सुद्धा सन्तरबाहिरा ।
पुण्णा सुक्कान धम्मानं तेन मे समणा पिया ॥ २७८ ॥

बहुस्सुता धम्मधरा अरिया धम्मजीविनो ।
अत्थं धम्मञ्च देसेन्ति तेन मे समणा पिया ॥ २७९ ॥

बहुस्सुता धम्मधरा अरिया धम्मजीविनो ।
एकग्गचित्ता सतिमन्तो तेन मे समणा पिया ॥ २८० ॥

दूरङ्गमा सतिमन्तो मन्तभाणी अनुद्धता ।
दुक्खस्सन्तं पजानन्ति तेन मे समणा पिया ॥ २८१ ॥

यम्हा गामा पक्कमन्ति न विलोकेन्ति किञ्चनं ।
अनपेक्खा'व गच्छन्ति तेन मे समणा पिया ॥ २८२ ॥

न ते सं कोट्ठे ओसेन्ति[1] न कुम्भि न कळोपियं ।
परिनिट्ठितमेसाना तेन मे समणा पिया ॥ २८३ ॥

न ते हिरञ्ञं गण्हन्ति न सुवण्णं न रूपियं ।
पच्चुप्पन्नेन यापेन्ति तेन मे समणा पिया ॥ २८४ ॥

नानाकुला पब्बजिता नाना जनपदेहि च ।
अञ्ञमञ्ञं पियायन्ति तेन मे समणा पिया ॥ २८५ ॥

अत्थाय वत नो भोति कुलेजाता'सि रोहिणि ।
सद्धा बुद्धे च धम्मे च सङ्घे च तिब्बगारवा ॥ २८६ ॥

---

१ ओपेन्ति

तुवं हे'तं पजानासि पुञ्ञखेत्तमनुत्तरं ।
अम्हम्पि एते समणा पटिगण्हन्ति दक्खिणं ॥ २८७ ॥

स चे भायसि दुक्खस्स सचे ते दुक्खमप्पियं ।
उपेहि बुद्धं सरणं धम्मं सङ्घञ्च तादिनं ।
समादियाहि सीलानि तं ते अत्थाय हेहिति" ॥ २८८ ॥

"उपेमि सरणं बुद्धं धम्मं सङ्घञ्च तादिनं
समादियामि सीलानि तं मे अत्थाय हेहिति ॥ २८९ ॥

ब्रम्हबन्धु पुरे आसिं सो इदानि'म्हि **ब्राम्हणो** ।
तेविज्जो **सोत्थियो** च'म्हि वेदगू च'म्हि **न्हातको**" ॥ २९० ॥

६८ चापा

"लट्ठिहत्थो पुरे आसिं सो दानि मिगलुद्दको ।
आसाय पलिपा घोरा नासक्खिं पारमेतसे ॥ २९१ ॥
सुमत्तं मं मञ्ञमाना चापा पुत्तमतोसयि ।
चापाय बन्धनं छेत्वा पब्बजिस्सं पुनो'म'हं ॥ २९२ ॥
मा मे कुज्झि महावीर मा मे कुज्झि महामुनि ।
न हि कोधपरेतस्स सुद्धि अत्थि कुतो तपो ? ॥ २९३ ॥
पक्कामिस्सञ्च नालातो को'ध नालाय वच्छति ।
बन्धन्ति इत्थिरूपेन समणे धम्मजीविनो ॥ २९४ ॥
एहि **काळ** निवत्तस्सु भुञ्ज कामे यथा पुरे ।
अहञ्च ते वसीकता ये च मे सन्ति ञातका ॥ २९५ ॥
एत्तो चेव चतुब्भागं यथा भाससि तं चापे' (v, l. तं च मे) ।
तयि रत्तस्स पोसस्स उळारं वत तं सिया ॥ २९६ ॥
काळ'ङ्गिनिं व तक्कारिं पुप्फितं गिरिमुद्धनि ।
फुल्लं दालिकलट्ठिं व अन्तो दीपे व पाटलिं ॥ २९७ ॥
हरिचन्दनलित्ताङ्गिं कासिकुत्तमधारिनिं ।
तं मं रूपवतिं सन्तिं कस्सो'हाय गच्छसि ॥ २९८ ॥
साकुन्तिको व सकुणिं :यथा बन्धितुमिच्छति ।
आहरिमेन रूपेन न मं त्वं बाधयिस्ससि ॥ २९९ ॥

इमञ्च मे पुत्तफलं काळ ! उप्पादितं तया ।
तं मं पुत्तवतिं सन्तिं कस्सो'हाय गच्छसि ॥ ३०० ॥

जहन्ति पुत्ते सप्पञ्ञा ततो ञाति ततो धनं ।
पब्बजन्ति महावीरा नागो छेत्वा च बन्धनं ॥ ३०१ ॥

इदानि ते इमं पुत्तं दण्डेन छुरिकाय वा ।
भूमियं व निसुम्भेय्यं पुत्तसोका न गच्छसि ॥ ३०२ ॥

सचे पुत्तं सिगालानं कुक्कुरानं पदाहिसि ।
न मं पुत्तकते जम्मि पुनरावत्तयिस्ससि ॥ ३०३ ॥

हन्द खो दानि भद्दं ते कुहिं काळ ! गमिस्ससि ? ।
कतमं गामं निगमं नगरं राजधानियो[1] ? ॥ ३०४ ॥

अहुम्ह पुब्बे गणिनो असमणा समणमानिनो ।
गामेन गामं विचरम्ह नगरे राजधानियो ॥ ३०५ ॥

एसो हि भगवा बुद्धो नदिं नेरञ्जरं पति ।
सब्बदुक्खपहानाय धम्मं देसेसि पाणिनं ।
तस्सा'हं सन्तिके गच्छं सो मे सत्था भविस्सति ॥ ३०६ ॥
वन्दनं दानि वज्जासि लोकनाथम'नुत्तरं ।
पदक्खिणञ्च कत्वान आदिसेय्यासि दक्खिणं ॥ ३०७ ॥
एतं खो लब्भं अम्हेहि यथा भाससि तं चापे ![2] ।
वन्दनं दानि ते वज्जं लोकनाथम'नुत्तरं ।
पदाक्खिणञ्च कत्वान आदिसिस्सामि दक्खिणं ॥ ३०८ ॥
ततो च काळो पक्कामि नदिं नेरञ्जरं पति ।
सो अद्दसासि सम्बुद्धं देसेन्तं **अमतं पदं** ॥ ३०९ ॥
दुक्खं दुक्खसमुप्पादं दुक्खस्स च अतिक्कमं ।
अरिय'ट्ठङ्गिकं मग्गं दुक्खूपसमगामिनं ॥ ३१० ॥
तस्स पादानि वन्दित्वा कत्वान नं पदक्खिणं ।
चापाय आदिसित्वान पब्बजि अनगारियं ॥
तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता कतं बुद्धस्स सासनं ॥ ३११ " ॥

---

१ राजठानियो. २ तञ्च मे, तुवं च मे for तं चापे !

६९ सुन्दरी

" पेतानि भोति पुत्तानि खादमाना तुवं पुरे।
तुवं दिवा च रत्तो च अतीव परितप्पसि ॥ ३१२ ॥

सा'ज्ज सब्बानि खादित्वा सत्त पुत्तानि ब्राम्हणि।
वासेट्ठि केन वण्णेन न बाळ्हं परितप्पसि ? " ॥ ३१३ ॥

" बहूनि मे पुत्तसतानि ञातिसङ्घसतानि च।
खादितानि अतीतंसे मम तुय्हञ्च ब्राम्हण ॥ ३१४ ॥

सा'हं निस्सरणं ञत्वा जातिया मरणस्स च।
न सोचामि न रोदामि न चा'हं परितप्पायिं " ॥ ३१५ ॥

" अब्भुतं वत वासेट्ठि वाचं भाससि एदिसं।
कस्स त्वं धम्मं अञ्ञाय गिरं भाससि एदिसं ? " ॥ ३१६ ॥

" एस ब्राम्हण सम्बुद्धो नगरं मिथिलं पति।
सब्बदुक्खप्पहानाय धम्मं देसेसि पाणिनं ॥ ३१७ ॥

तस्सा'हं ब्राम्हण अरहतो धम्मं सुत्वा निरूपधिं।
तत्थ विञ्ञातसद्धम्मा पुत्तसोकं ब्यपानुदिं " ॥ ३१८ ॥

" सो अहम्पि गमिस्सामि नगरं मिथिलं पति।
अप्पेव मं सो भगवा सब्बदुक्खा पमुच्चये (v.l. पमोचये) " ॥ ३१९ ॥

अद्दस ब्राम्हणो बुद्धं विप्पमुत्तं निरूपधिं।
तस्स धम्मं अदेसेसि मुनि दुक्खस्स पारगू ॥ ३२० ॥

दुक्खं दुक्खसमुप्पादं दुक्खस्स च अतिक्कमं।
अरिय'ट्ठङ्गिकं मग्गं दुक्खूपसमगामिनं ॥ ३२१ ॥

तत्थ विञ्ञातसद्धम्मो पब्बज्जं समरोचयि।
सुजातो तीहि रत्तीहि तिस्सो विज्जा अफस्सयि ॥ ३२२ ॥

" एहि सारथि गच्छाहि रथं नियादयाहि'मं।
आरोग्यं ब्राम्हणिं वज्ज पब्बजितो दानि ब्राम्हणो।
सुजातो तीहि रत्तीहि तिस्सो विज्जा अफस्सयि " ॥ ३२३ ॥

" ततो च रथमादाय सहस्सं चा'पि सारथि ।
अरोग्यं ब्राम्हणिम'वोच पब्बजितो दानि ब्राम्हण ॥
सुजातो तीहि रत्तीहि तिस्सो विज्जा अफस्सयि " ॥ ३२४ ॥
" एतञ्चा'हं अस्सरथं सहस्सं चा'पि सारथि ।
तेविज्जं ब्राम्हणं ञत्वा पुण्णपत्तं ददामि ते " ॥ ३२५ ॥
" तुम्हे'व होतु अस्सरथो सहस्सं चा'पि ब्राम्हणि ।
अहम्पि पब्बजिस्सामि वरपञ्ञस्स सन्तिके " ॥ ३२६ ॥
हत्थिगवस्सं मणिकुण्डलञ्च फीतञ्चि'मं गेहविगतं पहाय ।
पिता पब्बजितो तुय्हं भुञ्ज भोगानि सुन्दरि ! तुवं दायादिका कुले" ॥३२७॥
" हत्थिगवस्सं मणिकुण्डलञ्च रम्मञ्चि'मं गेहविगतं पहाय ।
पिता पब्बजितो मय्हं पुत्तसोकेन अट्टितो ।
अहम्पि पब्बजिस्सामि भातुसोकेन अट्टिता " ॥ ३२८ ॥
" सो ते इज्झतु सङ्कप्पो यं त्वं पत्थेसि सुन्दरि ।
उत्तिट्ठपिण्डो उञ्छो च **पंसुकूलञ्च** चीवरं ।
एतानि अभिसम्भोन्ति परलोके अनासवा " ॥ ३२९ ॥
" सिक्खमानाय मे अय्ये दिब्बचक्खुं विसोधितं ।
पुब्बेनिवासं जानामि यत्थ मे वुसितं पुरे ॥ ३३० ॥
तुवं निस्साय कल्याणि थेरी सङ्घस्स सोभणे ।
तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता कतं बुद्धस्स सासनं ॥ ३३१ ॥
अनुजानाहि मे अय्ये इच्छे सावत्थिं गन्तवे ।
सीहनादं नदिस्सामि बुद्धसेट्ठस्स सन्तिके " ॥ ३३२ ॥
" पस्स सुन्दरि सत्थारं हेमवण्णं हरित्तचं ।
अदन्तानं दमेतारं सम्बुद्धम'कुतोभयं " ॥ ३३३ ॥
" पस्स सुन्दरिं आयन्तिं विप्पमुत्तं निरूपधिं ।
वीतरागं विसंयुत्तं कतकिच्चम'नासवं " ॥ ३३४ ॥
" बाराणसीतो निक्खम्म तव सन्तिकमा'गता ।
साविका ते महावीर पादे वन्दति सुन्दरी ॥ ३३५ ॥
तुवं बुद्धो तुवं सत्था तुय्हं धीत'म्हि ब्राम्हण ।
ओरसा मुखतो जाता कतकिच्चा अनासवा " ॥ ३३६ ॥

"तस्सा ते स्वागतं भद्दे ततो ते अदुरागते ।
एवं हि दन्ता आयन्ति सत्थु पादानि वन्दिका ।
वीतरागा विसंयुत्ता कतकिच्चा अनासवा" ॥ ३३७ ॥

७० सुभा कम्मारधीता

दहरा'हं सुद्धवसना यं पुरे धम्मम'स्सुणिं ।
तस्सा मे अप्पमत्ताय सच्चा'भिसमयो अहु ॥ ३३८ ॥

ततो'हं सब्बकामेसु भुसं अरतिम'ज्झगं ।
सक्कायस्मिं भयं दिस्वा नेक्खम्मं येव पिहये ॥ ३३९ ॥

हित्वान'हं ञातिगणं दासकम्मकरानि च ।
गामखेत्तानि फीतानि रमणीये पमोदिते ।
पहाय'हं पब्बजिता सापतेय्यम'नप्पकं ॥ ३४० ॥

एवं सद्धाय निक्खम्म सद्धम्मे सुप्पवेदिते ।
न मे तं[1] अस्स पतिरूपं आकिञ्चञ्ञं हि पत्थये ।
या जातरूपरजतं ठपेत्वा पुनरागमे ॥ ३४१ ॥

रजतं जातरूपं वा न बोधाय न सन्तये ।
ने'तं समणसारुप्पं ने'तमरियं धनं ॥ ३४२ ॥

लोभनं मदनञ्चे'तं मोहनं रजवड्ढनं ।
सासङ्कं बहुआयासं न'त्थि चे व[3]धुवं ठिति ॥ ३४३ ॥

एत्थ रत्ता पमत्ता च सङ्किलिट्ठमना नरा ।
अञ्ञमञ्ञेन ब्यारुद्धा पुथु कुब्बन्ति मेधगं ॥ ३४४ ॥

वधो बन्धो परिक्लेसो जानि सोकपरिद्दवो ।
कामेसु अधिपन्नानं दिस्सते व्यसनं बहुं ॥ ३४५ ॥

तं मं ञाति अमित्ता च किं मं कामेसु युञ्जथ ।
जानाथ मं पब्बजितं कामेसु भयदस्सिनिं ॥ ३४६ ॥

न हिरञ्ञसुवण्णेन परिक्खीयन्ति आसवा ।
अमित्ता वधका कामा सपत्ता सल्लबन्धना ॥ ३४७ ॥

---

१ नेतं. २ सन्तिथा. ३ चे'त्थ.

तं मं ञाति अमित्ता च किं मं कामेसु युञ्जथ ।
जानाथ मं पब्बजितं मुण्डं सङ्घाटिपारुतं ॥ ३४८ ॥

उत्तिट्ठपिण्डो उञ्छो च पंसुकूलञ्च चीवरं ।
एतं खो मम सारुप्पं अनगारूपनिस्सयो ॥ ३४९ ॥

वन्ता महेसिना कामा ये दिब्बा ये च मानुसा ।
खेमट्ठाने विमुत्ता ते पत्ता ते अचलं सुखं ॥ ३५० ॥

मा'हं कामेहि सङ्गच्छिं येसु ताणं न विज्जति ।
अमित्ता वधका कामा अग्गिखन्धूपमा दुखा ॥ ३५१ ॥

परिपन्थो एसो सभयो सविघातो सकण्टको ।
गेधो सुविसमो चे'सो महन्तो मोहनामुखो ॥ ३५२ ॥

उपसग्गो भीमरूपो च **कामा सप्पसिरूपमा ।**
ये बाला अभिनन्दन्ति अन्धभूता पुथुज्जना ॥ ३५३ ॥

कामपङ्कसत्ता हि[1] जना बहू लोके अविद्दसू ।
परियन्तं ना'भिजानन्ति जातिया मरणस्स च ॥ ३५४ ॥

दुग्गतिगमनं मग्गं मनुस्सा कामहेतुकं ।
बहुं वे पटिपज्जन्ति अत्तनो रोगमावहं ॥ ३५५ ॥

एवं अमित्तजनना तापना सङ्किलेसिका ।
लोकामिसा बन्धनीया कामा मरणबन्धना ॥ ३५६ ॥

उम्मादना उल्लपना कामा चित्तपमाथिनो ।
सत्तानं सङ्किलेस्साय खिप्पं मारेन ओड्डितं ॥ ३५७ ॥

अनन्तादीनवा कामा बहुदुक्खा महाविसा ।
अप्पस्सादा रणकरा सुक्कपक्खविसोसना ॥ ३५८ ॥

सा'हमे'तादिसं कत्वा ब्यसनं कामहेतुकं'।
न तं पच्चागमिस्सामि निब्बाणाभिरता सदा ॥ ३५९ ॥

रणं करित्वा कामानं सीतिभावाभिकङ्खिनी ।
अप्पमत्ता विहिस्सामि तेसं संयोजनक्खये ॥ ३६० ॥

---

१ कामापङ्केन सत्ता हि.

असोकं विरजं खेमं अरियट्ठङ्गिकं उजुं।
तं मग्गम'नुगच्छामि येन तिण्णा महेसिनो ॥ ३६१ ॥
इमं पस्सथ धम्मट्ठं सुभं कम्मारधीतरं।
अनेजमु'पसम्पज्ज रुक्खमूलम्हि झायति ॥ ३६२ ॥
अज्ज'ट्ठमी पब्बजिता सद्धा सद्धम्मसोभना।
विनीता उप्पलवण्णाय तेविज्जा मच्चुहायिनी ॥ ३६३ ॥
सायं भुजिस्सा अनणा भिक्खुणी भावितिन्द्रिया।
सब्बयोगविसंयुत्ता कतकिच्चा अनासवा ॥ ३६४ ॥
तं सक्को देवसङ्घेनु'पसङ्कम्म इद्धिया।
नमस्सति भूतपति सुभं कम्मारधीतरं'ति ॥ ३६५ ॥

वीसतिनिपातो समत्तो

---

७१ सुभा जीवकम्बवनिका

जीवकम्बवनं रम्मं गच्छन्तिं भिक्खुणिं **सुभं**।
धुत्तको सन्निवारेसि तमेनम'ब्रवी सुभा ॥ ३६६ ॥
" किं ते अपराधितं मया यं मं ओवरियान तिट्ठसि ?।
न हि पब्बजिताय आवुसो पुरिसो सम्फुसनाय कप्पति ॥ ३६७ ॥
गरुके मम सत्थुसासने या सिक्खा सुगतेन देसिता।
परिसुद्धपदम'नङ्गणं किं मं ओवरियान तिट्ठसि ? ॥ ३६८ ॥
आविलचित्तो अनाविलं सरजो वितरजम'नङ्गणं।
सब्बत्थ विमुत्तमानसं किं मं ओवरियान तिट्ठसि ?" ॥ ३६९ ॥
" दहरा च अपापिका चा'सि किं ते पब्बज्जा करिस्सति ?।
निक्खिप कासायचीवरं एहि रमामसे पुप्फिते वने ॥ ३७० ॥
मधुरञ्च पवन्ति सब्बसो कुसुमरजेन समुद्धतो[1] दुमा।
पठमवसन्तो सुखो उतु एहि रमामसे पुप्फिते वने ॥ ३७१ ॥
कुसुमितसिखरा च पादपा अभिगज्जन्ति व मालुते'रिता।
का तुय्हं रति भविस्सति यदि एका वनमो'गाहिस्ससि ? ॥ ३७२ ॥

---

१ समुट्ठिता.

वाळमिगसङ्घसेवितं कुञ्जरमत्तकरेणुलोळितं ।
असहायिका गन्तुमिच्छसि रहितं भिंसनकं महावनं ॥ ३७३ ॥
तपनीयकता व धीतिका विचरसि चित्तरथे व अच्छरा ।
कासिकसुखुमेहि वग्गुहि सोभसि वसनेहि'नूपमे ॥ ३७४ ॥
अहं तव वसानुगो सियं यदि विहरेस्ससि काननन्तरे ।
न हि म'त्थि तया पियतरो पाणो किन्नरिमन्दलोचने ! ॥ ३७५ ॥
यदि मे वचनं करिस्ससि सुखिता एहि अगारं आवस ।
पासादनिवातवासिनी परिकम्मं ते करोन्तु नारियो ॥ ३७६ ॥
कासिकसुखुमानि धारय अभिरोपेहि च मालवण्णकं ।
कञ्चनमणिमुत्तकं बहुं विविधमा'भरणं करोमि ते ॥ ३७७ ॥
सुधोतरजपच्छदं सुभं गोणकतूलिकसन्ततं नवं ।
अभिरूह सयनं महारहं चन्दनमण्डितं सारगन्धिकं ॥ ३७८ ॥
उप्पलञ्च उदकतो उब्भतं यथा यं अमनुस्ससेवितं ।
एवं तुवं ब्रम्हचारिनि सकेसु अङ्गेसु जरं गमिस्ससि ॥ ३७९ ॥
किं ते इध सासनसम्मतं (v. l. सारसम्मतं) कुणपपूरम्हि सुसानवड्ढने ।
भेदनधम्मे कळेवरे यं दिस्वा विमनो उदिक्खसि ॥ ३८० ॥
अक्खीनि च तुरियानि च किन्नरिया'रि'व पब्बतन्तरे ।
तव मे नयनानि उदक्खिय भिय्यो कामरति पवड्ढति ॥ ३८१ ॥
उप्पलसिखरो'पमानिते विमले हाटकसन्निभे मुखे ।
तव मे नयनानि उदक्खिय भिय्यो कामगुणो पवड्ढति ॥ ३८२ ॥
अपि दूरगता सरेम्हसे आयतपम्हे विसुद्धदस्सने ।
न हि म'त्थि तया पियतरा नयना किन्नरिमन्दलोचने ' ॥ ३८३ ॥
'अपथेन पयातुमि'च्छसि चन्दं कीळनकं गवेससि ।
मेरुं लङ्घेतुमि'च्छसि यो त्वं बुद्धसुतं मग्गयसि ॥ ३८४ ॥
न 'त्थि हि लोके सदेवके रागो यत्थ पि दानि मे सिया ।
न पि नं जानामि कीरिसो अथ मग्गेन हतो समूलको ॥ ३८५ ॥
इङ्घाळखुया व उज्झितो विसपत्तो'रि'व अग्गतो (v. l. अग्गितो) कतो ।
न पि नं पस्सामि कीरिसो अथ मग्गेन हतो समूलको ॥ ३८६ ॥

यस्सा सिया अपच्चवेक्खितं सत्था वा अनुसासितो (v. l. अनुपासितो)सिया।
त्वं तादिसिकं पलोभय जानन्ति सो इमं विहञ्ञसि ॥ ३८७॥
मय्हं हि अकुट्ठवन्दिते सुखदुक्खे च सति उपट्ठिता।
सङ्खतम'सुभं'ति जानिय सब्बत्थे'व मनो न लिम्पति ॥ ३८८ ॥
सा' हं सुगतस्स साविका मग्गट्ठङ्गिकयानयायिनी।
उद्धटसल्ला अनासवा सुञ्ञागारगता रमाम'हं ॥ ३८९ ॥
दिट्ठा हि मया सुचित्तिता सोम्भा दारुकचिल्लका नवा।
तन्तिहि च खीलकेहि च विनिबद्धा विविधं पनच्चिता ॥ ३९० ॥
तम्हु'द्धटे तन्तिखीलके विसट्ठे विकले परिपक्कते।
अविन्दे खण्डसो कते किम्हि तत्थ मनं निवेसये? ॥ ३९१ ॥
तथू'पमं देहकानि मं तेहि धम्मेहि विना न वत्तन्ति।
धम्मेहि विना न वत्तन्ति किम्हि तत्थ मनं निवेसये? ॥ ३९२ ॥
यथा हरितालेन मक्खितम'द्दस चित्तिकं भित्तिया कतं।
तम्हि ते विपरीतदस्सनं पञ्ञा मानुसिका निरत्थिका ॥ ३९३ ॥
मायं विय अग्गतो कतं सुपिनन्ते व सुवण्णपादपं।
उपधावसि अन्ध रित्तकं जनमज्झे'रि'व रुप्परूपकं ॥ ३९४ ॥
वट्टनि'रिव कोटरो'हिता मज्झे बुब्बुळका (v. l. पुब्बाळहका;
पुब्बुळका) सअस्सुका।
पीळिकोळिका चे'त्थ जायति विविधा चक्खुविधा'व पिण्डिता॥ ३९५॥
उप्पाटिया चारुदस्सना न च पज्जित्थ असङ्गमानसा।
हन्द ते चक्खुं हरस्सु'तं तस्स नरस्स अदासि तावदे' ॥ ३९६ ॥
'तस्स च विरमासि तावदे रागो तत्थ खमापयि च नं।
'सोत्थि सिया ब्रम्हचारिनि न पुनो एदिसकं भविस्सति ॥ ३९७ ॥
आहनिये'दिसं जनं आग्गिं पज्जलितं व लिङ्गिय।
गण्हिस्सं आसिविसं विय' अपि नु सोत्थि सिया खमेहि नो' ॥ ३९८ ॥
मुत्ता च ततो सा भिक्खुणी अगमि बुद्धवरस्स सन्तिकं।
पस्सिय वरपुञ्ञलक्खणं चक्खु आसि यथापुराणकं'ति ॥ ३९९ ॥

तिंसनिपातो समत्तो

---

१ गण्हिय आसिविसं विय

७२ इसिदासी

नगरम्हि **कुसुम**नामे **पाटलिपुत्तम्हि** पठविया।
मण्डे सक्यकुलकुलीनायो द्वे भिक्खुणियो गुणवतियो ॥ ४०० ॥

इसिदासी तत्थ एका दुतिया **बोधी**'ति (v.l. बोधित्थेरी) सीलसम्पन्ना च
झानज्झायनरतायो बहुस्सुतायो धुतकिलेसायो ॥ ४०१ ॥

ता पिण्डाय चरित्वा भत्तत्थं (v. l. अत्तत्थं) किरिय धोतपत्तायो।
रहितम्हि सुखनिसिन्ना इमा गिरा अब्भुदीरेसुं ॥ ४०२ ॥

'पासादिका'सि अय्ये इसिदासि वयो पि ते अपरिहीनो।
किं दिखान वलिकं अथा'सि नेक्खम्मम'नुयुत्ता'? ॥ ४०३ ॥

एवम'नुयुञ्जमाना सा रहिते धम्मदेसनाकुसला।
इसिदासी इदं वचनम'ब्रवि' "सुण बोधि यथा'म्हि पब्बजिता ॥४०४॥

उज्जेनिया पुवरे मय्हं पिता सीलसंवुतो सेट्ठि।
तस्सा'म्हि एका धीता पिया मनापा दयिता च ॥ ४०५ ॥

अथ मे **साकेत**तो वरको[1]आगच्छि उत्तमकुलिनो[2]।
सेट्ठि बहुतरतनो तस्स मं सुण्हं अदासि तातो ॥ ४०६ ॥

सस्सुया सस्सुरस्स च सायं पातं पणाममु'पगम्म।
सिरसा करोमि पादे वन्दामि यथाम्हि अनुसिट्ठा ॥ ४०७ ॥

या मय्हं सामिकस्स भगिनियो भातुनो परिजनो।
तमे'कवारकम्पि दिस्वा उब्बिग्गा आसनं देमि ॥ ४०८ ॥

अन्नेन पानेन च खज्जेन च यञ्च तत्थ सन्निहितं।
छादेमि उपनयामि च देमि च यं यस्स पतिरूपं ॥ ४०९ ॥

कालेन उट्ठहित्वा घरं समुपगामिं।
उम्मारधोतहत्थपादा पञ्जलिका सामिकमु'पेमि ॥ ४१० ॥

कोच्छं पसादं अञ्जनञ्च[3] आदासकञ्च गण्हित्वा।
परिकम्मकारिका विय सयमे'व पतिं विभूसेमि[4] ॥ ४११ ॥

सयमेव ओदनं साधयामि सयमेव भाजनं धोविं।
माता व एकपुत्तकं तथा भत्तारं परिचरामि ॥ ४१२ ॥

---

१ वरका; २ उत्तमाकुलिना. ३ अञ्जनिञ्च; ४ अयं एव पतिभूसेमि.

एवं मं भत्तिकम'नुत्तरं कारिकं तं निहतमानं ।
उट्ठायिकं अनलसं सीलवतिं दुस्सते भत्ता ॥ ४१३ ॥

सो मातरञ्च पितरञ्च भणति आपुच्छा'हं गमिस्सामि ।
'इसिदासिया न सह वच्छं एकागारे'हं सहवत्थुं' ॥ ४१४ ॥

'मा एवं पुत्त अवच इसिदासी पण्डिता परिव्यत्ता[1] ।
उट्ठायिका अनलसा किं तुय्हं न रोचते पुत्त ?' ॥ ४१५ ॥

'न च मे हिंसति किञ्चि न चा'हं इसिदासिया सह वच्छं ।
देस्सा'व मे अलं मे आपुच्छा'हं गमिस्सामि' ॥ ४१६ ॥

तस्स वचनं सुणित्वा सस्सू सस्सुरो च मे अपुच्छिंसु ।
किस्स तया अपरद्धं भण विस्सत्था (v. l. विसट्ठा) यथाभूतं ॥ ४१७ ॥

'न पि'हं अपरज्झं किञ्चि न पि हिंसेमि न गणामि ।
दुब्बचनं किं सक्का कातुये यं मं विदेस्सते भत्ता ?' ॥ ४१८ ॥

ते मं पितुघरं पटिनयिंसु विमना दुक्खेन ।
अविभूता पुत्तम'नुरक्खमाना जिनम्हसे रूपिनिं लच्छिं ॥ ४१९ ॥

अथ मं अदासि तातो अड्ढस्स घरम्हि दुतियकुलिकस्स ।
ततो उपड्ढसुक्केन येन मं विन्दथ सेट्ठि ॥ ४२० ॥

तस्स'पि घरम्हि मासम'वसिं अथ सो पि मं पटिच्छति[2] ।
दासी व उपट्ठहन्तिं अदूसिकं सीलसम्पन्नं ॥ ४२१ ॥

भिक्खाय च विचरन्तं दमकं दन्तं मे पिता भणति ।
सो हि सि मे जामाता निक्खिप पोन्तिञ्च घटिकञ्च ॥ ४२२ ॥

सो पि वसित्वा पक्खं अथ तातं भणति देहि मे ।
पोन्तिं घटिकञ्च मल्लकञ्च पुन पि भिक्खं चरिस्सामि ॥ ४२३ ॥

अथ नं भणति तातो अम्मा[3] सब्बो च मे ञातिगणवग्गो ।
किं ते न करिति इध भण खिप्पं यं ते करिहिति ॥ ४२४ ॥

एवं भणितो भणति यदि मे अत्ता सक्कोति अलं मय्हं ।
इसिदासिया न वच्छं एकघरे'हं सहवत्थुं ॥ ४२५ ॥

---

१ परिब्यत्ता. २ पटिच्छराति. ३ अम्मो.

विस्सज्जितो गतो सो 'हं पि एकाकिनी विचिन्तेमि ।
आपुच्छितून गच्छं मरितुये पब्बजिस्सं वा ॥ ४२६ ॥
अथ अय्या **जिनदत्ता** आगाच्छि गोचराय चरमाना ।
तातकुलं **विनयधरी** बहुस्सुता सीलसम्पन्ना ॥४२७ ॥
तं दिस्वान अम्हाकं उट्ठाया'सनं तस्सा पञ्ञापयिं ।
निसिन्नाय च पादे वन्दित्वा भोजनम'दासिं ॥ ४२८ ॥
अन्नेन च पानेन च खज्जेन च यञ्च तत्थ सन्निहितं ।
सन्तप्पयित्वा अवचं अय्ये इच्छामि पब्बजितुं ॥ ४२९ ॥
अथ मं भणति तातो इधे'व पुत्तक चराहि तं धम्मं ।
अन्नेन च पानेन च तप्पय समणे द्विजाती च ॥ ४३० ॥
अथा'हं भणामि तातं रोदन्ती अञ्जलिं पणापेत्वा ।
पापं हि मया पकतं कम्मं तं निज्जरेस्सामि ॥ ४३१ ॥
अथ मं भणति तातो पापुण बोधिञ्च अग्गधम्मञ्च ।
निब्बाणञ्च लभस्सु यं सच्छिकरि द्विपदसेट्ठो ॥ ४३२ ॥
मातापितू अभिवादयित्वा सब्बञ्च ञातिगणवग्गं ।
सत्ताहं पब्बजिता तिस्सो विज्जा अफस्सयिं ॥ ४३३ ॥
जानामि अत्तनो सत्त जातियो यस्मा' यं फलं विपाको ।
तं तवा'चिक्खिस्सं तं एकमना निसामेहि ॥ ४३४ ॥
नगरम्हि **एरककच्छे** सुवण्णकारो अहं बहुतधनो ।
योब्बनमदेन मत्तो सो परदारमा'सेवि'हं ॥ ४३५ ॥
सो'हं ततो चवित्वा निरयम्हि अपच्चिसं चिरं ।
पक्को ततो च उट्ठहित्वा मक्कटिया कुच्छिमो'क्कमि ॥ ४३६ ॥
सत्ताहं जातकम्मं महाकपि यूथपो निल्लच्छेसि ।
तस्से'तं कम्मफलं यथा'पि गन्त्वान परदारं ॥ ४३७ ॥
सो 'हं ततो चवित्वा कालङ्करित्वा **सिन्धवा'रञ्ञे** ।
काणाय च खञ्जाय च एळकिया कुच्छिमो'क्कमिं ॥ ४३८ ॥
द्वादसवस्सानि अहं निल्लच्छितो दारके परिवहित्वा ।
किमिना वट्टो अकल्लो यथापि गन्त्वान परदारं ॥ ४३९ ॥

सो'हं ततो चवित्वा गोवाणिजकस्स गाविया जातो।
वच्छो लाखातम्बो निल्लच्छितो द्वादसे मासे ॥ ४४० ॥

ते पुन नङ्गलं अहं सकटञ्च धारयामि[1]।
अन्धो वट्टो अकल्लो यथा'पि गन्त्वान परदारं॥ ४४१॥

सो'हं ततो चवित्वा वीथिया दासिया घरे जातो।
ने'व महिला न पुरिसो यथा'पि गन्त्वान परदारं ॥ ४४२॥

तिंसतिवस्सम्हि मतो साकटिककुलम्हि दारिका जाता।
कपणम्हि अप्पभोगे धनिकपुरिसपातबहुलम्हि ॥ ४४३॥

तं मं ततो सत्थवाहो उस्सन्नाय विपुलाय वड्ढिया।
ओकड्ढति विलपन्तिं उच्छिन्दित्वा[2] कुलघरस्स ॥ ४४४ ॥

अथ सोळसमे वस्से दिस्वान मं पत्तयोब्बनं।
कञ्ञं ओरून्द्ध तस्स पुत्तो **गिरिदासो** नाम नामेन ॥ ४४५ ॥

तस्सा'पि अञ्ञा भरिया सीलवती गुणवती यसवती च।
अनुरत्ता भत्तारं तस्सा'हं विद्देसनम'कासिं ॥ ४४६ ॥

तस्से'तं कम्मफलं यं मं अपकरितून गच्छन्ति।
दासी व उपट्ठहन्तिं तस्स पि अन्तो कतो मया'ति' ॥ ४४७ ॥

चत्तालीसनिपातो समत्तो

---

७३ सुमेधा

मन्तावतिया नगरे **कोञ्चस्स** अग्गमहेसिया।
धीता'सि **सुमेधा** पासादिका सासनकरेहि ॥ ४४८ ॥

सीलवती चित्तकथिका बहुस्सुता बुद्धसासने विनीता।
मातापितरो उपगम्म भणति उभयो निसामेथ ॥ ४४९ ॥

"निब्बाणाभिरता'हं असस्सतं भवगतं यदि पि दिब्बं।
किम'ङ्ग पन तुच्छा कामा अप्पसादा बहुविघाता ॥ ४५० ॥

---

१ धारयम्हि. २ अच्छिन्दित्वा.

कामा कटुका आसीविसूपमा येसु मुच्छिता बाला ।
ते दीघरत्तं निरये समप्पिता हञ्ञते दुक्खिता ॥ ४५१ ॥

सोचन्ति पापकम्मा विनिपाते पापबुद्धिनो ।
सदा कायेन वाचाय च मनसा च असंवुता बाला ॥ ४५२ ॥

बाला ते दुप्पञ्ञा अचेतना दुक्खसमुदयो'रुद्धा ।
देसेन्ते अजानन्ता न बुज्झरे अरियसच्चानि ॥ ४५३ ॥

सच्चानि अम्म सम्बुद्धवरदेसितानि ते बहुतरा अजानन्ता ।
ये अभिनन्दन्ति भवगतं पिहन्ति देवेसु उपपत्तिं ॥ ४५४ ॥

देवेसु पि उपपत्ति असस्सता भवगते अनिच्चम्हि ।
न च संतसन्ति बाला पुनप्पुनं जायितब्बस्स ॥ ४५५ ॥

चत्तारो विनिपाता द्वे च गतियो कथञ्चि लब्भन्ति ।
न च विनिपातगतानं पब्बज्जा अत्थि निरयेसु ॥ ४५६ ॥

अनुजानाथ मं उभयो पब्बजितुं **दसबलस्स** पावचने ।
अप्पोस्सुका घटिस्सं जातिमरणप्पहानाय ॥ ४५७ ॥

किं भवगतेन अभिनन्दितेन कायकलिना असारेन ।
भवतण्हाय निरोधा अनुजानाथ पब्बजिस्सामि ॥ ४५८ ॥

बुद्धानं उप्पादो विवज्जितो अक्खणो खणो लद्धो ।
सीलानि ब्रम्हचरियं यावजीवं न दूसेय्यं" ॥ ४५९ ॥

एवं भणति **सुमेधा** माता पितरो न ताव आहारं ।
आहरियं गहट्ठा मरणवसं गता'व हेस्सामि ॥ ४६० ॥

माता दुक्खिता रोदति पिता च'स्सा सब्बसो समभिसातो ।
घटेन्ति सञ्ञापेतुं पासादतले छमा पतितं ॥ ४६१ ॥

"उट्ठेहि पुत्तक किं सोचितेन दिन्ना'सि **वारणवतिम्हि** ।
राजा **अनिकरत्तो** अभिरूपो तस्स त्वं दिन्ना ॥ ४६२ ॥

अग्गमेहसी भविस्ससि अनिकरत्तस्स राजिनो भरिया ।
सीलानि ब्रम्हचरियं पब्बजजा दुक्करा पुत्तक ॥ ४६३ ॥

रज्जे आणा धनं इस्सरियं भोगा सुखा दहरिका पि ।
भुञ्जाहि कामभोगे वारेय्यं होतु ते पुत्त" ॥ ४६४ ॥

अथ ने भणति सुमेधा मा एदिसकानि भवगतम'सारं ।
पब्बज्जा वा होहिति मरणं वा तेन चे'व वारेय्यं ॥ ४६५ ॥
" किं इव पूतिकायं असुचिं सवनगन्धं भयानकं ।
कुणपम'भिसंविसेय्यं गत्तं सकि पग्घरितं असुचिपुण्णं ॥ ४६६ ॥
किं इव ता'हं जानन्ती विकूलकं मंससोणितपलित्तं ।
किमिकुलालयं सकुणभत्तं कळेवरं किस्स दिय्यती'ति[1] ॥ ४६७ ॥
निब्बुय्हति सुसानं अचिरं कायो अपेतविञ्ञाणो ।
छुट्ठो कलिङ्गरं विय जिगुच्छमानेहि ञातीहि ॥ ४६८ ॥
छड्डूनं[2] नं सुसाने परभत्तं न्हायन्ति जिगुच्छन्ता ।
नियका मातापितरो किं पन साधारणा जनता? ॥ ४६९ ॥
अज्झोसिता असारे कळेवरे अट्ठिन्हारुसङ्घाते ।
खेळस्सुमुच्छास्सव[3]परिपुण्णे पूतिकायम्हि ॥ ४७० ॥
यो नं विनिब्भुजित्वा अब्भन्तरम'स्स बाहिरं कयिरा ।
गन्धस्स असहमाना सका पि माता जिगुच्छेय्य ॥ ४७१ ॥
खन्धधातुआयतनं सङ्खतं जातिमूलकं ।
दुक्खं योनिसो अरुचिं भणन्ति वारेय्यं किस्स इच्छेय्यं ॥ ४७२ ॥
दिवसे दिवसे'ति सत्तिसत्तानि नवनवा पतेय्युं कायम्हि ।
वस्ससतम्पि च घातो सेय्यो दुक्खस्स चे'व खयो ॥ ४७३ ॥
अज्झुपगच्छे घातं यो विञ्ञू एवं सत्थुनो वचनं ।
दीघो तेसं संसारो[4] पुनप्पुनं हञ्ञमानानं ॥ ४७४ ॥
देवेसु मनुस्सेसु च तिरच्छानयोनिया असुरकाये ।
पेतेसु च निरयेसु च अपरिमिता दीयन्ते घाता ॥ ४७५ ॥
निरयेसु बहू विनिपातगतस्स किलिस्समानस्स ।
देवेसु पि अत्तानं निब्बाणसुखा परं न'त्थि ॥ ४७६ ॥
पत्ता ते निब्बाणं ये युत्ता दसबलस्स पावचने ।
अप्पोस्सुक्का घटेन्ति जातिमरणप्पहानाय ॥ ४७७ ॥
अज्जे'व तात अभिनिक्खमिस्सं भोगेहि किं असारेहि ?।
निब्बिण्णा मे कामा[5] वन्तसमा तालवत्थुकता" ॥ ४७८ ॥

---

१ रियति. २ छुड्डून, छड्डून; ३ खेळसुच्छादस्सवपरिपुण्णे. ४ दिघो वो संसारो. ५ कामे.

सा चे'वं भणति पितरं अनिकरत्तो च यस्स दिन्ना ।
उपयासि पितरुणावुतो[1] वारेय्यं उपट्टिते काले ॥ ४७९ ॥
अथ असितनिचितमुदुके केसे खग्गेन छिन्दिय ।
सुमेधा पासादं पिधत्वा **पठमज्झानं** समापज्जि ॥ ४८० ॥
सा च तहिं समापन्ना अनिकरत्तो च आगतो नगरं ।
पासादे'व सुमेधा **अनिच्चसञ्ञा** सु भावेति ॥ ४८१ ॥
सा च मनसिकरोति अनिकरत्तो च आरुहि तुरितं ।
मणिकनकभूसितङ्गो कतञ्जलि याचति सुमेधं ॥ ४८२ ॥
"रज्जे आणा धनं इस्सरियं भोगा सुखा दहरिका[2] पि ।
भुञ्जाहि कामभोगे कामसुखा सुदुल्लभा लोके ॥ ४८३ ॥
निसट्ठं ते रज्जं भोगे भुञ्जस्सु देहि दानानि ।
मा दुम्मना अहोसि मातापितरो ते दुक्खिता" ॥ ४८४ ॥
तं तं भणति सुमेधा "कामेहि अनत्थिका विगतमोहा ।
मा कामे अभिनन्दि कामेस्वा'दीनवं पस्स ॥ ४८५ ॥
चातुद्दीपो राजा **मन्धाता** आसि कामभोगिनं अग्गो ।
अतित्तो कालङ्कतो न च'स्स परिपूरिता इच्छा ॥ ४८६ ॥
सत्त रतनानि वस्सेय्य वुट्ठिमा दसदिसा समन्तेन ।
न च'त्थि तित्ति कामानं अतित्ता व मरन्ति नरा ॥४८७ ॥
असिसूलूपमा कामा कामा **सप्पसिरोपमा** ।
उक्कोपमा अनुदहन्ति **अट्ठिकङ्कालसन्निभा** ॥ ४८८ ॥
अनिच्चा अद्धुवा कामा बहुदुक्खा महाविसा ।
अयोगुळो व सन्तत्तो अघमूला दुक्खप्फला ॥ ४८९ ॥
रुक्खफलूपमा कामा **मंसपेसूपमा** दुखा ।
सुपिनोपमा वञ्चनिया कामा **याचितकूपमा** ॥ ४९० ॥
सत्तिसूलूपमा कामा रोगो गण्डो अघं निघं ।
अङ्गारकासुसदिसा अघमूलं भयं वधो ॥ ४९१ ॥
एवं बहुदुक्खा कामा अक्खाता अन्तरायिका।
गच्छथ न मे भगवते विस्सासो अत्थि अत्तनो ॥ ४९२ ॥

---

१ उभयापितरुणवता. २ दहरिकासि.

किं मम परो करिस्सति अत्तनो सीसम्हि डय्हमानम्हि।
अनुबन्धे जरामरणे तस्स घाताय घटितब्बं" ॥ ४९३ ॥

द्वारम'पापुणित्वान ' यं मातापितरो अनिकरत्तञ्च।
दिस्वान छमं निसिन्ने रोदन्ते इदम'वोच ॥४९४ ॥

"दीघो बालानं संसारो पुनप्पुनञ्च रोदतं।
अनमतग्गो पितुमरणे भातुवधे अत्तनो च वधे ॥ ४९५ ॥

अस्सु थञ्ञं रुधिरं संसारं अनमतग्गतो सरथ।
सत्तानं संसरितं सराहि अट्ठीनञ्च सन्निचयं ॥ ४९६ ॥

सर चतुरो'दधी उपनीते अस्सुथञ्ञरुधिरम्हि।
सर एककप्पं अट्ठीनं सञ्चयं विपुलेन समं ॥ ४९७ ॥

अनमतग्गे संसरतो महिं जम्बुदीपं उपनीतं।
कोलट्ठिमत्तगुळिका मातापितुस्वे'व नप्पहोन्ति ॥ ४९८ ॥

सर तिणकट्ठं साखापलासं उपनीतं अनमतग्गतो।
पितुसु चतुरङ्गुलिका घटिका पितुपितुस्वे'व नप्पहोन्ति ॥ ४९९ ॥

सर काणकच्छपं पुब्बे समुद्दे अपरतो च युगच्छिद्दं।
सिरं तस्स च पटिमुक्कं मनुस्सलाभम्हि ओपम्मं ॥ ५०० ॥

सर रूपं फेनपिण्डोपमस्स'कायकलिनो असारस्स।
खन्धे पस्स अनिच्चे सराहि निरये बहुविघाते ॥ ५०१ ॥

सर कटसिं वड्ढेन्ते पुनप्पुनं तासु तासु जातीसु।
सर कुम्भिलभयानि च सराहि चत्तारि सच्चानि ॥ ५०२ ॥

अमतम्हि विज्जमाने किं तव पञ्चकटुकेन पीतेन ?।
सब्बा हि कामरतियो कटुकतरा पञ्चकटुकेन ॥ ५०३ ॥

अमतम्हि विज्जमाने किं तव कामेहि ये परिळाहा ?।
सब्बा हि कामरतियो जलिता कुथिता कुपिता सन्तापिता ॥ ५०४ ॥

असपत्तम्हि समाने किं तव कामेहि ये बहुसपत्ता ?।
राजग्गिचोरउदकप्पियेहि साधारणा कामा बहुसपत्ता ॥ ५०५ ॥

मोक्खम्हि विज्जमाने किं तव कामेहि येसु वधबन्धो ?।
कामेसु हि वधबन्धो कामकामा दुक्खानि अनुभोन्ति ॥ ५०६ ॥

आदीपिता तिणुक्का गण्हन्तं दहन्ति ने'व मुञ्चन्तं ।
उक्कोपमा हि कामा दहन्ति ये ते न मुञ्चन्ति ॥ ५०७ ॥

मा अप्पकस्स हेतु कामसुखस्स विपुलं जहि (v. l. जहे) सुखं ।
मा पुथुलोमो'व बळिसं गिळित्वा पच्छा विहञ्ञसि ॥ ५०८ ॥

कामं कामेसु दमस्सु ताव सुनखो ' व सङ्खलाबद्धो ।
खाहिन्ति[1] खु तं कामा छाता सुनखं ' व चण्डाला ॥ ५०९ ॥

अपरिमितञ्च दुक्खं बहूनि च चित्तदोमनस्सानि ।
अनुभोहिसि कामेसु युत्तो पटिनिस्सज अद्धुवे कामे ॥ ५१० ॥

अजरम्हि विज्जमाने किं तव कामेहि ये सुजरा ?।
मरणब्याधिगहिता सब्बा सब्बत्थ जातियो ॥ ५११ ॥

इदम'जरं इदम'मरमि'दम'जरामरणपदम'सोकं !
असपत्तं असम्बाधम'क्खलितम'भयं निरुपतापं ॥ ५१२ ॥

अधिगतमि'दं बहूहि अमतं अज्जापि च लभनीयमि'दं ।
यो योनिसो पयुञ्जति न च सक्का अघटमानेन " ॥ ५१३ ॥

एवं भणति सुमेधा सङ्खारगते रतिम'लभमाना ।
अनुनेन्ती अनिकरत्तं केसे व छमं छुपि सुमेधा ॥ ५१४ ॥

उट्ठाय अनिकरत्तो पञ्जलिको याचि तस्सा पितरं सो ।
विस्सज्जेथ सुमेधं पब्बजितुं विमोक्खसच्चदस्सा ॥ ५१५ ॥

विस्सज्जिता मातापितूहि पब्बजि सोकभयभीता ।
छ अभिञ्ञा सच्छिकता अग्गफलं सिक्खमानाय ॥ ५१६ ॥

अच्छरियं अब्भुतं तं निब्बाणं आसि राजकञ्ञाय ।
पुब्बेनिवासचरितं यथा ब्याकरि पच्छिमे काले ॥ ५१७ ॥

भगवति **कोणागमने** सङ्घारामम्हि नवनिवेसम्हि ।
सखियो तीणि जनियो विहारदानं अदासिम्ह ॥ ५१८ ॥

---

1 काहिन्ति.

दसक्खत्तुं सतक्खत्तुं दससतक्खत्तुं सतानि च सतक्खत्तं ।
देवेसु उपपज्जिम्ह को पन वादो मनुस्सेसु ? ॥५१९ ॥
देवेसु महिद्धिका अहुम्ह मनुस्सकम्हि को पन वादो ? ।
सत्तरतनस्स महेसी **इत्थिरतनं** अहं आसिं ॥ ५२० ॥

सो हेतु सो पभवो तं मूलं सत्थुसासने खन्ति ।
तं पठमं समोधानं तं धम्मरताय निब्बाणं ॥ ५२१ ॥

एवं कथेन्ति[1] ये सद्दहन्ति वचनं **अनोमपञ्ञस्स** ।
निब्बिन्दन्ति भवगते निब्बिन्दित्वा विरज्जन्ती'ति ॥ ५२२ ॥

महानिपातो समत्तो

समत्ता थेरिया गाथायो* ।

---

१ करोन्ति

* The Burmese Edition gives the following in addition :—

गाथा सतानि चत्तारि असीति पुनचुद्दस ।
थेरीयेकुत्तरसता सब्बा ता आसवक्खया'ति ॥

APPENDIX

थेरीनं सङ्खित्तचरियावण्णना

(परमत्थदीपनीतो सङ्खित्ता)

इदानि थेरीगाथानं अत्थसंवण्णनाय ओकासो अनुप्पत्तो। तत्थ यस्मा भिक्खुणीनं आदितो यथा पब्बज्जा उपसम्पदा च पटिलद्धा तं पकासेतुं वट्टति।

एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति कूटागारसालायं। तस्मिं काले सुद्धोदनमहाराजा सेतच्छत्तस्सेव हेट्ठा व अरहत्तं सच्छिकत्वा परिनिब्बायि। अथ महापजापतिगोतमिया पब्बज्जाय चित्तं उप्पज्जि। ततो रोहिणीनदीतीरे कलहविवादसुत्तन्तदेसनाय परियोसाने निक्खमित्वा पब्बजितानं पञ्चन्नं कुमारसतानं पादपरिचारिका एकज्झासया 'व हुत्वा महापजापतिया सन्तिकं गन्त्वा "सब्बा ' व सत्थुसन्तिके पब्बजिस्सामा'ति महापजापतिं जेट्ठिकं कत्वा सत्थुसन्तिकं गन्तुकामा अहेसुं। सा कप्पकं पक्कोसापेत्वा केसे छिन्दापेत्वा कासायानि अच्छादेत्वा सब्बा ता साकियानियो आदाय वेसालिं गन्त्वा आनन्दत्थेरेन दसबलं याचापेत्वा अट्ठगरुधम्मपटिग्गहणेन पब्बज्जं उपसम्पदञ्च अलत्थ। इतरा पन सब्बापि एकतो उपसम्पन्ना अहेसुं।

एवं उपसम्पन्ना पन महापजापती सत्थारं उपसङ्कमित्वा अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। अथ'स्सा सत्था धम्मं देसेसि। सा सत्थुसन्तिके कम्मट्ठानं गहेत्वा अरहत्तं पापुणि। सेसा पञ्चसता भिक्खुणियो नन्दको'वादपरियोसाने अरहत्तं पापुणिंसु। एवं भिक्खुणीसङ्घे सुप्पतिट्ठिते पुथुभूते तत्थ तत्थ गामनिगमजनपदराजधानीसु कुलित्थियो कुलसुण्हायो कुलकुमारियो बुद्धसुबुद्धतं धम्मसुधम्मतं सङ्घसुप्पटिपत्तिञ्च सुत्वा सासने अभिप्पसन्ना संसारे च जातसंवेगा अत्तनो सामिके मातापितरो ञातके च अनुजानापेत्वा सासने उरं दत्वा पब्बजिंसु। पब्बजित्वा च सीलाचारसम्पन्ना सत्थुनो च थेरानञ्च सन्तिके ओवादं लभित्वा घटेन्तियो वायमन्तियो न चिरस्से'व अरहत्तं सच्छाकंसु। ताहि उदानादिवसेन तत्थ तत्थ भासिता गाथा पच्छा सङ्गीतिकारकेहि एकज्झं कत्वा एकनिपातादिवसेन सङ्गीतिं आरोपयिंसु। इमा थेरिया गाथा नामा'ति।

१ : **अञ्ञतराथेरी** : सा अतीते कुलधीता कोणागमनस्स भगवतो काले सासने अभिप्पसन्ना। इमस्मिं बुद्धुप्पादे पन सा वेसालियं खत्तियमहासालकुले निब्बत्ति। तं थिरसन्तसरीरताय **थेरिका**'ति वोहरिंसु। सा वयप्पत्ता समानजातिकस्स खत्तियकुमारस्स मातापितूहि दिन्ना। सा पब्बाज्जाय रुचिं उप्पादेसि। तस्सा सामिको तं महापजापतीगोतमिया सन्तिकं नेत्वा 'इमं अय्या पब्बाजेथा'ति आह। अथ महापजापती तं पब्बजेत्वा विहारं नेत्वा सत्थारं दस्सेसि। सत्था तस्सा पकतिया दिट्ठारम्मणं एव विभावेन्तो 'सुखं सुपाही'च्चादितो गाथं आह। सा पच्छा उदानवसेन तं एव गाथं अभासि।

२ : **मुत्ता** : सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे सावत्थियं ब्राम्हणमहासालकुले निब्बत्ति। **मुत्ता**'ति अस्सा नामं अहोसि। सा उपनिस्सयसम्पन्नत्ताय वीसतिवस्सकाले महापजापतीगोतमिया सन्तिके पब्बजित्वा सिक्खमाना अहोसि। सा एकदिवसं विपस्सनामनसिकारं आरभि। सत्था अत्तनो ओभासं विस्सज्जेत्वा तस्सा पुरतो निसिन्नो विय अत्तानं दस्सेत्वा 'मुत्ते मुचस्सु योगेही'च्चादितो गाथं आह। सा पच्छा उदानवसेन तं एव गाथं अभासि।

३ : **पुण्णा** : सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे सावत्थियं गहपतिमहासालकुले निब्बत्ति। पुण्णा'ति'स्सा नामं अहोसि। सा उपनिस्सयसम्पन्नताय वीसतिवस्सानि वसमाना महापजापतीगोतमिया सन्तिके धम्मं सुत्वा पटिलद्धसद्धा पब्बजित्वा सिक्खमाना एव हुत्वा विपस्सनं आरभि। सत्था गन्धकुटियं निसिन्नो एव ओभासं विस्सज्जित्वा पुण्णे पूरस्सू'च्चादितो गाथं आह। सा पच्छा उदानवसेन तं एव गाथं अभासि।

४ : **तिस्सा** : इमस्मिं बुद्धुप्पादे सा कपिलवत्थुस्मिं साक्यराजकुले निब्बत्तित्वा वयप्पत्ता बोधिसत्तस्स ओरोधभूता पच्छा महापजापतीगोतमिया सद्धिं निक्खमित्वा पब्बजित्वा विपस्सनाय कम्मं करोति। तस्सा सत्था ओभासं विस्सज्जित्वा 'तिस्से सिक्खस्सू'च्चादितो गाथं आह। सा पच्छा उदानवसेन तं एव गाथं अभासि।

५–१० : **अञ्ञतरातिस्सादयो** : इमाय वत्थु तिस्साय सिक्खमानाय वत्थुसदिसं। अयं पन थेरी हुत्वा अरहत्तं पापुणि। यथा च अयं एव इतो परा धीरा, (अञ्ञतरा) धीरा, मित्ता, भद्रा, उपसमा'ति पञ्चन्नं थेरीनं वत्थु एकसदिसमेव। सब्बापि इमा कपिलवत्थुवासिनियो बोधिसत्तस्स ओरोधभूता महापजापतीगोतमिया सद्धिं निक्खन्ता ओभासगाथाय च अरहत्तं पत्ता ठपेत्वा सत्तमिं। सा पन ओभासगाथाय विना संवेगं सत्थुसन्तिके लद्धं ओवादं निस्साय विपस्सनं उस्सुक्कापेत्वा

अरहत्तं पापुणित्वा **उदान**वसेन 'धीरा धीरेही'च्चादितो गाथं अभासि। इतरापि अरहत्तं पत्वा गाथायो अभासिंसु।

११ : **मुत्ता** : सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे कोसलजनपदे ओघाटकस्स नाम दळिद्द-ब्राम्हणस्स धीता हुत्वा निब्बत्ति। तं वयप्पत्तकाले एकस्स खुज्जब्राम्हणस्स अदंसु। सा तेन घरावासं आरोचति। तं अनुजानापेत्वा पब्बजित्वा विपस्सनाय कम्मं करोति। तस्सा बहिद्धारम्मणेसु चित्तं विधावति। सा तं निग्गण्हाति। 'सुमुत्ता साधु मुत्ताम्ही'च्चादितो गाथं वदन्ता येव विपस्सनं उस्सुक्कापेत्वा सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्ता उदानेन्ती 'सुमुत्ता साधु मुत्तम्ही' च्चादितो गाथं अभासि।

१२ : **धम्मदिन्ना** : सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे राजगहे कुलगेहे निब्बत्तित्वा वय-प्पत्ता विसाखस्स सेट्ठिनो गेहे गन्त्वा अथेकदिवसं विसाखो सेट्ठि सत्थुसन्तिके धम्मं सुत्वा अनागामी हुत्वा घरं गनवा पासादं अभिरूहन्तो सोपानमत्थके धीताय धम्मदिन्नाय सारितहत्थं अनालम्बित्वा'व पासादमभिरूहित्वा भुञ्जमानो पि तुण्हीभूतो' व भुञ्जि। सा तस्स कारणं पुच्छि :—'अत्थि नु खो मय्हं दोसो?'। सो तस्सा कारणं कथेसि। न ते धम्मदिन्ने दोसो अत्थि। अहं पन अज्ज पट्ठाय इत्थिसरीरं फुसितुं आहारे च लोलभावं कातुं अनरहो'ति। सचे पन त्वं इच्छसि इमस्मिं गेहे वस, नो चे इच्छसि यत्तकेन धनेन ते अत्थो तत्तकं गहेत्वा कुलघरं गच्छाही'ति आह। 'ना'हं अय्यपुत्त तस्सागन्तुगमनं आगमिस्सामि, पब्बज्जं मे अनुजानाही'ति। विसाखो 'साधु धम्मदिन्ने' ति तं सुवण्णसिविकाय भिक्खुणीउपस्सयं पेसेसि। सा पब्बजित्वा कम्मट्ठानं गहेत्वा कतिपाहं तत्थ वसित्वा विवेकावासं गन्तुकामा आचरियुपज्झायानं एतदत्थं आरोचेसि। भिक्खुणियो तं गामकावासं नयिंसु। सा तत्थ वसति। सा न चिरस्सेव सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि।

१३ : **विसाखाथेरी** : तस्सा वत्थु धीरा थेरिया वत्थुसदिसमेव। साअ रहत्तं पत्वा विमुत्तिसुखेन वीतिनामेन्ती 'करोथ बुद्धसासनं'इच्चादितो गाथमाह।

१४ : **सुमनाय** थेरिया गाथा। तस्सा वत्थु तिस्साथेरिया वत्थुसदिसमेव।
१५ : **उत्तराय** थेरिया गाथा। तस्सा' पि वत्थु तिस्साथेरिया वत्थुसदिसं।

१६ : **सुमनाय** वुड्ढपब्बजिताय गाथा। अयं इमस्मिं बुद्धुप्पादे सावात्थियं महाकोसलरञ्ञो भगिनी हुत्वा निब्बत्ति। सा सत्थारा रञ्ञो पसेनदिस्स कोसलस्स देसितं धम्मं सुत्वा लद्धप्पसादा अहोसि। सरणेसु च सीलेसु च पतिट्ठाय पब्बजितुका-

मा पि 'अय्यकं पटिजग्गिस्सामी' ति चिरकालं वीतिनामेसि। अपरभागे अय्यकाय कालङ्कताय रञ्ञा सद्धिं महग्घानि अत्थरणपावुरणानि गाहापेत्वा विहारं गन्त्वा सङ्घस्स दापेत्वा सत्थुसन्तिके धम्मं सुत्वा अनागामिफले पतिट्ठिता पब्बज्जं याचि। सत्था तस्सा ञाणपरिपाकं दिस्वा 'सुखं त्वं वुड्ढिके सेही'च्चादितो गाथमा'ह। गाथापरियोसाने सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि।

१७: **धम्माय** थेरिया गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे सावत्थियं कुलघरे निब्बत्तित्वा वयप्पत्ता पतिरूपस्स सामिकस्स गेहं गन्त्वा सासने पटिलद्धसद्धा पब्बजितुकामा हुत्वा सामिकेन अननुञ्ञाता पच्छा सामिके कालङ्कते पब्बजि। विपस्सनाय कम्मं करोन्ती एकदिवसं भिक्खाय चरित्वा विहारं आगच्छन्ती परिवत्तित्वा तमेव आरम्मणं कत्वा विपस्सनं वड्ढेत्वा सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। उदानवसेन इमं गाथं अभासि

१८: **सङ्घाय** थेरिया गाथा। तस्सा वत्थु धीराथेरिया वत्थुसदिसं।

१९: **(अभिरूप)नन्दाय** सिक्खमानाय गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे कपिलवत्थुनगरे खेमकस्स सक्कस्स अग्गमहेसिया कुच्छिस्मिं निब्बत्ति। 'नन्दा'ति अस्सा नामं अहोसि। सा अत्तभावस्स अत्तिविय रूपसोभग्गप्पतिया अभिरूपा दस्सनीया पासादिका। 'अभिरूपनन्दा'ति पञ्ञायित्थ। तस्सा वयप्पत्ताय धरेय्यदिवसे येव चरभूतो सक्यकुमारो कालमकासि। अथ नं मातापितरो अकामं पब्बाजेसुं। सा पब्बजित्वा पि रूपं निस्साय उप्पन्नमदा। सत्था 'रूपे आदीनवं दस्सेती'ति सुत्वा सा बुद्धुपट्ठानं न गच्छति। भगवा तस्सा ञाणपरिपाकं ञत्वा महापजापतिं आणापेसि :— 'सब्बा पि भिक्खुणियो पटिपाटिया ओवादं आगच्छन्तू'ति। सा अत्तनो वारे सम्पत्ते अञ्ञं पेसेसि। भगवा 'वारे सम्पत्ते अत्तनो'व आगन्तब्बं न अञ्ञं पेसेतब्बं'ति आह। सा भगवतो आणं लङ्घितुं असक्कोन्ती भिक्खुणीहि सद्धिं तत्थ अगमासि। भगवा इद्धिया एकं अभिरूपं मापेत्वा पुन जराजिण्णं दस्सेत्वा संवेगं उप्पादेत्वा 'आतुरं असुचिं'इच्चादितो द्वे गाथा अभासि। गाथापरियोसाने अभिरूपनन्दा अरहत्तं पापुणि। सा पच्छा उदानवसेन ता येव गाथायो अभासि।

२०: **जेन्तिया** (जेन्ताय) थेरिया गाथा। अयं पन वेसालियं लिच्छविराजकुले निब्बत्ति। सत्थारा देसितं धम्मं सुत्वा देसनापरियोसाने अरहत्तं पत्वा अत्तनो अधिगतं विसेसं पच्चवेक्खित्वा पीतिवसेन 'ये इमे सत्त बोज्झङ्गा'इच्चादितो द्वे गाथा अभासि।

२१: अञ्ञतराय (**सुमङ्गलमाताय**) थेरिया गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे सावत्थियं दळिद्दकुले निब्बत्तित्वा वयप्पत्ता अञ्ञतरस्स नळकारस्स दिन्ना

पठमगब्भे येव पच्छिमभविकं पुत्तं लभित्वा तस्स सुमङ्गलो'ति नामं अहोसि। ततो पट्ठाय सुमङ्गलमाता'ति पञ्ञायित्थ। सो पि अस्सा पुत्तो विञ्ञुतं पत्तो पब्बजित्वा सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पत्वा सुमङ्गलथेरो'ति पाकटो अहोसि। तस्स माता भिक्खुणी पब्बजित्वा विपस्सनाय कम्मं करोन्ती एकदिवसं गिहिकाले अत्तना पत्तदुक्खं पच्चवेक्खित्वा संवेगजाता विपस्सनं वड्ढेत्वा सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। 'सुमुत्तिके'इच्चादितो गाथायो च अभासि।

२२ : **अड्ढकासिया** थेरिया गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे कासिरट्ठे उळारविभवे सेट्ठिकुले निब्बत्तित्वा वुड्ढिप्पत्ता पुब्बेकतस्स वचीदुच्चरितस्स निस्सन्देन धातुतो परिट्ठा गणिका अहोसि। नामेन अड्ढकासी। सा अड्ढकासी गणिका भिक्खुणीसु पब्बजिता होति। सा सावत्थिं गन्तुकामा होति भगवतो सन्तिके उपसम्पज्जिस्सामी'ति। अस्सोसि खो पन अड्ढकासी :—'धुत्ता किर मग्गे परियुट्ठिता'ति'। सा भगवतो सन्तिके दूतं पाहेसि :—'अहं हि उपसम्पज्जितुकामा, कथं हि मया पटिपज्जितब्बं'ति'?। भगवा एतस्मिं निदाने दूतेन पि तस्सा उपसम्पदं अदासि। एवं लद्धूपसम्पदा पन विपस्सनाय कम्मं करोन्ती न चिरस्से'व सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा उदानवसेन 'याव कासि जनपदो' इच्चादितो गाथायो च अभासि।

२३ : **चित्ताय** थेरिया गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे राजगहे गहपतिमहासालकुले निब्बत्तित्वा विञ्ञुतं पत्वा सत्थु राजगहप्पवेसने पटिलद्धसद्धा पच्छा महापजापतिगोतमिया सन्तिके पब्बजित्वा महल्लककाले गिज्झकूटपब्बत्तं अभिरूहित्वा समणधम्मं करोन्ती विपस्सनं वड्ढेत्वा सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। सा पन अरहत्तं पत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा 'किञ्चा'पि खो'इच्चादितो गाथायो च अभासि।

२४ : **मेत्तिकाय** थेरिया गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे राजगहे ब्राम्हणमहासालकुले निब्बत्ति। अयं पटिभागकूटं अभिरूहित्वा समणधम्मं करोन्ती विपस्सनं वड्ढेत्वा सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा उदानवसेन 'किञ्चा'पिखो'इच्चादितो गाथायो च अभासि।

२५ : **(अपराय) मित्ताय (मेत्ताय)** थेरिया गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे कपिलवत्थुस्मिं साक्यराजकुले निब्बत्तित्वा विञ्ञुतं पत्वा सत्थुसन्तिके धम्मं सुत्वा पटिलद्धसद्धा उपासिका अहोसि। सा अपरभागे महापजापतिगोतमिया सन्तिके पब्बजित्वा कतपुब्बकिच्चा विपस्सनाय कम्मं करोन्ती न चिरस्से'व सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं

पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा पीतिसोमनस्सजाता उदानवसेन 'चातुद्दसिं पञ्चदसिं'इच्चादितो गाथा अभासि।

२६ : **अभयमाताय** थेरिया गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे पुब्बकतपुञ्ञकम्मनिस्सन्देन उज्जेनियं पदुमवती नाम **नगरसोभनी** अहोसि। राजा बिम्बिसारो तस्सा रूपसम्पत्तादिके गुणे सुत्वा पुरोहितस्स आचिक्खि :—'उज्जेनियं किर पदुमवती नाम गणिका अहोसि, तमहं दट्ठुकामो'म्हि इति। पुरोहितो 'साधु देवा'ति मन्तबलेन कुम्भीरं नाम यक्खं आवहेत्वा यक्खानुभावेन राजानं तावदेव उज्जेनीनगरं नेसि। राजा ताय सद्धिं एकरत्तिं संवासं कप्पेसि। तस्सा कुच्छियं गब्भो पतिट्ठितो इति सुत्वा राजा तस्सा मुद्दिकं अदासि। 'सचे पुत्तको भवेय्य वड्ढेत्वा मं दस्सेहि' इति अवोच। सा दसमासच्चयेन पुत्तं विजायित्वा नामगहणदिवसे 'अभयो'ति नामं अकासि, पुत्तञ्च सत्तवस्सिककाले रञ्ञो सन्तिकं पेसेसि। राजा तं पस्सित्वा पुत्तसिनेहं पटिलभित्वा कुमारकपरिहारेन वड्ढेसि। सो पच्छा सद्धासम्पन्नो पब्बज्जाविसेसा'धिगमो। तस्स माता अपरभागे पुत्तस्स अभयत्थेरस्स सन्तिके धम्मं सुत्वा पटिलद्धसद्धा भिक्खुणीसु पब्बजित्वा विपस्सनाय कम्मं करोन्ती न चिरस्से'व सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा अत्तनो पुत्तेन अभयथेरेन धम्मं कथेन्तेन ओवादवसेन या गाथा भासिता, उदानवसेन सयम्पि ता येव पच्चुदाहरति 'उद्धं पादतला'इच्चादितो।

२७ : **अभयत्थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे उज्जेनियं कुलगेहे निब्बत्तित्वा विञ्ञुतं पत्ता। अभयमातुसहायिका हुत्वा ताय पब्बजिताय सिनेहेन सयम्पि पब्बजित्वा ताय सद्धिं राजगहे वसमाना एकदिवसं असुभदस्सनत्थं सीतवनं अगमासि। सत्था गन्धकुटियं निसिन्नो' व तस्सा'नुभूतपुब्बं **आरम्मणं** पुरतो कत्वा तस्सा उद्धुमातकादिभावं पकासेसि। तं दिस्वा संवेगमानसा अट्ठासि। सत्था ओभासं फरित्वा पुरतो निसिन्नं विय अत्तानं दस्सेसि। 'अभये भिदुरो कायो' इच्चादितो गाथा अभासि। सा गाथापरियोसाने अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा उदानेन्ती ता एव गाथा परिवत्तित्वा अभासि।

२८ : **सामाय** थेरिया गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे कोसम्बियं गहपतिमहासालकुले निब्बत्तित्वा 'सामा'ति'स्सा नामं अहोसि। सा विञ्ञुतं पत्ता सामावतिया उपासिकाय पियसहायिका हुत्वा ताय कालंकताय सञ्जातसंवेगा पब्बजि। पब्बजित्वा'व सामावतिकं आरब्भ उप्पन्नसोकं विनोदेतुं असक्कोन्ती अरियमग्गं गण्हितुं ना'सक्खि। अपरभागे आसनसालाय निसिन्ना आनन्दत्थेरस्स ओवादं सुत्वा

विपस्सनं पट्ठपेत्वा ततो सत्तमे दिवसे सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा तं पकासेन्ती 'चतुक्खत्तुं पञ्चक्खत्तुं' इच्चादितो उदानवसेन द्वे गाथा अभासि।

२९: (अपराय) **अञ्ञतराय सामाय** थेरिया गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे कोसम्बियं कुलघरे निब्बत्तित्वा वयप्पत्ता सामावतिया सहायिका हुत्वा तस्सा मरणकाले संवेगजाता पब्बजित्वा पञ्चवीसति वस्सानि चित्तसमोधानं अलभित्वा महल्लककाले सुगतो'वादं लभित्वा विपस्सनं वड्ढेत्वा सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा उदानवसेन 'पण्णवीसतिवस्सानि' इच्चादितो गाथा अभासि।

३०: **उत्तमाय** थेरिया गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे सावत्थियं सेट्ठिकुले निब्बत्तित्वा विञ्ञुतं पत्ता पटाचाराय थेरिया सन्तिके धम्मं सुत्वा पब्बजित्वा विपस्सनं पट्ठपेत्वा तं मत्थकं पापेतुं ना'सक्खि। पटाचारा थेरी तस्सा चित्ताचारं ञत्वा ओवादं अदासि। सा तस्सा ओवादे ठत्वा सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा उदानवसेन 'चतुक्खत्तुं पञ्चक्खत्तुं' इच्चादितो गाथा अभासि।

३१: (अपराय) **अञ्ञतराय उत्तमाय** थेरिया गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे कोसलजनपदे अञ्ञतरस्मिं ब्राम्हणमहासालकुले निब्बत्तित्वा विञ्ञुतं पत्ता जनपदचारिकं चरन्तस्स सत्थुसन्तिके धम्मं सुत्वा पटिलद्धसद्धा पब्बजित्वा न चिरस्से'व सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन....पे०...उदानवसेन 'ये इमे सत्त बोज्झङ्गा' इच्चादितो गाथायो अभासि।

३२: **दन्तिका** थेरिया गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे सावत्थियं कोसलरञ्ञो पुरोहितब्राम्हणस्स गेहे निब्बत्तित्वा विञ्ञुतं पत्ता जेतवने पटिलद्धसद्धा उपासिका हुत्वा पच्छा महापजापतिगोतमिया सन्तिके पब्बजित्वा राजगहे वसमाना एकदिवसं पच्छाभत्तं गिज्झकूटं अभिरूहित्वा दिवाविहारं निसिन्ना हत्थारोहस्स अभिरूहनत्थाय पादं पसारेन्तं हत्थिं दिस्वा तमेव आरम्मणं कत्वा विपस्सनं वड्ढेत्वा सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा...पे०...पीतिसोमनस्सजाता उदानवसेन 'दिवाविहारा निक्खम्म' इच्चादितो गाथा अभासि।

३३: **उब्बिरिया** थेरिया गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे सावत्थियं गहपतिमहासालकुले निब्बत्तित्वा 'उब्बिरी'ति नाम अभिरूपा दस्सनीया अहोसि। सा वय-

प्पत्तकाले कोसलरञ्ञो अत्तनो गेहे नीता कतिपयसंवच्छरातिक्कमेन एकं धीतरं लभि। तस्सा 'जीवन्ती'ति नामं अकंसु। राजा तस्सा धीतरं दिस्वा तुट्ठमानसो उब्बिरिया अभिसेकं अदासि। धीता पन'स्सा आधावित्वा परिधावित्वा विचरणकाले कालम'कासि। माता यत्थ तस्सा सरीरनिक्खेपो कतो तं सुसानं गन्त्वा दिवसे दिवसे परिदेवेसि। एकदिवसं सत्थुसन्तिकं गन्त्वा वन्दित्वा थोकं निसीदित्वा गता। **अचिरवतिया** नदिया तीरे ठत्वा धीतरं आरब्भ परिदेवति। तं दिस्वा सत्था गन्धकुटियं यथानिसिन्नो'व अत्तानं दस्सेत्वा 'कस्मा विप्पलपसि'इति पुच्छि। 'मम धीतरं आरब्भ विप्पलपामी भगवा'ति। 'इमस्मिं सुसाने झापिता तव धीतरो चतुरासीतिसहस्समत्ता, तासं कतरं सन्धाय विप्पलपसी'ति ?। तासं तं तं आळाहनट्ठानं दस्सेत्वा 'अम्म जीवा'ति उपड्ढगाथं आह। अरहत्तं पन पत्वा अत्तनो अधिगतं विसेसं पकासेन्ती 'अब्बुहि वत मे सल्लं'ति गाथायो अभासि।

३४ : **सुक्काय** थेरिया गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे राजगहनगरे गहपतिमहासालकुले निब्बत्तित्वा 'सुक्का' ति'स्सा नामं अहोसि। सा विञ्ञुतं पत्ता सत्थुराजगहप्पवेसने लद्धपसादा उपासिका हुत्वा अपरभागे धम्मदिन्नाय थेरिया सन्तिके धम्मं सुत्वा सञ्जातसंवेगा तस्सा एव सन्तिके पब्बजित्वा विपस्सनाय कम्मं करोन्ती न चिरस्से'व सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा पञ्चसतभिक्खुणीपरिवारा महाधम्मकथिका अहोसि। सा एकदिवसं राजगहं पिण्डाय चरित्वा कतभत्तकिच्चा भिक्खुणीउपस्सयं पविसित्वा सन्निसिन्नाय महतिया परिसाय मधुभण्डं पीळेत्वा सुमधुरं पायन्ती विय अमतेन अभिसिञ्चती विय धम्मं देसेति। सब्बपरिसा धम्मकथं सक्कच्चं सुणाति। तस्मिं खणे थेरिया चङ्कमनकोटियं रुक्खे अधिवत्था देवता धम्मदेसनाय पसन्ना राजगहं पविसित्वा रथियाय रथियं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं विचरित्वा तस्सा गुणं विभावेन्ती 'किं मे कता' इच्चादितो गाथा अभासि। मनुस्सा तं सुत्वा पसन्नमानसा थेरिया सन्तिकं उपसङ्कमित्वा सक्कच्चं धम्मं सुणिंसु। अपरभागे थेरिया आयुपरियोसाने परिनिब्बाणकाले सासनस्स निय्यानिकभावनत्थं अञ्ञं व्याकरोन्ती 'सुक्कासुक्केहि' इच्चादितो गाथं अभासि।

३५ : **सेलाय** थेरिया गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे आळवीरट्ठे आळविकस्स रञ्ञो धीता हुत्वा निब्बत्ति। सेला'ति'स्सा नामं अहोसि। आळविकस्स पन रञ्ञो धीता'ति कत्वा आळविका'ति पि नं वोहरन्ति। सा विञ्ञुतं पत्ता सत्थरि आळविकं दमित्वा तस्स हत्थे पत्तचीवरं दत्वा तेन सद्धिं

आळविं नगरं उपगते दारिका हुत्वा रञ्ञा सद्धिं सत्थु सन्तिकं उपगन्त्वा धम्मं सुत्वा पटिलद्धसद्धा उपासिका अहोसि। सा अपरभागे सञ्जातसंवेगा भिक्खुणीसु पब्बजित्वा कतपुब्बकिच्चा विपस्सनं पट्ठपेत्वा सङ्खारे सम्मसन्ती उपनिस्सयसम्पन्नत्ता परिपक्कञाणा न चिरस्से'व अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा थेरी सावत्थियं विहरति। एकदिवसं पच्छाभत्तं सावत्थितो निक्खमित्वा दिवाविहारत्थाय अन्धवनं पविसित्वा अञ्ञतरस्मिं रुक्खमूले निसीदि। अथ नं मारो विवेकतो विच्छिन्दितुकामो अञ्ञातकरूपेन उपगन्त्वा 'नत्थि निस्सरणं लोके'इच्चादितो गाथमाह। तं सुत्वा थेरी 'बालो वता'यं मारो यो मम खीणासवभावं न जानाति। हन्द नं तं जानापेत्वा तज्जेस्सामी'ति चिन्तेत्वा 'सत्तिसूलूपमा कामा' इच्चादितो द्वे गाथा आह। एवं थेरिया मारो सन्तज्जितो तत्थे'व अन्तरधासि। थेरी'पि फलसमापत्तिसुखेन अन्धवने दिवसभागं वीतिनामेत्वा सायण्हे वसनट्ठानमे'व गता।

३६ : **सोमाय** थेरिया गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे राजगहे बिम्बिसारस्स रञ्ञो पुरोहितस्स धीता हुत्वा निब्बत्ति। तस्सा 'सोमा'ति नामं अहोसि। सा विञ्ञुतं पत्ता सत्थु राजगहप्पवेसे पटिलद्धसद्धा उपासिका हुत्वा अपरभागे सञ्जातसंवेगा भिक्खुणीसु पब्बजित्वा कतबुद्धकिच्चा विपस्सनाय कम्मं करोन्ती न चिरस्से'व सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा विमुत्तिसुखेन सावत्थिया विहरन्ती एकदिवसं दिवाविहारत्थाय अन्धकवनं पविसित्वा अञ्ञतरस्मिं रुक्खमूले निसीदि। अथ नं मारो विवेकतो विच्छिन्दितुकामो अदिस्समानरूपो उपगन्त्वा आकासे ठत्वा 'यं तं इसीहि' इच्चादितो गाथमाह। तं सुत्वा थेरी मारं अपसादेन्ती 'इत्थिभावो नो किं कयिरा' इच्चादितो द्वे गाथा अभासि।

३७: **भद्दाय कपिलानिया** गाथा। सा कस्सपबुद्धकाले बाराणसियं महाविभवस्स सेट्ठिनो धीता हुत्वा निब्बत्ति। पुब्बकम्मफलेन दुग्गन्धसरीरा मनुस्सेहि जिगुच्छितब्बा हुत्वा संवेगजाता अत्तनो आभरणेहि सुवण्णिट्ठकं कारेत्वा भगवतो चेतिये ठपेसि, उप्पलहत्थेन च पूजम'कासि। तेन'स्सा सरीरं तस्मिं येव भवे सुगन्धं मनोहरं जातं। सा पतिनो पिया मनापा हुत्वा यावजीवं कुसलं कत्वा ततो चुता सग्गे निब्बत्ति। तत्था'पि यावजीवं दिब्बसुखं अनुभवित्वा ततो चुता बाराणसिरञ्ञो धीता हुत्वा तत्थ देवसम्पत्तिसदिसं सम्पत्तिं अनुभवन्ती चिरकालं पच्चेकबुद्धे उपट्ठहित्वा तेसु परिनिब्बुतेसु संवेगजाता तापसपब्बज्जाय पब्बजित्वा उय्याने वसन्ती झानानि भावेत्वा ब्रम्हलोके निब्बत्तित्वा ततो चुता सागलनगरे कोसियगोत्तस्स

ब्राम्हणकुलस्स गेहे निब्बत्तित्वा महता परिहारेन वड्ढित्वा वयप्पत्ता महातित्थगामे पिप्पलिकुमारस्स गेहा'नीता। तस्मिं पब्बजितुं निक्खन्ते महन्तं भोगक्खन्धं ञातिपरिवट्टं पहाय पब्बज्जत्थाय निक्खमित्वा पञ्च वस्सानि तितिथयारामे वसित्वा अपरभागे महापजापतिगोतमिया सन्तिके पब्बजि। उपसम्पदञ्च लभित्वा विपस्सनं पट्ठपेत्वा न चिरस्से'व अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा पुब्बेनिवासञाणे चिण्णवसी अहोसि, तत्थ सतिसयं कताधिकारत्ता। अपरभागे तं सत्था जेतवने अरियगणमज्झे निसिन्नो भिक्खुणियो पटिपाटिया ठानन्तरेसु ठपेन्तो पुब्बेनिवासं अनुस्सरन्तीनं अग्गट्ठाने ठपेसि। सा एकदिवसं महाकस्सपत्थेरस्स गुणाभित्थवनपुब्बकं अत्तनो कतकिच्चतादिविभावनामुखेन उदानं उदानेन्ती 'पुत्तो बुद्धस्स दायादो' इच्चादितो गाथा अभासि।

३८ : **अञ्ञतराय थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे देवदहनगरे महापजापतिगोतमीधीता हुत्वा 'वड्ढेसी'नाम, गोत्ततो पन अपञ्ञाता अहोसि। सा महापजापतिगोतमिया पब्बजितकाले सयम्पि पब्बजित्वा पञ्चवीसति संवच्छरानि कामरागेन उपद्दुता अच्छरासङ्घातमत्तम्पि कालं चित्तेकग्गतं अलभन्ती बाहा पग्गय्ह कन्दमाना धम्मदिन्नत्थेरिया सन्तिके धम्मं सुत्वा कामेहि विनिवट्टितमानसा कम्मट्ठानं गहेसि। भावनं अनुयुञ्जन्ती न चिरस्से'व छळभिञ्ञा हुत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा उदानवसेन 'पञ्चवीसतिं वस्सानि' इच्चादितो गाथा अभासि।

३९ : **विमलाय थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे वेसालियं अञ्ञतराय रूपूपजीविनिया इत्थिया धीता हुत्वा निब्बत्ति। विमला'ति'स्सा नामं अहोसि। सा वयप्पत्ता ततो दुच्चिन्तितं कप्पेन्ती एकदिवसं आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं वेसालियं पिण्डाय चरन्तं दिस्वा पटिबद्धचित्ता हुत्वा थेरस्स वसनट्ठानं गन्त्वा थेरं उद्दिस्स पलोभनकम्मं कातुं आरभि। 'तित्थियेहि उय्योजिता तथा अकासी'ति केचि वदन्ति। थेरो तस्सा असुभविभावनामुखेन सन्तज्जनं कत्वा ओवादं अदासि। तथा पन थेरेन ओवादे दिन्ने सा संवेगजाता हिरोत्तप्पं पच्चुपट्ठापेत्वा सासने पटिलद्धसद्धा उपासिका हुत्वा अपरभागे भिक्खुणीसु पब्बजित्वा घटेन्ती वायमन्ती हेतुसम्पन्नताय न चिरस्से'व अरहत्तं पत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा उदानवसेन 'मत्ता वण्णेन रूपेन' इच्चादितो गाथा अभासि।

४० : **सीहाय थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे वेसालियं सीहसेनापतिनो भगिनिया धीता हुत्वा निब्बत्ति। तस्सा 'मातुलस्स नामं करोथा'ति सीहा'ति नामं

अकंसु। सा विञ्ञुतं पत्ता एकदिवसं सत्थरि सीहस्स सेनापतिनो धम्मे देसियमाने तं धम्मं सुत्वा पटिलद्धसद्धा मातापितरो अनुजानापेत्वा पब्बजि। पब्बजित्वा च विपस्सनं आरभित्वा पि विधावन्तं चित्तं निवत्तेतुं असक्कोन्ती सत्त संवच्छरानि मिच्छा-वितक्केहि धावियमाना चित्तस्सादं अलभन्ती 'किं मे इमिना पापजीवितेन? उब्बन्धित्वा मरिस्सामी'ति पासं गहेत्वा रुक्खसाखाय लग्गित्वा तं अत्तनो कण्ठे पटिमुञ्चन्ती पुब्बाचिण्णवसेन विपस्सनाय चित्तं अभिनीहरि। अन्तिमभविकताय पासस्स बन्धनं गीवट्ठाने अहोसि। ञाणस्स परिपाकं गतत्ता सा तावदेव विपस्सनं वड्ढेत्वा सह पटि-सम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पत्तसमकालं एव च पासबन्धो गीवतो मुञ्चित्वा विनिवत्ति। सा अरहत्ते पतिट्ठिता उदानवसेन 'अयोनिसो मनसिकारा' इच्चादितो गाथा अभासि।

४१ : **(सुन्दरी) नन्दाय थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे साक्यराजकुले निब्बत्ति। 'नन्दा'ति'स्सा नामं अकंसु। अपरभागे रूपसम्पत्तिया 'सुन्दरीनन्दा जन-पदकल्याणी'ति च पञ्ञायित्थ। सा अम्हाकं भगवति सब्बञ्ञुतं पत्वा अनुपुब्बेन कपिलवत्थुस्मिं गन्त्वा नन्दकुमारञ्च राहुलकुमारञ्च पब्बाजेत्वा गते सुद्धोदनमहाराजे च पब्बजिताय चिन्तेसिः–'यदा मय्हं सब्बे ञातका पब्बजिता, तदा अहं गेहे किं करि-स्सामि, पब्बजिस्सामी'ति भिक्खुणीउपस्सयं गन्त्वा ञातिसिनेहेन पब्बजि नो सद्धाय। यस्मा पब्बजित्वा'पि रूपं निस्साय उप्पन्नमदा, 'सत्था रूपं विवण्णेति गरहति' इति बुद्धुपट्ठानं न गच्छति। अभिरूपनन्दाय वत्थुस्मिं वुत्तनयेनेव इतो अञ्ञं सब्बं वेदि-तब्बं। अयं पन विसेसोः–'सत्थारा निम्मितं इत्थिरूपं अनुक्कमेन जराभिभूतं दिस्वा अनिच्चतो दुक्खतो मनसिकरोन्तिया थेरिया कम्मट्ठाना'भिमुखं चित्तं अहोसि। तं दिस्वा सत्था तस्सा सप्पायवसेन धम्मं देसेन्तो 'आतुरं असुचिं पूतिं' इच्चादितो तिस्सो गाथा अभासि। सा देसनानुसारेन ञाणं पेसेत्वा सोतापत्तिफले पतिट्ठहि। पच्छा मग्गट्ठाय भगवतो देसनाय कम्मट्ठानं लभित्वा अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा उदानवसेन 'आतुरं असुचिं' इच्चादितो सत्थारा देसिताहि गाथाहि सद्धिं 'तस्सा मे अप्पमत्ताय' इच्चादितो गाथा अभासि।

४२ : **नन्दुत्तराय थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे कुरुरट्ठे कम्मासदम्म-निगमे ब्राम्हणकुले निब्बत्तित्वा एकच्चानं विज्जाट्ठानानि सिप्पायतनानि च उग्गहेत्वा निगण्ठपब्बज्जं उपगन्त्वा वादसुता जम्बुसाखं गहेत्वा भद्दा कुण्डलकेसी विय जम्बु-दीपतले विचरन्ती महामोग्गल्लानथेरं उपसङ्कमित्वा पञ्हं पुच्छित्वा पराजयं पत्ता

थेरस्स ओवादे ठत्वा सासने पब्बजित्वा समणधम्मं करोन्ती न चिरस्से'व सह पटिम्भिदाहि अरहत्तं पत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा उदानवसेन 'अग्गिं' चन्दञ्च सुरियञ्च' इच्चादितो पञ्च गाथा अभासि ।

४३ : **मित्तकालि(का) थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे कुरुरट्ठे कम्मासदम्मनिगमे ब्राम्हणकुले निब्बत्तित्वा विञ्ञुतं पत्ता महासतिपट्ठानदेसनाय पटिलद्धसद्धा भिक्खुणीसु पब्बजित्वा सत्त संवच्छरानि लाभसक्कारगिद्धिका हुत्वा समणधम्मं करोन्ती तत्थ तत्थ विवदित्वा अपरभागे योनिसो उप्पज्जन्ती संवेगजाता हुत्वा विपस्सनं पट्ठपेत्वा न चिरस्से'व सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पत्वा अत्तनो पटिपात्तिं पच्चवेक्खित्वा उदानवसेन 'सद्धाय पब्बजित्वान' इच्चादितो गाथा अभासि ।

४४ : **सकुलाय (पकुलाय) थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे सावत्थियं ब्राम्हणकुले निब्बत्ति। 'पकुला'ति अस्सा नामं अहोसि। सा विञ्ञुतं पत्वा सत्थु जेतवनपटिग्गहणे पटिलद्धसद्धा उपासिका हुत्वा अपरभागे अञ्ञतरस्स खीणासवत्थेरस्स सन्तिके धम्मं सुत्वा सञ्जातसंवेगा पब्बजित्वा विपस्सनं ठपेत्वा घटेन्ती वायमन्ती न चिरस्से'व अरहत्तं पापुणि । अरहत्तं पन पत्वा कताधिकारताय दिब्बचक्खुञाणे चिण्णवसी अहोसि। तेन तं सत्था दिब्बचक्खुकीनं भिक्खुणीनं अग्गट्ठाने ठपेसि । सा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा पीतिसोमनस्सजाता उदानवसेन 'अगारस्मिं वसन्ती'हं' इच्चादितो गाथा अभासि ।

४५ : **सोणाय थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे सावत्थियं कुलगेहे निब्बत्तित्वा वयप्पत्ता पतिकुलं गता दसपुत्तधीतरो लभित्वा 'बहुपुत्तिका'ति पञ्ञायित्थ। सा सामिके पब्बजिते पुत्तधीतरो घरावासे पतिट्ठापेत्वा सब्बं धनं पुत्तानं विस्सज्जेत्वा अदासि न किञ्चि अत्तनो ठपेसि। पुत्ता च पुत्तभरिया च तं परिभवं अकंसु। 'किं मय्हं इमेहि परिभवाय घरे वसन्तिया'ति भिक्खुणियो उपसङ्कमित्वा पब्बज्जं याचि। तं भिक्खुणियो पब्बाजेसुं । सा महल्लककाले लद्धुपसम्पदा समणगुणानं उप्पादनत्थाय दिवा भिक्खुणीनं वत्तपटिवत्तं करोन्ती सब्बरत्तिं समणधम्मं पालेन्ती आरद्धविरियताय पाकटा अहोसि। सत्था तस्सा ञाणपरिपाकं दिस्वा गन्धकुटियं निसिन्नो' व ओभासं फरित्वा सम्मुखे निसिन्नो विय अत्तानं दस्सेत्वा 'यो च वस्ससतं जीवे' अपस्सं इच्चादितो धम्मपदतो गाथमाह। सा गाथापरियोसाने अरहत्तं पापुणि। अथ नं भगवा भिक्खुणियो पटिपाटिया ठानन्तरे ठपेन्तो आरद्धविरियानं अग्गट्ठाने ठपेसि, सा एकदिवसं अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा उदानवसेन 'दस पुत्ते विजायित्वा' इच्चादितो गाथा अभासि ।

४६ : **भद्दाय कुण्डलकेसाय थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे राजगहे सेट्ठिकुले निब्बत्तित्वा 'भद्दा'ति'स्सा नामं अहोसि। सा महता परिवारेन वड्ढमाना वयप्पत्ता तस्मिं येव नगरे पुरोहितस्स पुत्तं सत्थुकं नाम चोरं सहोढं गहेत्वा राजा-णाय नगरगुत्तिकेन मारेतुं आघातनं नीयमानं सीहपञ्जरे ओलोकेन्ती दिस्वा पटिबद्धचित्ता हुत्वा 'सचे तं लभामि जीविस्सामि नो चे मरिस्सामी'ति सयने अधोमुखा निपज्जि। अथ'स्सा पिता तं पवत्तिं सुत्वा एकधीताय बलवसिनेहो सहस्सलञ्चनं दत्वा उपायेन चोरं विस्सज्जापेत्वा गन्धोदकेन न्हापेत्वा सब्बाभरणपटिमण्डितं कारेत्वा पासादं पेसेसि। भद्दा'पि परि-पुण्णमनोरथा अतिरेकालङ्कारेन अलङ्करित्वा तं परिचरति। सत्थुको कतिपा'हं वीति-मेत्वा तस्सा आभरणेसु उप्पन्नलोभो 'भद्दे अहं नगरगुत्तिकेन गहितमत्तो'व चोरप-पाते अधिवत्थाय देवताय मम मोचनत्थाय पत्थनं अयाचिं। तस्मा बलिकम्मं सज्जापेहि। सा 'तस्सा मनं पूरेस्सामी'ति बलिकम्मं सज्जापेत्वा सब्बाभरणविभूसिता समिकेन सद्धिं यानं अभिरुय्ह चोरपपातं अभिरूहितुं आरभि। सत्थुको पन तस्सा आभरणेसु पटिबद्धचित्तो तस्सा परिवारजनं तत्थे'व ठपेत्वा तमेव बलि-भाजनं गाहापेत्वा पब्बतं ताय सद्धिं अभिरूहन्तो पियकथं न कथेसि। सा इङ्गितेने'व'स्स अभिप्पायं अञ्ञासि। सत्थुको 'भद्दे, तव उत्तरिसाटकं ओमुञ्चित्वा कायारूळ्हपसाधनं भण्डिकं करोही'ति आह। 'मय्हं को अपराधो'ति' सा तं अवोच। 'किं बाले, बलिकम्मत्थाय इध आगतो'ति मञ्ञसि? 'तव आभरणं गहेतुं आगतो'ति'। 'कस्स पन अय्य पसाधनं कस्स अहं?'। 'ना'हं एतं विभागं जानामि'। 'होतु अय्य, अलङ्कारनियामेन पन एकवारं तं आलिङ्गितुं देही'ति। सो 'साधू'ति सम्पटिच्छि। सा तं ञत्वा पुरतो आलिङ्गित्वा पच्छतो आलिङ्गन्ती विय पब्बतपपाते तं पातेसि। सो पतित्वा चुण्णविचुण्णो अहोसि। ताय कतं अच्छरियं दिस्वा पब्बते अधिवत्था देवता कोसल्लं विभावेन्ती इमा गाथा अभासि :—

'न सो सब्बेसु ठानेसु पुरिसो होति पण्डितो।
इत्थी'पि पण्डिता होति तत्थ तत्थ विचक्खणा॥
न सो सब्बेसु ठानेसु पुरिसो होति पण्डितो।
इत्थी'पि पण्डिता होति मुहुत्तं अपि चिन्तये'ति॥

ततो भद्दा चिन्तेसि, 'न सक्का मया इमिना नियामेन गेहं गन्तुं'। सा निगण्ठा'रामं गन्त्वा निगण्ठपब्बज्जं याचि। ते तस्सा तालट्ठिना केसे

लुञ्चित्वा तं उत्तमाय पब्बज्जाय पब्बाजेसुं। पुन केसा वड्ढन्ता कुण्डलवट्टा हुत्वा वड्ढिंसु। ततो पट्ठाय सा कुण्डलकेसा नाम जाता। सा तत्थ उग्गहेतब्बं समयं वादमग्गञ्च उग्गहेत्वा 'एत्तकं नाम इमे जानन्ति, इतो उत्तरिं विसेसो नत्थी'ति ञत्वा ततो अपक्कमित्वा यत्थ यत्थ पण्डिता सन्ति तत्थ तत्थ गन्त्वा तेसं जाननसिप्पं उग्गहेत्वा अत्तना सद्धिं कथेतुं समत्थं दिस्वा यं यं गामं वा निगमं वा पविसति तस्स द्वारे वालिकरासिं कत्वा तस्मिं जम्बुसाखं ठपेत्वा 'यो मम वादं आरोपेतुं सक्कोति सो इमं साखं मद्दतू'ति समीपे ठितदारकानं सञ्ञं दत्वा वसनट्ठानं गच्छति। सत्ताहम्पि जम्बुसाखाय तत्थे'व ठिताय तं गहेत्वा पक्कमति।

तेन च समयेन भगवा पवत्तवरधम्मचक्को अनुपुब्बेन सावत्थिं उपनिस्साय जेतवने विहरति। कुण्डलकेसा'पि गामनिगमराजधानीसु विचरन्ती सावत्थिं पत्वा नगरद्वारे वुत्तनियामेन जम्बुसाखं ठपेत्वा दारकानं सञ्ञं दत्वा सावत्थिं पाविसि।

अथ आयस्मा धम्मसेनापति एकको'व नगरं पविसन्तो तं साखं पटिच्च दारके पुच्छित्वा 'इमं साखं मद्दथा'ति आह। कुण्डलकेसा सब्बं तं निदानं अञ्ञासि। सा पच्छा सावत्थिं पविसित्वा वीथितो वीथिं विचरन्ती 'पस्सेय्याथ समणेहि साक्यपुत्तिकेहि सद्धिं मय्हं वादो'ति उग्घोसेत्वा महाजनपरिवुता अञ्ञतरस्मिं रुक्खमूले निसिन्नं धम्मसेनापतिं उपसङ्कमित्वा पटिसंथारं कत्वा एकमन्ते ठिता तं साखं निस्साय सब्बं पवत्तिं पुच्छि। थेरो तं सब्बं निवेदेसि। 'तेन तुम्हेहि सद्धिं मय्हं वादो होतू'ति। 'होतु भद्दे'ति'। 'कस्स पुच्छा कस्स विस्सज्जना'ति'?। 'पुच्छा नाम अम्हाकं पत्ता, त्वं यं अत्तना जाननकं पुच्छा'ति। सा सब्बं एव अत्तना जाननवादं पुच्छि। थेरो सब्बं विस्सज्जेसि। सा उपरिपुच्छितब्बं अजानन्ती तुण्ही अहोसि। अथ नं थेरो एकं पञ्हं पुच्छि, 'एकं नाम किं?'इति। सा ने'व अन्तं ने'व कोटिं पस्सन्ती अन्धकारं पविट्ठा विय 'न जानामि भन्ते'ति आह। सो तं धम्मं देसेसि। सा थेरस्स पादे पतित्वा 'भन्ते, तुम्हे सरणं गच्छामि' इति आह। 'मा मं सरणं गच्छ, सदेवके लोके अग्गपुग्गलं भगवन्तं एव सरणं गच्छा'ति। सा सायण्हसमये धम्मदेसनवेलाय सत्थु सन्तिकं गन्त्वा पञ्चपतिट्ठितेन वन्दित्वा एकमन्तं अट्ठासि। सत्था तस्सा ञाणपरिपाकं ञत्वा।

'सहस्समपि चे गाथा अनत्थपदसंहिता।
एकं गाथापदं सेय्यो यं सुत्वा उपसम्मती'ति॥

इमं गाथमा'ह। गाथापरियोसाने यथाठिता' व सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा तावदेव पब्बज्जं याचि। सत्था तस्सा पब्बज्जं अनुजानि।

सा भिक्खुणूपस्सयं गन्त्वान पब्बजित्वा फलसुखेन निब्बाणसुखेन वीतिनामेन्ती अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा उदानवसेन 'लूनकेसी पङ्कधरी' इच्चादितो गाथा अभासि।

४७ : **पटाचाराय थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे सावत्थियं सेट्ठिगेहे निब्बत्तित्वा वयप्पत्ता अत्तनो गेहे एकेन कम्मकारेन सद्धिं किलेससन्थवं अकासि। तं मातापितरो समजातिकस्स दातुं दिवसं गण्हापेसुं। तं ञत्वा सा हत्थसारकं गहेत्वा तेन कतसन्थवेन पुरिसेन सद्धिं अग्गद्वारेन निक्खमित्वा एकस्मिं गामके वसन्ती गब्भिनी अहोसि। सा परिपुण्णे गब्भे 'किं इध अनाथवासेन, कुलगेहे गच्छाम सामी'ति वत्वा, तस्मिं कालविक्खेपं करोन्ते तस्मिं बहिगते गेहे पटिसामेतब्बं पटिसामेत्वा 'कुलघरं गता'ति मय्हं सामिकस्स कथेथा'ति पटिविस्सकघरवासीनं आचिक्खित्वा एकिका'व कुलघरं गन्तुं मग्गं पटिपज्जि। सो आगन्त्वा तं अपस्सन्तो तस्सा निक्खमनभावं ञत्वा 'मं निस्साय कुलधीता अनाथा जाता'ति पदानुपदं गन्त्वा सम्पापुणि। तस्सा अन्तरामग्गे एव गब्भवुट्ठानं अहोसि। सा पसूतकालतो पट्ठाय पटिप्पस्सद्धागमं अनुयुत्ता सामिकं गहेत्वा निवत्ति। दुतियवारम्पि गब्भिनी अहोसि इति–आदि सब्बं पुरिमनयेनेव वेदितब्बं। अयं पन विसेसो। यदा तस्सा अन्तरामग्गे कम्मजवाता चलिंसु, तदा महा अकालमेघो उदपादि। समन्ततो विज्जुल्लतादीहि आदित्तं विय मेघधनितेहि भिज्जमानं विय धारानिपातनिरन्तरं नभं अहोसि। सा तं दिस्वा 'सामि, मे अनोवस्सकं ठानं जानाही'ति आह। सो इतो चि'तो च ओलोकेन्तो एकं तिणसञ्छन्नं गुम्बं दिस्वा तत्थ गन्त्वा हत्थगताय वासिया तस्मिं गुम्बे दण्डके छिन्दितुकामो तिणेहि सञ्छादितवम्मिकसीसन्ते उट्ठहितरुक्खदण्डकं छिन्दि। तावदे'व च नं ततो वम्मिकतो निक्खमित्वा घोरविसो आसीविसो डंसि। सो तत्थे'व पतित्वा कालम'कासि। सा महादुक्खं अनुभवन्ती तस्स आगमनं ओलोकेन्ती द्वे'पि दारके वातवुट्ठिं असहमाने विरवन्ते उरन्तरे कत्वा द्वीहि जाणुकेहि द्वीहि हत्थेहि च भूमिं उप्पीळित्वा यथाठिता'व रत्तिं वीतिनामेत्वा विभाताय रत्तिया मंसपेसिवण्णं एकं पुत्तं पिळोतिकाचुम्बटके निपज्जापेत्वा हत्थेहि उरेहि च परिगहेत्वा इतरं, 'एहि तात, पिता ते इतो गतो'ति वत्वा सामिकेन गतमग्गेन गच्छन्ती तं वम्मिकसमीपे कालं कतं निसिन्नं दिस्वा 'मं निस्साय मम सामिको मतो'ति रोदन्ती परिदेवन्ती सकलरत्तिं देवेन वुट्ठत्ता जण्णुकप्पमाणं तनुप्पमाणं उदकं सवन्तिं अन्तरामग्गे नदिं पत्वा अत्तनो मन्दबुद्धिताय दुब्बलत्ताय द्वीहि दारकेहि सद्धिं उदकं ओतरितुं अविसहन्ती जेट्ठपुत्तं ओरिमतीरे ठपेत्वा इतरं आदाय परतीरं गन्त्वा साखाभङ्गं अत्थरित्वा तत्थ पिळोतिकाचुम्बटके

निपज्जापेत्वा 'इतरस्स सन्तिकं गमिस्सामी'ति बालपुत्तकं पहातुं असक्कोन्ती पुनप्पुनं निवत्तित्वा ओलोकयमाना नदिं ओतरति। अथ'स्सा नदीमज्झगतकाले एको सेनो तं दारकं दिस्वा मंसपेसी'ति सञ्ञाय आकासतो गमि। सा तं दिस्वा उभो हत्थे उक्खिपित्वा सु सू' ति तिक्खत्तुं महासद्दं निच्छारेसि। सेनो दूरभावेन तं अनादियन्तो कुमारकं गहेत्वा वेहासं उप्पति। ओरिमतीरे ठितो पुत्तो उभो हत्थे उक्खिपित्वा महासद्दं निच्छारयमानं दिस्वा 'मं सन्धाय वदती'ति सञ्ञाय वेगेन उदके पति। इति बालपुत्तको सेनेन जेट्ठपुत्तो उदकेन हतो। सा 'एको पुत्तो सेनेन गहितो, एको उदकेन वूळ्हो, पन्थे मे पति मतो'ति रोदन्ती, परिदेवन्ती गच्छन्ती सावत्थितो आगमन्तं एकं पुरिसं दिस्वा पुच्छि :—' कत्थवासिको'ति ?' 'सावत्थिवासिको'म्हि अम्मा'ति। सा तस्स अत्तनो पितरं पटिच्च पवत्तिं पुच्छि। सो एवमा'ह :—'अम्म' अज्ज रत्तियं सेट्ठिञ्च भरियञ्च सेट्ठिपुत्तञ्च तयो पि जने अवत्थरमाने गेहे पतिते एकचितकायं झापेन्ति स्वा'यं धूमो पञ्ञायति अम्मा'ति। सा तस्मिं खणे निवत्थवत्थम्पि पतमानं न सञ्जानि। सोकुम्मत्तकं नाम पत्वा जातरूपेने' व "उभो पुत्ता कालङ्कता, पन्थे मय्हं पति मतो। माता पिता च भाता च एकचितकस्मिं डय्हरे"ति। विलपन्ती परिब्भमन्ती ततो पट्ठाय तस्सा निवासनमत्तेन पि वत्थेन पतितेना'चारत्ता **पटाचारा** त्वे'व समञ्ञा अहोसि। तं दिस्वा मनुस्सा 'गच्छ उम्मत्तिके'ति केचि कचवरं मत्थके खिपन्ति, अञ्ञे पंसुं ओकिरन्ति, अपरे लेड्डू खिपन्ति। सत्था जेतवने महापरिसमज्झे निसीदित्वा धम्मं देसेन्तो तं तथा परिब्भमन्तिं दिस्वा ञाणपरिपाकञ्च ओलोकेत्वा यथा विहाराभिमुखी आगच्छति तथा अकासि। परिसा तं दिस्वा 'इमिस्सा उम्मत्तिकाय इतो आगन्तुं मा देथा'ति आह। भगवा, 'मा तं वारयित्था'ति वत्वा अविदूरट्ठानं आगतकाले 'सतिं पटिलभ भगिनी'ति आह। सा तावदे'व बुद्धानुभावेन सतिं लभित्वा निवत्थनवत्थस्स पतितभावं सल्लक्खेत्वा हिरोत्तप्पं पच्चुपट्ठापेत्वा उक्कुटिकं सम्पतिनिपज्जाय निसीदि। एको पुरिसो उत्तरिसाटकं खिपि। सा तं निवासेत्वा सत्थारं उपसङ्कमित्वा पञ्चपतिट्ठितेन वन्दित्वा 'भन्ते, अवस्सयो मे होथ। एकं मे पुत्तं सेनो गण्हि' इच्चादितो सा सोककथं सोककारणं तस्स आचिक्खि। सत्था, 'पटाचारे, मा चिन्तयि, तव अवस्सयो भवितुं समत्थस्से'व सन्तिकं आगता'सि। यथा हि त्वं इदानि पुत्तादीनं मरणनिमित्तं अस्सूनि पवत्तेसि, एवं अनमतग्गे संसारे पुत्तादीनं मरणहेतु पवत्तितं अस्सु चतुन्नं महासमुद्दानं उदकतो बहुतरं'ति दस्सेन्तो :—

चतुसु समुद्देसु जलं परित्तकं
ततो बहुं अस्सुजलं अनप्पकं ।
दुक्खेन फुट्ठस्स नरस्स सोचतो
किं कारणा सोचवसा पमज्जसी'ति ? ॥

गाथ'मभासि । एवं सत्थरि अनमतग्गपरियायकथं कथेन्ते तस्सा सोको तनुत्तरभावं अगमासि । 'पटाचारे, तत्र पुत्तादयो तव सरणं भवितुं न सक्कोन्ति । तस्मा पण्डितेन अत्तनो सीलं विसोधेत्वा निब्बाणगामी मग्गो येव साधेतब्बो'ति दस्सेन्तो 'न सन्ति पुत्ता'[1] इच्चादितो गाथा भणित्वा तस्सा धम्मं देसेसि । देसनावसाने पटाचारा सोतापत्तिफले पतिट्ठापिता पब्बज्जं याचि । सत्था तं भिक्खुणीनं सन्तिके नेत्वा पब्बाजेसि । सा लद्धूपसम्पदा उपरिमग्गत्थाय विपस्सनाय कम्मं करोन्ती एकं दिवसं घटेन उदकं आदाय पादे धोवन्ती उदकम्पि आसिञ्चितं थोकं ठानं गन्त्वा पच्छिज्जि । दुतियवारं आसित्तं ततो दूरं अगमासि । ततियवारं आसित्तं ततो'पि दूरतरं अगमासि । सा तदे'व आरम्मणं गहेत्वा तयो वारे परिच्छिन्दित्वा 'मया पठमं आसित्तं उदकं विय इमे सत्ता पठमवये पि मरन्ति, ततो दूरं गतं दुतियवारं आसित्तं उदकं विय मज्झिमवये पि, ततो दूरतरं आसित्तं उदकं विय पच्छिमवये पि मरन्ति येवा'ति चिन्तेसि । सत्था गन्धकुटियं निसिन्नो'व ओभासं फरित्वा तस्सा सम्मुखेन कथेन्तो विय 'पटाचारे सब्बे सत्ता मरणधम्मा'ति तं दस्सेन्तो 'यो च वस्ससतं जीवे' इच्चादितो[2] गाथ'माह । गाथापरियोसाने पटाचारा सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि । अरहत्तं पन पत्वा सेक्खकाले अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा उपरिविसेसस्स निब्बत्तिताकारं विभावेन्ती उदानवसेन 'नङ्गलेहि कसं खेत्तं' इच्चादितो गाथा अभासि ।

४८ : **तिंसमत्तानं थेरीनं** गाथा । ता पि पुरिमबुद्धेसु कताधिकारा तत्थ तत्थ भवे विवट्टूपनिस्सयं कुसलं उपचिनन्तियो अनुक्कमेन उपचितविमोक्खसम्भारा इमस्मिं बुद्धुप्पादे सकम्मसञ्चोदिता तत्थ तत्थ कुलगेहे निब्बत्तित्वा विञ्ञुतं पत्वा पटाचाराय थेरिया सन्तिके धम्मं सुत्वा पटिलद्धसद्धा पब्बजित्वा परिसुद्धसीला वत्तपटिवत्तं परिपूरेन्तियो विहरन्ति । अथे'कदिवसं पटाचाराथेरी तासं ओवादे देन्ती 'मुसलानि गहेत्वान' इच्चादितो द्वे गाथा अभासि । अथ ता भिक्खुणियो तस्सा थेरिया ओवादे ठत्वा विपस्सनं पट्ठपेत्वा भावनाय कम्मं करोन्तियो ञाणस्स परि-

---

१. धम्मपद. गाथायो २८८,२८९ २ धम्मपद—गाथा ११३.

पाकं गतत्ता हेतुसम्पन्नताय च सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा ओवादगाथाहि सद्धिं 'तस्साता वचनं सुत्वा' इच्चादितो गाथा अभासिंसु ।

४९ : **चन्दाय थेरिया** गाथा । सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे अञ्ञतरस्मिं ब्राम्हण-गामे अपञ्ञातस्स ब्राम्हणस्स गेहे पटिसन्धिं गण्हि । तस्सा निब्बत्तितो पट्ठाय तं कुलं भोगेहि परिक्खयं गतं । सा अनुक्कमेन विञ्ञुतं पत्ता दुक्खे जीवति । अथ तस्मिं गेहे अहिवातरोगो उप्पज्जति । तेन'स्सा सब्बे पि ञातका मरणव्यसनं पापुणिंसु । सा ञातिखये जाते अञ्ञत्थ जीवितुं असक्कोन्ती कपालहत्था कुले कुले विचरित्वा लद्धेन भिक्खाहारेन यापेन्ती एकदिवसं पटाचाराय थेरिया भत्तविस्सग्गट्ठानं अगमासि । भिक्खुणियो तं दुक्खितं खुधाभिभूतं दिस्वान सञ्जातकारुञ्ञा पियसमुदाचारेन सङ्गहेत्वा तत्थ विज्जमानेन उपचारमनोसारेन आहारेन सन्तप्पेसुं । सा तासं आचारसीले पसादेत्वा थेरिया सन्तिकं उपसङ्कमित्वा वन्दित्वा एकमन्तं निसीदि । तस्सा थेरीधम्मं कथेसि । सा तं धम्मं सुत्वा सासने अभिप्पसन्ना संसारे च सञ्जातसंवेगा पब्बजि । पब्बजित्वा च थेरिया ओवादे ठत्वा विपस्सनं पट्ठपेत्वा भावनं अनुयुञ्जन्ती कताधिकारताय ञाणस्स च परिपाकं गतत्ता न चिरस्से'व सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा 'दुग्गता 'हं पुरे आसिं' इच्चादितो उदानवसेन गाथा अभासि ।

५० : **पञ्चसतमत्तानं थेरीनं** गाथा । इमापि पुरिमबुद्धेसु कताधि-कारा इमस्मिं बुद्धुप्पादे तत्थ तत्थ कुलगेहे निब्बत्तित्वा वयप्पत्ता मातापितूहि पतिकुलं आनीता तत्थ पुत्ते लभित्वा घरावासं वसन्तियो समानजाति-कस्स तादिसस्स कम्मस्स कतत्ता सब्बे च मतपुत्ता हुत्वा पुत्तसोकेन अभिभूता पटा-चाराय थेरिया सन्तिकं उपसङ्कमित्वा वन्दित्वा निसिन्ना अत्तनो सोकाकारं आरोचेसुं । थेरी तासं सोकं विनोदेन्ती, 'यस्स मग्गं न जानासि' इच्चादितो चतूहि गाथाहि धम्मं देसेसि । ता तस्सा धम्मं सुत्वा सञ्जातसंवेगा थेरिया सन्तिके पब्बजिंसु । पब्बजित्वा विपस्सनाय कम्मं करोन्तियो विमुत्तिपरिपाचनीयानं धम्मानं परिपाकं गतत्ता न चिरस्से'व सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पतिट्ठहिंसु । अथ ता अधिगता' रहत्ता अत्तनो पटिपत्ति पच्चवेक्खित्वा उदानवसेन 'यस्स मग्गं न जानासि' इच्चादि-काहि ओवादगाथाहि सद्धिं 'अब्बुहि वत मे सल्लं' इच्चादितो गाथा विसुं विसुं अभा-सिंसु ।

५१ : **वासिट्ठिया थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे वेसालियं कुलगेहे निब्बत्तित्वा वयप्पत्ता मातापितूहि समानजातिकस्स कुलपुत्तस्स दिन्ना पतिकुलं गन्त्वा तेन सद्धिं सुखसंवासं वसन्ती एकं पुत्तं लभित्वा तस्मिं आधावित्वा परिधावित्वा विचरणकाले कालं कते पुत्तसोकेन अट्टिता उम्मत्तका अहोसि। सा ञातकेसु सामिके तिकिच्छं करोन्तेसु मोसं अजानन्तानं येव पलायित्वा यतो ततो परिब्भमन्ती मिथिलानगरं सम्पत्ता। तत्था'द्दस भगवन्तं अन्तरवीथियं गच्छन्तं दन्तं गुत्तं सम्यतिन्द्रियं। नागं दिस्वान सह दस्सनेन बुद्धानुभावतो आगतुम्मादा पकतिचित्तं पटिलभि। अथ अस्सा सत्था सङ्खित्तेन धम्मं देसेसि। सा तं धम्मं सुत्वा पटिलद्ध-संवेगा सत्थारं पब्बज्जं याचित्वा कतपुब्बकिच्चा विपस्सनं पट्ठपेत्वा घट्टेन्ती वायमन्ती परिपक्कञाणताय न चिरस्सेव सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा उदानवसेन 'पुत्तसोकेन' हं अट्टा' इच्चादितो गाथा अभासि।

५२ : **खेमाय थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे मगधरट्ठे सागलनगरे राजकुले निब्बत्ति। खेमा'ति'स्सा नामं अहोसि। सुवण्णवण्णा कञ्चनसन्निभत्तचा वय-प्पत्ता बिम्बिसाररञ्ञो गेहं गता सत्थरि वेळुवने रूपमत्ता हुत्वा रूपे दोसं दस्सेती'ति सत्थुदस्सनाय न गच्छति। राजा मनुस्सेहि वेळुवनस्स वण्णे पकासेत्वा देविया विहार-दस्सनाय चित्तं उप्पादेसि। अथ देवी 'विहारं पस्सिस्सामी'ति राजानं पटिपुच्छि। राजा विहारं गन्त्वा सत्थारं अदिस्वा 'गन्तुं न लभिस्ससी'ति वत्वा पुरिसानं सञ्ञं अदासि:—'बलक्कारेन देविं दसबलं दस्सेथा'ति'। देवी विहारं गन्त्वा दिवसभागं खेपेत्वा निवत्तेन्ती सत्थारं अदिस्वा'व गन्तुं आरद्धा। अथ नं राजपुरिसा अनिच्छन्तिं पि सत्थु सन्तिकं नयिंसु। सत्था तं आगच्छन्तिं दिस्वा इद्धिया देवच्छरासदिसं इत्थिं निम्मिनित्वा तालपण्णं गहेत्वा बीजमानं अकासि। खेमा देवी दिस्वा चिन्तेसि:—'एवरूपा नाम देवच्छरापटिभागा इत्थियो भगवतो अविदूरे तिट्ठन्ति, अहं एतासं परिवारिता नप्पहोमी। मनम्पि निक्कारणपापचित्तस्स वसेन नट्ठा'ति निमित्तं गहेत्वा तमेव इत्थिं ओलोकयमाना अट्ठासि। अथ'स्सा पस्सन्तिया'व सत्थु अधिट्ठानबलेन सा इत्थी पठमवयं अतिक्कम्म मज्झिमवयं पत्वा खण्डदन्ता पलितकेसा वलिततचा हुत्वा सद्धिं तालपण्णेन परिवत्तित्वा पति। ततो खेमा कताधिकारत्ता एवं चिन्तेसि:—'एवंविधम्पि सरीरं ईदिसं विपत्तिं पापुणि। मय्हम्पि सरीरं एवगतिकमे'व भविस्सति इति। अथ'स्सा चित्ताचारं ञत्वा सत्था 'ये रागरत्ता'नुपतन्ति सोतं' इच्चा-दितो गाथमाह। सा गाथापरियोसाने सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणी'ति अट्ठ-कथासु आगतं। अपदाने पन इमं गाथं सुत्वा सोतापत्तिफले पतिट्ठिता राजानं

अनुजानापेत्वा पब्बजित्वा अरहत्तं पापुणी'ति आगतं। तस्सा पच्छा महापञ्ञाभावो पाकटो अहोसि। तथा हि तं भगवा जेतवनमहाविहारे अरियगणमज्झे निसिन्नो पटिपाटिया भिक्खुणियो ठानन्तरे ठपेन्तो, एतं खेमं भिक्खुणिं महापञ्ञाय अग्गट्ठाने ठपेसि। तं एकदिवसं अञ्ञतरस्मिं रुक्खमूले दिवाविहारं निसिन्नं मारो पापिमा तरुणरूपेन उपसङ्कमित्वा कामेहि पलोभेन्तो 'दहरा तुवं रूपवती' इच्चादितो गाथमा'ह। तं सुत्वा सा कामेसु सब्बधम्मेसु च अत्तनो विरतभावं तस्स च मारभावं अत्ताभिनिवेसेसु सत्तेसु अत्तनो थामगतं पसादकं कतकिच्चञ्च पकासेन्ती, 'इमिना पूतिकायेन' इच्चादितो गाथायो अभासि।

५३ : **सुजाताय थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे साकेतनगरे सेट्ठिकुले निब्बत्ता वयप्पत्ता मातापितूहि समानजातिकस्स सेट्ठिपुत्तस्स दिन्ना हुत्वा पतिकुलं गता तत्थ तेन सद्धिं सुखसंवासं वसन्ती एकदिवसं उय्यानं गन्त्वा नक्खत्तकीळं कीळित्वा परिजनेन सद्धिं नगरं आगच्छन्ती अञ्जनवने सत्थारं दिस्वा पसन्नमानसा उपसङ्कमित्वा वन्दित्वा एकमन्तं निसीदि। सत्था तस्सा अनुपुब्बिकथं कथेत्वा कल्लचित्तं ञत्वा उपरि सामुक्कंसिकधम्मदेसनं पकासेसि। सा देसनावसाने अत्तनो कताधिकारताय ञाणपरिपाकं गतत्ता'व सत्थु देसनाविलासेन यथानिसिन्ना च सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पत्वा सत्थारं वन्दित्वा गेहं गन्त्वा सामिकञ्च मातापितरो च अनुजानापेत्वा सत्थु आणाय भिक्खुणू'पस्सयं गन्त्वा भिक्खुणीनं सन्तिके पब्बजि। पब्बजित्वा च अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा उदानवसेन, 'अलङ्कता सुवसना' इच्चादितो गाथायो अभासि।

५४ : **अनोपमाय थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे साकेतनगरे मज्झस्स नाम सेट्ठिनो धीता हुत्वा निब्बत्ति। रूपसम्पत्तिया 'अनोपमा'ति नामं अहोसि। तस्सा वयप्पत्तकाले बहू सेट्ठिपुत्ता राजमहामत्ता राजानो च पितु दूतं पाहेसुं:— 'अत्तनो धीतरं अनोपमं देहि, इदञ्चिदञ्च दस्सामा'ति। सा तं सुत्वा उपनिस्सयसम्पन्नताय 'घरावासेन मय्हं अत्थो नत्थी'ति सत्थुसन्तिकं गन्त्वा धम्मं सुत्वा ञाणस्स परिपाकं गतत्ता देसनानुसारेन विपस्सनं आरभित्वा तं उस्सुक्कापेन्ती मग्गपटिपाटिया ततियफले पतिट्ठासि। सा सत्थारं पब्बज्जं याचित्वा सत्थु आणाय भिक्खुणू'पस्सयं उपगन्त्वा भिक्खुणीनं सन्तिके पब्बजित्वा सत्तमे दिवसे अरहत्तं सच्छिकत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा उदानवसेन, 'उच्चे कुले अहं जाता' इच्चादितो गाथायो अभासि।

५५ : **महापजापतिगोतमिया** गाथा। सा अम्हाकं सत्थु निब्बत्ततो पुरेतर'-मेव देवदहनगरे महासुप्पबुद्धस्स गेहे पटिसन्धिं गण्हि। गोतमी'ति'स्सा गोत्तकतमेव नामं अहोसि। महामायाय कनिट्ठभगिनी। लक्खणपाठका पि, 'इमासं द्विन्नम्पि कुच्छियं वासिता दारका चक्कवत्ती भविस्सन्ती'ति ब्याकरिंसु। सुद्धोदनमहाराजा वयप्पत्तकाले द्वे पि मङ्गलं कत्वा अत्तनो घरं आनेसि। अपरभागे अम्हाकं सत्थरि उप्पज्जित्वा पवत्तवरधम्मचक्के अनुपुब्बेन तत्थ तत्थ वेनेय्यानं अनुग्गहं करोन्ते वेसालिं उपनिस्साय कूटागारसालायं विहरन्ते सुद्धोदनमहाराजा सेतच्छत्तस्स हेट्ठा अरहत्तं सच्छिकत्वा परिनिब्बायि। अथ महापजापती पब्बजितुकामा हुत्वा सत्थारं एकवारं पब्बज्जं याचमाना अलभित्वा दुतियवारं केसं छिन्दापेत्वा कासायानि अच्छादेत्वा कलहविवाद-सुत्तन्तदेसनापरियोसाने निक्खमित्वा पब्बजितानं पञ्चन्नं सक्यकुमारसतानं पादपरि-चरिकाहि सद्धिं वेसालिं गन्त्वा आनन्दत्थेरं सत्थारं याचापेत्वा अट्ठहि गरुधम्मेहि पब्बज्जञ्च उपसम्पदञ्च पटिलभि। इतरा पन सब्बा पि एकतो उपसम्पन्ना अहेसुं। अयं एत्थ सङ्खेपो। वित्थारतो पने' तं वत्थु पाळियं आगतमे'व। एवं उपस-म्पन्ना पन महापजापतिगोतमी सत्थारं उपसङ्कमित्वा अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। अथ'स्सा सत्था धम्मं देसेसि। सा सत्थुसन्तिके कम्मट्ठानं गहेत्वा भावनं अनुयु-ञ्जन्ती न चिरस्से'व अभिञ्ञापटिसम्भिदापरिवारं अरहत्तं पापुणि। सेसा पन पञ्चसता भिक्खुणियो नन्दको'वादपरियोसाने छळभिञ्ञा अहेसुं। अथे'कदिवसं सत्था जेतवनमहाविहारे महापजापतिगोतमिं रत्तञ्ञूनं भिक्खुणीनं अग्गट्ठाने ठपेसि। सा फलसुखेन निब्बाणसुखेन वीतिनामेन्ती कतञ्ञुताय ठत्वा एकदिवसं सत्थुगुणा-भित्थवनपुब्बकउपकरणभावमुखेन अञ्ञं ब्याकरोन्ती, 'बुद्धवीर नमो'त्य'त्थु'-इच्चादितो गाथायो अभासि।

५६ : **गुत्ताय थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे **सावत्थियं** ब्राम्हणकुले निब्बत्ता गुत्ता'ति अस्सा नामं अहोसि। सा विञ्ञुतं पत्ता उपनिस्सयसम्पत्तिया चोदियमाना घरावासं जिगुच्छन्ती मातापितरो अनुजानापेत्वा महापजापतिगोत-मिया सन्तिके पब्बजित्वा च विपस्सनं पट्ठपेत्वा भावनं अनुयुञ्जन्ती तस्सा चित्तं चिरकालपरिचयेन बहिद्धा'रम्मणे विधावति। एकग्गं ना'होसि। सत्था दिस्वा तं अनुगण्हन्तो गन्धकुटियं यथानिसिन्नो' व ओभासं फरित्वा तस्सा आसने आकासे निसिन्नं विय अत्तानं दस्सेत्वा ओवदन्तो 'गुत्ते यदत्थं पब्बज्जा' इच्चादितो गाथा अभासि। एवं सत्थारा इमासु गाथासु भासितासु गाथापरियोसाने थेरी सह पटि-

सम्भिदाहि अरहत्तं पत्वा उदानवसेन भगवता भासितनियामेने'व इमा गाथायो अभासि।

५७ : **विजयाय थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे राजगहे अञ्ञतरस्मिं कुलगेहे निब्बत्तित्वा विञ्ञुतं पत्ता खेमाय थेरिया गिहिकाले सहायिका अहोसि। सा तस्सा पब्बजितभावं सुत्वा 'सा पि नाम राजमहेसी पब्बजिस्सति किं अङ्ग पना' हं' ति पब्बजितुकामा येव हुत्वा खेमाथेरिया सन्तिकं उपसङ्कमि। थेरी तस्सा अज्झासयं ञत्वा तथा धम्मं देसेसि यथा संसारे संविग्गमानसा सासने सा अभिप्पसन्ना भविस्सति। सा तं धम्मं सुत्वा संवेगजाता पटिलद्धसद्धा च हुत्वा पब्बज्जं याचि। थेरी तं पब्बाजेसि। सा पब्बजित्वा कतपुब्बकिच्चा विपस्सपुब्बकिच्चा विपस्सनं पट्ठपेत्वा हेतुसम्पन्नताय न चिरस्से'व सहपटिसम्भिदाहि अरहत्तं पत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा उदानवसेन, 'चतुक्खत्तुं पञ्चक्खत्तुं' इच्चादितो गाथा अभासि।

५८ : **उत्तराय थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे सावत्थियं अञ्ञतरस्मिं कुलगेहे निब्बत्तित्वा उत्तरा'ति लद्धनामा अनुक्कमेन विञ्ञुतं पत्ता पटाचाराय थेरिया सन्तिकं उपसङ्कमित्वा थेरी तस्सा धम्मं कथेसि। सा धम्मं सुत्वा संसारे जातसंवेगा सासने अभिप्पसन्ना हुत्वा पब्बजि। पब्बजित्वा' व कतपुब्बकिच्चा पटाचाराय थेरिया सन्तिके विपस्सनं पट्ठपेत्वा भावनं अनुयुञ्जन्ती उपनिस्सयसम्पन्नताय इन्द्रियानं परिपाकं गतत्ता न चिरस्से'व विपस्सनं उस्सुक्कापेत्वा सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा उदानवसेन 'मुसलानि गहेत्वान धञ्ञं कोट्टेन्ति मानवा' इच्चादितो गाथा अभासि। अयम्पि थेरी एकदिवसं पटाचाराय थेरिया कम्मट्ठानं सोधेत्वा अत्तनो वसनट्ठानं पविसित्वा पल्लङ्कं आभुजित्वा निसज्ज आसवेहि चित्तं विमुच्चनत्थाय निच्छयं कत्वा सम्मसनं आरभित्वा अभिञ्ञापटिसम्भिदाहि परिवारं अरहत्तं पत्वा 'इदानि'म्हि कतकिच्चा' ति सोमनस्सजाता इमा गाथा उदानेत्वा पादे पसारेसि। अरुणग्गमनवेलायं ततो सम्मदे'व विभाताय रत्तिया थेरिया सन्तिकं उपगन्त्वा इमा गाथा पच्चुदाहासि। तेन वुत्तं, 'कता ते अनुसासनी'ति इच्चादितो।

५९ : **चालाय थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे मगधेसु नालकगामे सुरूपसारीब्राम्हणिया कुच्छिम्हि निब्बत्ति। तस्सा नामगहणदिवसे 'चाला'ति नामं अकंसु; तस्सा कनिट्ठाय 'उपचाला'ति; अथ'स्सा कनिट्ठाय 'सीसूपचाला'ति। इमा तिस्सो पि धम्मसेनापतिस्स कनिट्ठभगिनियो। इमासं पुत्तानम्पि तिण्णं इदमे'

व नामं, या सन्धाय थेरिया गाथाय चाला, उपचाला, सीसूपचाला 'ति आगतं। इमा पन तिस्सो पि भगिनियो धम्मसेनापतिपब्बजितं सुत्वान 'नून सो ओरिको धम्मविनयो, न सा ओरिका पब्बज्जा, यत्थ अम्हाकं अग्यो पब्बजितो'ति उस्साहजाता तिब्बच्छन्दा अस्सुमुखं रुदमानं ञातिपरिजनं पहाय पब्बजिंसु। 'पब्बजित्वा' व घटेन्तियो वायमन्तियो न चिरस्से'व अरहत्तं पापुणिंसु। अरहत्तं पन पत्वा निब्बाणसुखेन फलसुखेन विहरन्ति। चाला भिक्खुणी एकदिवसं पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्ता अन्धवनं पविसित्वा दिवा–विहारं निसीदि। अथ तं मारो उपसङ्कमित्वा ब्रम्हचरियवासतो विच्छिन्दितुकामो 'किन्नु उद्दिस्स मुण्डा'सि' इच्चादितो गाथ'मभासि। अथ'स्स सत्थुगुणे धम्मस्स च निय्यानिकभावं पकासेत्वा अत्तनो कतकिच्चभावविभावनेन तस्स विसयातिक्कमं पवेदेसि। तं सुत्वा मारो दुक्खी दुम्मनो तत्थे'व अन्तरधायि। अथ'स्सा अत्तना मारेन च भासितगाथा उदानवसेन कथेन्ती, 'सतिं उपट्ठपेत्वान' इच्चादितो गाथा अभासि।

६० : **उपचालाय थेरिया** गाथा। तस्सा वत्थु चालाय थेरिया वत्थुम्हि वुत्तमेव। अयम्पि हि चाला विय पब्बजित्वा विपस्सनं पट्ठपेत्वा अरहत्तं पत्वा उदानेन्ती, 'सतीमती चक्खुमती' च्चादितो गाथमभासि। 'किं नु त्वं भिक्खुणी' ति हि मारेन पुट्ठा थेरी आह, 'जातिं अहं आवुसो न रोचेसी'ति। अथ नं मारो आह, 'जातस्स नाम परिभोगो, तस्मा जातिं पि इच्छितब्बा, कामा हि परिभुञ्जितब्बा'ति। तं सुत्वा थेरी जातिया दुक्खनिमित्तकं अत्तनो च तस्स विसयातिक्कमनं विभावेत्वा तज्जेन्ती, 'जातस्स मरणं होति' इच्चादितो गाथा अभासि।

६१ : **सीसूपचालाय थेरिया** गाथा। इमिस्सा'पि वत्थु चालाय थेरिया वत्थुम्हि वुत्तमे'व। अयम्पि आयस्मतो धम्मसेनापतिस्स पब्बजितभावं सुत्वा उस्साहजाता पब्बजित्वा कतबुद्धकिच्चा विपस्सनं पट्ठपेत्वा घटेन्ती वायमन्ती न चिरस्से' व अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पत्वा फलसमापत्तिसुखेन विहरन्ती एकदिवसं अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा कतपुब्बकिच्चा सोमनस्सजाता उदानवसेन 'भिक्खुणी सीलसम्पन्ना'ति गाथमा'ह। ततो 'तावतिंसा च यामा च' इच्चादितो गाथा थेरिं समापत्तिया चावेतुकामेन मारेन वुत्ता। तं सुत्वा थेरी, 'तिट्ठतु मार तया वुत्तकामलोको अञ्ञो पि सब्बो लोको रागग्गिआदीहि आदित्तो सम्पज्जलितो, न तत्थ विञ्ञुतं चित्तं रमति'इति कामतो च लोकतो च अत्तनो विनिवत्तितमानसत्तं दस्सेत्वा मारं तज्जेन्ती, 'तावतिंसा च यामा च' इच्चादितो गाथायो अभासि।

६२ : **वड्ढमाताय थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे भरुकच्छनगरे कुलगेहे निब्बत्तित्वा वयप्पत्ता पतिकुलं गता एकं पुत्तं विजायि। तस्स 'वड्ढो' ति नामं अहोसि। ततो पट्ठाय सा 'वड्ढमाता'ति वोहरियित्थ। सा भिक्खुणीनं सन्तिके धम्मं सुत्वा पटिलद्धसद्धा पुत्तं **ञातीनं निय्यादेत्वा** भिक्खुणू'पस्सयं गन्त्वा पब्बजि। वड्ढत्थेरं हि अत्तनो पुत्तं सन्तरुत्तरं एककं भिक्खुणू पस्सये अत्तनो दस्सनत्थाय उपगतं अयं थेरी 'कस्मा त्वं एकको सन्तरुत्तरो' व इधा'गतो'ति चोदेत्वा ओवदन्ती 'मा सु ते वड्ढ लोकम्हि' इच्चादितो तिस्सो गाथा अभासि। ता सुत्वा वड्ढत्थेरो 'अद्धा मे माता अरहत्तं पतिट्ठिता' ति चिन्तेत्वा तमत्थं पवेदेन्तो, विसारदा' व भणसि' इति गाथमा'ह। तं सुत्वा थेरी अत्तनो कतकिच्चतं पकासेन्ती 'ये केचि वड्ढ सङ्खारा' ति गाथाद्वयमा'ह। एवं वुत्तं ओवादं अङ्कुसं कत्वा सञ्जातसंवेगो थेरो विहारं गन्त्वा दिवाठाने निसिन्नो विपस्सनं वड्ढेत्वा अरहत्तं पत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा सञ्जातसोमनस्सो मातुसन्तिकं गन्त्वा अञ्ञं ब्याकरोन्तो' 'उळारं वत मे माता' इच्चादितो तिस्सो गाथा अभासि। अथ थेरी अत्तनो वचनं अङ्कुसं कत्वा पुत्तस्स अरहत्तुप्पत्तिया आरद्धचित्ता तेन भासितगाथा सयं पच्चनुभासि। एवं ता पि थेरिया गाथा नाम जाता।

६३ : **किसागोतमिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे सावत्थियं दुग्गतकुले निब्बत्ति। 'गोतमी'ति अस्सा नामं अहोसि। किससरीरताय पन 'किसागोतमी'ति वोहरियित्थ। तं पतिकुलं गतं 'दुग्गतकुलस्स धीता'ति परिभविंसु। सा एकं पुत्तं विजायि। पुत्तलाभेन च'स्सा सम्मानं अकंसु। सा पन'स्सा पुत्तो आधावित्व परिधावित्वा कीळनकाले ठितो कालम'कासि। तेन'स्सा सोकुम्मादो उप्पज्जि। सा अहं पुब्बे परिभवप्पत्ता हुत्वा पुत्तस्स जातकालतो पट्ठाय सक्कारं पापुणि, 'इमे मय्हं पुत्तं छड्डेतुम्पि वायमन्ती'ति सोकुम्मादवसेन मतकळेवरं अङ्केनादाय 'पुत्तस्स मे भेसज्जं देथा'ति गेहद्वारपटिपाटिया नगरे विचरति। मनुस्सा 'भेसज्जं कुतो'ति परिभासन्ति। सा तेसं कथं न गण्हाति। अथ नं एको पण्डितपुरिसो 'अयं पुत्तसोकेन चित्तविक्खेपं पत्ता, एतिस्सा भेसज्जं दसबलो जानिस्सति'इति चिन्तेत्वा 'अम्म, तव पुत्तस्स भेसज्जं सम्मासम्बुद्धं उपसङ्कमित्वा पुच्छा'ति आह। सा सत्थु धम्मदेसनावेलायं विहारं गन्त्वा 'पुत्तस्स मे भेसज्जं देथ भगवा'ति आह। सत्था तस्सा उपनिस्सयं दिस्वा 'गच्छ, नगरं पविसित्वा यस्मिं गेहे कोचि मतपुब्बो न'त्थि ततो सिद्धत्थकं आहरा'ति आह। सा 'साधु भन्ते'ति तुट्ठमानसा नगरं पविसित्वा

पठमगेहे येव गन्त्वा 'मम पुत्तस्स भेसज्जत्थाय सिद्धत्थकं आहरापेसि, सचे एतस्मिं गेहे कोचि मतपुब्बो न'त्थि सिद्धत्थकं मे देथा'ति आह। 'को इध मते गणेतुं सक्कोती'ति?। 'किं तेहि अहं सिद्धत्थेकेही'ति दुतियं ततियं घरं गन्त्वा बुद्धानुभावेन विगतुम्मादा पकतिचित्ते ठिता चिन्तेसि, 'सकले नगरे अयमे'व नियमो भविस्सति, इदं हितानुकम्पिना भगवता दिट्ठ भविस्सती'ति संवेगं लभित्वा ततो च बहि निक्खमित्वा आमकसुसाने छड्डेत्वा इमं गाथमा'ह:—

'न गामधम्मो न निगमस्स धम्मो
न चा' पि'यं एककुलस्स धम्मो।
सब्बस्स लोकस्स सदेवकस्स
एसे'व धम्मो'यदिदं अनिच्चता'ति॥

एवञ्च पन वत्वा सत्थु सन्तिकं अगमासि। अथ नं सत्था 'लद्धो ते गोतमि सिद्धत्थको'ति आह। 'निट्ठितं भन्ते सिद्धत्थकेन कम्मं, पतिट्ठानं मे होथा'ति आह। अथ'स्सा सत्था, 'तं पुत्तपसुसम्मत्तं' 'इच्चादितो धम्मपदतो गाथमा'ह। गाथापरियोसाने यथाठिता'व सोतापत्तिफले पतिट्ठाय पब्बज्जं याचि। सत्था पब्बज्जं अनुजानासि। सा सत्थारं तिक्खत्तुं पदक्खिणं कत्वा वन्दित्वा भिक्खुणूपस्सयं गन्त्वा पब्बजित्वा उपसम्पदं लभित्वा न चिरस्से'व योनिसो मनसिकारेन कम्मं करोन्ती विपस्सनं वड्ढेसी'ति। अथ' स्सा सत्था, 'यो च वस्ससतं जीवे अपस्सं अमतं पदं' इच्चादितो ओभासगाथमा'ह। सा गाथापरियोसाने अरहत्तं पापुणित्वा परिक्खारवलञ्जे परिमुखट्ठा हुत्वा तीहि लोकेहि समन्नागतं चीवरं पारुपित्वा विचरि। अथ नं सत्था जेतवने निसिन्नो भिक्खुणियो पटिपाटिया ठानन्तरे ठपेन्तो लूखचीवरधरानं अग्गट्ठाने ठपेसि। सा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा सत्थारं निस्साय 'मया अयं विसेसो लद्धो' ति कल्याणमित्ततापसंसामुखेन, 'कल्याणमित्तता मुनिना लोकं' इच्चादितो गाथायो अभासि।

६४ : **उप्पलवण्णाय थेरिया** गाथा। अयं पदमुत्तरस्स भगवतो काले हंसवतीनगरे कुलगेहे निब्बत्ति। सा विञ्ञुतं पत्वा महाजनेन सद्धिं सत्थुसन्तिकं गन्त्वा सद्धम्मं सुणन्ती 'सत्थारं एकं भिक्खुणिं इद्धिमतीनं अग्गट्ठाने ठपेन्तं दिस्वा' सत्ताहं बुद्धपमुखस्स सङ्घस्स महादानं दत्वा तं ठानन्तरं पत्थेसि। सा यावजीवं कुसलं कत्वा देवमनुस्सेसु संसरन्ती कस्सपबुद्धकाले बाराणसीनगरे किकिस्स रञ्ञो गेहे पटिसन्धिं गण्हि। तत्थ ब्रम्हचरियं चरित्वा भिक्खुणीसङ्घस्स परिवेणं कारेत्वा देवलोकं निब्बत्ता। पच्छा

पुन मनुस्सलोके आगच्छन्ती एकस्मिं गामके सहत्था कम्मं कत्वा जीवनकट्ठाने निब्बत्ता। तस्मिं भवे एकं दिवसं एको पच्चेकबुद्धो निरोधसमापत्तितो वुट्ठहित्वा तस्सा अविदूरे ठाने अट्ठासि। सा पच्चेकबुद्धं दिस्वा लाजेहि सद्धिं पदुमपुप्फं गहेत्वा कुटितो ओरुय्ह लाजे पच्चेकबुद्धस्स पत्ते पक्खिपित्वा पदुमपुप्फेन पत्तं पिधाय अदासि। तस्स हत्थतो पनप्पुन तं पुप्फं गहेत्वा विमस्सन्ती पुन गन्त्वा तस्स पत्त-मत्थके ठपेत्वा पच्चेकबुद्धं खमापेत्वा 'भन्ते इमेसं लाजानं निस्सन्देन लाजगणनाय पुण्णा अस्सु पदुमपुप्फनिस्सन्देन निब्बत्तट्ठाने पदे पदे पदुमपुप्फं उट्ठहतू'ति पत्थनं अकासि। सा तस्स कम्मस्स निस्सन्देन देवलोके पटिसन्धिं गण्हि। सा पच्छा तासु तासु जातिसु संसरन्ती इमस्मिं बुद्धुप्पादे सावत्थियं सेट्ठिकुले पटिसन्धिं गण्हि-निलुप्पलगब्भसमानवण्णताय च'स्सा **उप्पलवण्णा** त्वे'व नामं अकंसु। अथ तस्सा वयप्पत्तकाले सकलजम्बुदीपे राजानो च सेट्ठिनो च सेट्ठिस्स सन्तिकं दूतं पहिणिंसु, 'धीतरं अम्हाकं देतू'ति। अपहिणन्ता नाम ना'होसि। ततो सेट्ठि चिन्तेसि:—'अहं सब्बेसं मनं गहेतुं न सक्खिस्सामि, उपायं पने'कं करिस्सामी'ति धीतरं पक्कोसापेत्वा 'पब्बजितुं अम्म सक्खिस्ससी'ति आह। तस्सा पच्छिमभविक। त्तानं वचनं सीसे आसित्तसतपाकतेलं विय अहोसि। तस्मा पितरं 'पब्बजिस्सामि ताता'ति आह। सो तस्सा सक्कारं कत्वा भिक्खुणूपस्सयं नेत्वा पब्बाजेसि। तस्सा अचिरपब्बजिताय एव उपोसथागारे कालवारो पापुणि। सा पदीपं जालेत्वा उपोसथागारं सम्मज्जित्वा दीपसिखाय निमित्तं गण्हित्वा'व पुनप्पुनं ओलोकियमाना झानं निब्बत्तित्वा तदे'व पादकं कत्वा अहरत्तं पापुणि। फलेन सद्धिं येव अभि-ञ्ञापटिसम्भिदा पि इज्झिंसु। विसेसतो पन इद्धिविकुब्बने चिण्णवसी अहोसि। अयं पन थेरी यदा भगवा सावत्थिनगरद्वारे यमकपाटिहारियं कातुं गन्धब्बरुक्खमूलं उपगच्छि तदा सत्थारं उपसङ्कमित्वा वन्दित्वा एवमा'ह:—'अहं भन्ते पाटिहारियं करिस्सामि, यदि भगवा अनुजानाती'ति सीहनादं नदि। सत्था तं कारणं ञत्वा अट्ठुप्प-त्तिं कत्वा जेतवनमहाविहारे अरियगणमज्झे निसिन्नो पटिपाटिया भिक्खुणियो ठान-न्तरे ठपेन्तो इमं थेरिं इद्धिमन्तानं अग्गट्ठाने ठपेसि। सा झानसुखेन फलसुखेन च वीतिनामेन्ती एकदिवसं कामानं आदीनवं ओकारं संकिलेसञ्च पच्चवेक्खियमाना गङ्गातिरियत्थेरस्स मातुया धीताय सद्धिं सपत्तीवासं उपदिस्स संवेगजाताय गाथा'व वुत्ता पच्चनुभासन्ती 'उभो माता च धीता च मयं आसुं सपत्तियो' इच्चादितो तिस्सो गाथा अभासि। 'पुब्बेनिवासं' ति आदिका द्वे गाथा अत्तनो अधिगतविसेसं पच्चवे-क्खित्वा पीतिसोमनस्सजाताय थेरिया वुत्ता। सेसगाथासम्बन्धो पाकटो'व।

६५ : **पुण्णिकाय (पुण्णाय) थेरिया** गाथा । सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे अनाथपिण्डिकस्स सेट्ठिनो घरदासिया कुच्छिम्हि निब्बत्ति । 'पुण्णा'ति'स्सा नामं अहोसि । सा सीहनादसुत्तन्तदेसनाय सोतापन्ना हुत्वा पच्छा **उदकसुद्धिकं** ब्राम्हणं दमेत्वा सेट्ठिनो सम्भाविता हुत्वा तेन भुजिस्सभावं पापित्वा तं पब्बज्जं अनुजानापेत्वा पब्बजित्वा विपस्सनाय कम्मं करोन्ती न चिरस्से'व सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा उदानवसेन 'उदहारी अहं सीते' इच्चादितो गाथायो अभासि। एत्थ च ब्राम्हणेन वुत्तगाथा पि अत्तना वुत्तगाथा पि पच्छा थेरिया पच्चेकभासिता' ति सब्बा थेरिया गाथा एव जाता।

६६ : **अम्बपालिया थेरिया** गाथा । सा पुरिमबुद्धेसु कताधिकारा तत्थ तत्थ भवे कुसलं उपचिनन्ती **सिखिस्स** भगवतो सासने पब्बजित्वा उपसम्पन्ना अहोसि। एकदिवसं सम्बहुलाहि भिक्खुणीहि सद्धिं चेतियं वन्दित्वा पदक्खिणं करोन्ती पुरेतरं गच्छन्तिया खीणासवथेरिया खिपन्तिया सहसा खेळपिण्डं चेतियङ्गणे पति। तं खीणासवथेरिं अपस्सित्वा गन्त्वा सयं पच्छतो गच्छन्ती तं खेळपिण्डं दिस्वा 'का नाम गणिका इमस्मिं ठाने खेळपिण्डं पातेसी'ति अक्कोसि। सा भिक्खुणीकाले सीलं रक्खन्ती गब्भवासं जिगुच्छित्वा उपपातिकत्तभावे चित्तं ठपेसि। तेन **चरिमत्तभावे** वेसालियं राजुय्याने अम्बरुक्खमूले ओपपातिका हुत्वा निब्बत्ति। तं दिस्वा उय्यानपालो नगरं उपनेसि। अम्बरुक्खमूले निब्बत्ताय सा 'अम्बापाली' त्वे'व वोहरियित्थ। अथ नं अभिरूपं दस्सनीयं पासादिकं विलासकन्तुकादिगुणविसेसमुदितं दिस्वा सम्बहुला राजकुमारा अत्तनो परिग्गहं कातुकामा अञ्ञमञ्ञं कलहं अकंसु। तेसं कलहवूपसमत्थं तस्सा कम्मसञ्चोदिता वोहारिका 'सब्बेसं होतू'ति गणिकाठाने ठपेसुं। सा सत्थरि पटिलद्धसद्धा अत्तनो उय्याने विहारं कत्वा बुद्धपमुखस्स भिक्खुसङ्घस्स निय्यादेत्वा पच्छा अत्तनो पुत्तस्स विमलकोण्डञ्ञत्थेरस्स सन्तिके धम्मं सुत्वा विपस्सनाय कम्मं करोन्ती अत्तनो सरीरस्स जराजिण्णभावं निस्साय संवेगजाता सङ्खारानं अनिच्चतमेव भावेन्ती, 'कालभमरवण्णसदिसा वेल्लितग्गा मम' इच्चादितो गाथायो अभासि। एवं अयं थेरी अत्तनो अत्तभावे अनिच्चताय सल्लक्खणमुखेन सब्बेसु पि तेभूमकधम्मेसु **अनिच्चतं** उपधारेत्वा तदनुसारेन तत्थ **दुक्खलक्खणं अनत्तलक्खणञ्च** आरोपेत्वा विपस्सनं उस्सुक्कापेन्ती मग्गपटिपाटिया अरहत्तं पापुणि।

६७ : **रोहिणिया थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे वेसालियं महाविभवस्स ब्राम्हणस्स गेहे निब्बत्तित्वा 'रोहिणी'ति लद्धनामा विञ्ञुतं पत्ता सत्थरि वेसालियं विहरन्ते विहारं गन्त्वा धम्मं सुत्वा सोतापन्ना हुत्वा मातापितूनं धम्मं देसेत्वा सासने पसादं उप्पादेत्वा ते अनुजानापेत्वा सयं पब्बजित्वा विपस्सनाय कम्मं करोन्ती न चिरस्से'व सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा पुब्बे सोतापन्नकाले पितरा अत्तना वचनपटिवचनवसेन वुत्त-गाथा उदानवसेन भासन्ती 'समणा'ति भोति मं विपस्सी'च्चादितो गाथायो अभासि।

६८ : **चापाय थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे वङ्कहारजनपदे अञ्ञत-रस्मिं मिगलुद्दकगामे जेट्ठकमिगलुद्दकस्स धीता हुत्वा निब्बत्ति। चापा'ति'स्सा नामं अहोसि। तेन च समयेन उपको आजीवको बोधिमण्डतो धम्मचक्कं पवत्तेतुं बारा-णसिं उद्दिस्स गच्छन्तेन सत्थारा सह गतो विप्पसन्नो 'परिपुण्णानि खो ते आवुसो इन्द्रि-यानि, परिसुद्धो छविवण्णो परियोदातो, कं' सि त्वं आवुसो उद्दिस्स पब्बजितो, को वा ते सत्था, कस्स वा त्वं धम्मं रोचेसि'इति पुच्छित्वा विनयमहावग्गे आगतनयेन 'सब्बा-भिभू सब्बविदू' हम'स्मि' इच्चादितो गाथायो सत्था अभासि। अत्तनो अनाचरियत्तभावं पकासेसि। सत्थारा अत्तनो सब्बञ्ञुबुद्धभावे धम्मचक्कपवत्तने च पवेदिते पसन्नचित्तो सो 'हुवेय्य पा' वुसो, अरह'सि अनन्तजिनो' ति वत्वा उम्मग्गं गहेत्वा पक्कन्तो वङ्कहारजनपदं अगमासि। सो तत्थ एकं मिगलुद्दकगामकं उपनिस्साय वासं कप्पेसि। तं तत्थ जेट्ठकमिगलुद्दको उपट्ठासि। सो एकदिवसं दूरं मिगवं गच्छन्तो 'मय्हं अरहन्ते मा पमज्जी'ति अत्तनो धीतरं **चापं** आणापेत्वा अगमासि सद्धिं पुत्तभातु-केहि। सा च'स्स धीता अभिरूपा होति दस्सनीया। अथ उपको आजीवको भिक्खाचारवेलाय मिगलुद्दकस्स घरं गतो परिविसितुं उपगतं चापं दिस्वा रागेन अभि-भूतो भुञ्जितुम्पि असक्कोन्तो भाजनेन भत्तं आदाय वसनट्ठानं गन्त्वा भत्तं एकमन्ते निक्खिपित्वा 'सचे चापं लभिस्सामि जीवामि नो चे मरिस्सामी'ति निराहारं निपज्जि। सत्तमे दिवसे मिगलुद्दको आगन्त्वा धीतरं पुच्छि:—'किं मय्हं अरहन्ते अप्पमज्जी'ति।' सो एकदिवसमे'व आगन्त्वा पुन ना'गतपुब्बो'ति आह। मिगलुद्दको च तावदे'व'स्स वसनट्ठानं गन्त्वा 'किं भन्ते अफासुकं' ति पादे परिमज्जन्तो पुच्छि। उपको नित्थुनन्तो परिवत्तति एव। सो 'वद भन्ते यं मया सक्का कातुं, सब्बं तं करि स्सामा' ति आह। उपको एकेन परियायेन अत्तनो अज्झासयं आरोचेसि। इतरो 'जानासि पन किञ्चि सिप्पं'ति। 'न जानामि किञ्चि सिप्पं'ति। अजानन्तेन सक्का

घरं आवसितुं'ति ?। 'तुम्हाकं मंसहारको भविस्सामि मंसञ्च विक्किणिस्सामी'ति' मागविको अम्हाकम्पि एतदेव रुच्चती'ति उत्तरिसाटकं दत्वा अत्तनो सहायस्स गेहे कतिपाहं वसापेत्वा तादिसे दिवसे घरमा'नेत्वा धीतरं अदासि। अथ काले गच्छन्ते तेसं संवासमन्वाय पुत्तो निब्बत्ति। 'सुभद्दो' ति' स्स नामं अकंसु। चापा तस्स रोदनकाले 'उपकस्स पुत्त, आजीवकस्स पुत्त, मंसहारकस्स पुत्त मा रोदि, मा रोदी' ति आदिना वुत्तवसेन गीतेन उपकं उप्पण्डेति। सो 'मा त्वं चापे मं अनाथा' ति मञ्ञि अत्थि मे सहायो 'अनन्तजिनो' नाम, तस्सा'हं सन्तिकं गमिस्सामी'ति आह। चापा एवं अयं अट्टियती'ति ञत्वा पुनप्पुनं तथा कथेसि येव। सो एकदिवसं ताय कथाय वुत्ते कुज्झित्वा गन्तुं आरद्धो। ताय तं तं वत्वा अनुनीयमानो पि पञ्ञत्तिं आगच्छन्तो पच्छिमदिसाभिमुखो पक्कामि। भगवा च तेन समयेन सावत्थियं जेतवने विहरन्तो भिक्खूनं आचिक्खि। यो भिक्खवे अज्ज 'कुहिं अनन्तजिनो'ति इधा'गन्त्वा पुच्छति तं मं सन्तिकं पेसेथा'ति। उपको तत्थ तत्थ पुच्छन्तो अनुपुब्बेन सावत्थिं गन्त्वा विहारं पविसित्वा यथाभगवता निद्दिट्ठितं तथा पञ्हं पुच्छि। तं भिक्खु भगवतो सन्तिकं नयिंसु। सो भगवन्तं दिस्वा 'जानाथ मं भगवा'ति। 'आम जानामि'। 'कुहिं पन त्वं एत्तकं कालं वसी'ति। 'वङ्कहारजनपदे भन्ते'ति। 'उपक इदानि महल्लको जातो पब्बजितुं सक्खिस्ससी'ति। 'पब्बजिस्सामि भन्ते'। सो तं पब्बाजेसि। सो पब्बजितो सत्थुसन्तिके कम्मट्ठानं गहेत्वा भावनं अनुयुञ्जन्तो न चिरस्से'व अनागामिफले पतिट्ठाय कालं कत्वा अविहेसु निब्बत्तो। निब्बत्तक्खणे येव अरहत्तं पापुणि। उपके पन पक्कन्ते निब्बिन्दहदया चापा दारकं अय्यकस्स निय्यादेत्वा पुब्बे उपकेन गतमग्गं गच्छन्ती सावत्थिं गन्त्वा भिक्खुणीनं सन्तिके पब्बजित्वा विपस्सनाय कम्मं करोन्ती मग्गपटिपाटिया अरहत्ते उपट्ठिता अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा पुब्बे उपकेन अत्तना च कथितगाथायो उदानवसेन एकज्झं कत्वा, 'लट्ठिहत्थो पुरे आसि' इच्चादितो गाथायो अभासि।

६९: **सुन्दरिया थेरिया** गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे बाराणसियं सुजातस्स नाम ब्राम्हणस्स धीता हुत्वा निब्बत्ति। तस्सा रूपसम्पत्तिया सुन्दरी'ति नामं अहोसि। वयप्पत्तकाले च'स्सा कनिट्ठभाता कालं अकासि। अथ'स्सा पिता पुत्तसोकेन अभिभूतो तत्थ तत्थ विचरन्तो वासिट्ठिथेरिया समागन्त्वा तं सोकविनोदनकारणं पुच्छन्तो 'पेतानि भोति पुत्तानि' आदिना द्वे गाथा अभासि। थेरी तं सोकाभिभूतं ञत्वा सोकं विनोदेतुकामा 'बहूनि मे पुत्तसतानि' इति आदिना द्वे गाथा वत्वा अत्तनो असोकिकभावं कथेसि। तं सुत्वा ब्राम्हणो 'कथं

त्वं अय्ये एवं असोका जाता'ति आह। तस्स थेरी रतनत्तयगुणं कथेसि। ब्राम्हणो 'कुहिं सत्था'ति पुच्छित्वा 'इदानि मिथिलायं विहरति'इति सुत्वा तावदे'व रथं योजेत्वा रथेन मिथिलं गन्त्वा सत्थारं उपसङ्कमित्वा वन्दित्वा सम्मोदनीयं कथं कत्वा एकम'न्तं निसीदि। तस्स सत्था धम्मं देसेसि। सो पटिलद्धसद्धो पब्बजित्वा विपस्सनं पट्ठपेत्वा यथानुक्कमेन घटेन्तो ततियदिवसे अहरत्तं पापुणि। अथ सारथि रथमा'दाय बाराणसिं गन्त्वा ब्राम्हणिया तं पवत्तिं आरोचेसि। सुन्दरी अत्तनो पितु पब्बजितभावं सुत्वा 'अम्म अहम्पि पब्बजिस्सामी'ति मातरं आपुच्छि। माता तस्सा 'मा पब्बजि' इति आह। 'सब्बभोगपटिभुञ्जनं न मय्हं रुचति पब्बज्जत्थिका'हमि'ति वत्वा महतिं सम्पत्तिं खेळपिण्डं विय छड्डेत्वा पब्बजि। पब्बजित्वा च सिक्खमाना येव हुत्वा घट्टेन्ती वायमन्ती हेतुसम्पन्नताय ञाणस्स परिपाकं गतत्ता सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा फलसुखेन निब्बाणसुखेन विहरन्ती अपरभागे सत्थुपुरतो सहिनादं नदिस्सामी'ति उपज्झायं आपुच्छित्वा बाराणसीतो निक्खमित्वा सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धिं अनुक्कमेन सावत्थिं गन्त्वा सत्थुसन्तिकं उपसङ्कमित्वा सत्थारं वन्दित्वा एकमन्तं ठिता। सत्थारा कतपटिसन्थारा सत्थु ओरसधीतुभावादिविभावनेन अञ्ञं ब्याकासि। अथ'स्सा मातरं आदिं कत्वा सब्बो ञातिगणो परिजनो च पब्बजि। सा अपरभागे अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा पितरा वुत्तगाथं अदिं कत्वा उदानवसेन, 'पेतानि भोतिं पुत्तानि' इच्चदितो गाथायोच्चुदाभासि।

७०: **सुभाय कम्मारधीताय** थेरिया गाथा। सा इमस्मिं बुद्धुप्पा राजगहे अञ्ञतरस्स सुवण्णकारस्स धीता हुत्वा निब्बत्ति। रूपसम्पत्तिसोभाय सुभा'ति तस्सा नामं अहोसि। अनुक्कमेन विञ्ञुतं पत्ता सत्थु राजग्गहप्पवेसने सत्थरि सञ्जातप्पसादा एकदिवसं भगवन्तं उपसङ्कमित्वा वन्दित्वा एकमन्तं निसीदि। सत्था तस्सा इन्द्रियपरिपाकं दिस्वा अज्झासयानुरूपं चतुसच्चगब्भधम्मं देसेसि। सा तावदे'व सहस्सनयपटिमण्डिते सोतापत्तिफले पतिट्ठासि। सा अपरभागे घरावासे दोसं दिस्वा महापजापतीगोतमिया सन्तिके पब्बजित्वा भिक्खुणीसीले पतिट्ठाता उपरि मग्गत्थाय भावनं अनुयुञ्जति। तं ञातका कालेन कालं उपसङ्कमित्वा कामेहि निमन्तेत्वा पहूतधनविभवञ्च दस्सेत्वा पलोभेन्ति। सा एकदिवसं अत्तनो सन्तिकं उपगतानं, घरावासेसु कामेसु च आदीनवं पकासेन्ती 'दहरा अहं'ति आदीहि चतुवीसतिया गाथाहि धम्मं कथेत्वा ते निरासे कत्वा विस्सज्जित्वा विपस्सनाय कम्मं करोन्ती इन्द्रियानि परियोदपेन्ती भावनं उस्सुक्कापेत्व

न चिरस्से' व सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि । अरहत्तं पन पत्वा 'दहरा अहं सुद्धवसना' इच्चादितो गाथायो अभासि ।

७१ : **सुभाय जीवकम्बवनिकाय थेरिया** गाथा । सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे राजगहे ब्राम्हणमहासालकुले निब्बत्ति । सुभा'ति'स्सा नामं अहोसि । तस्सा किर सरीरावयवा सोभणवण्णयुत्ता अहेसुं । तस्मा 'सुभा'ति अन्वत्थमे'व नामं जातं । सा सत्थु राजगहप्पवेसने पटिलद्धसद्धा उपासिका हुत्वा अपरभागे संसारे जातसंवेगा कामेसु आदीनवं दिस्वा नेक्खम्मञ्च खेमतो सल्लक्खेन्ती महापजापतीगोतमिया सन्तिके पब्बजिता'व विपस्सनाय कम्मं करोन्ती कतिपाहेने'व अनागामिफले पतिट्ठासि । अथ नं एकदिवसं अञ्ञतरो राजगहवासी धुत्तपुरिसो तरुणो पठमयोब्बने ठितो जीवकम्बवने दिवाविहाराय गच्छन्तिं दिस्वा पटिबद्धचित्तो हुत्वा मग्ग ओवरन्तो कामेहि निमन्तेसि । सा तस्स नानप्पकारेहि कामानं आदीनवं अत्तनो च नेक्खम्मज्झासयं पवेदेन्ती धम्मं कथेसि । सो धम्मकथं सुत्वा पि न पटिक्कमति निबन्धति येव । थेरी न अत्तनो वचने अधिट्ठहन्तं अक्खिम्हि च रत्तं दिस्वा 'हन्द तस्सासब्भं अक्खि'ति अत्तनो एकं अक्खि उप्पाटेत्वा तस्स उपनेसि । ततो सो पुरिसो सन्तासि संवेगजातो तत्थ विगतरागो'व हुत्वा थेरिं खमापेत्वा गतो । थेरी सत्थुसन्तिकं अगमासि । सह दस्सने'स्सा अक्खि पटिपाकतिकं अहोसि । ततो सा बुद्धगताय पीतिया निरन्तरं फुटा हुत्वा अट्ठासि । सत्था तस्सा चित्ताचारं ञत्वा धम्मं देसेत्वा अग्गमग्गट्ठाय कम्मट्ठानं आचिक्खि । सा पीतिं विक्खम्भेत्वा तावदे'व विपस्सनं वड्ढेत्वा सह पटिसाम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि । अरहत्तं पन पत्वा फलसुखेन निब्बाणसुखेन विहरन्ती अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा अत्तनो तेन धुत्तपुरिसेन वुत्तगाथा उदानवसेन, 'जीवकम्बवनं रम्मं' इच्चादितो पच्चुदाभासि ।

७२ : **इसिदासिया थेरिया** गाथा । सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे उज्जेनियं कुलपदेसीलाचारादिगुणेहि अभिसम्मतस्स विभवसम्पन्नस्स सेट्ठिस्स धीता हुत्वा निब्बत्ति । इसिदासी'ति'स्सा नामं अहोसि । तं वयप्पत्तकाले मातापितरो कुलरूपवयविभवादिसदिसस्स अञ्ञतरस्स सेट्ठिपुत्तस्स अदंसु । सा तस्स गेहे पतिदेवता हुत्वा मासमत्तं वसि । अथ' स्सा कम्मफलेन सामिको विरत्तरूपो हुत्वा तं घरतो नीहरि तं सब्बं इसिदासिया वुत्तगाथाहि वेदितब्बं । तेसं तेसं पन सामिकानं न रुच्चनेय्यताय संवेगजाता पितरं अनुजानापेत्वा जिनदत्ताय थेरिया सन्तिके पब्बजित्वा विपस्सनाय कम्मं करोन्ती न चिरस्से' व सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पत्वा फलसुखेन निब्बाणसुखेन

वीतिनामेन्ती एकदिवसं पाटलिपुत्तनगरे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातटिक्कन्ता महागङ्गाय वालिकपुलिने निसीदित्वा बोधित्थेरिया नाम अत्तनो सहायथेरिया पुब्बपटिपत्ति पुच्छित्वा तम' त्थं गाथाबन्धवसेन विस्सज्जेसि 'उज्जेनिया पुरवरे' ति आदिना। तेसं पन पुब्बपच्छाविस्सज्जनानं सम्बन्धं दस्सेतुं 'नगरम्हि कुसुमनामे पाटलिपुत्तम्हि'-इच्चादितो तिस्सो गाथा सङ्गीतिकारेहि ठपिता ।

७३ : **सुमेधाय थेरिया** गाथा । सा इमस्मिं बुद्धुप्पादे मन्तावतीनगरे कोञ्चस्स नाम रञ्ञो धीता हुत्वा निब्बत्ति। तस्सा मातापितरो सुमेधा'ति नामं अकंसु । तं अनुक्कमेन वुड्ढिपत्तं वयप्पत्तकाले मातापितरो वारणवतीनगरे अनिकरत्तस्स नाम रञ्ञो दस्सामा'ति आमन्तेसुं । सा पन दहरकालतो पट्ठाय अत्तनो समानवयाहि राजकञ्ञाहि दासीजनेहि च सद्धिं भिक्खुणू'पस्सयं गन्त्वा भिक्खुणीनं सन्तिके धम्मं सुत्वा चिरकालतो पट्ठाय कताधिकारताय संसारे जातसंवेगा सासने अभिप्पसन्ना पञ्ञावयप्पत्तकाले कामेहि विनिवट्टितमानसा अहोसि। तेन सा मातापितूनं ञातीनं सम्मानं सुत्वान 'मय्हं घरावासे न किच्चं, पब्बजिस्साम' हं'ति आह । तं मातापितरो घरावासे नियोजेन्ता नानप्पकारेन याचिते'पि सञ्ञापेतुं ना' सक्खिसु । सा 'एवं मे पब्बजितुं लब्भती'ति छन्दं गहेत्वा सयमेव अत्तनो केसे छिन्दित्वा ते एव केसे आरब्भ पटिकूलमनसिकारं पवत्तेन्ती तत्थ नातिकारताय भिक्खुणीनं सन्तिके मनसिकारविधानस्स सुतपुब्बत्ता च असुभनिमित्तं उप्पादेत्वा तत्थ पठमज्झानं अधिगच्छि। अधिगतपठमज्झाना च अत्तना घरावासे उय्योजेतुं उपगते मातापितरो अदिकत्वा अन्तोजनपरिजनं सब्बं राजकुलं सासने अभिप्पसन्नं कारेत्वा घरतो निक्खमित्वा भिक्खुणू'पस्सयं गन्त्वा पब्बजि। पब्बजित्वा च विपस्सनं पट्ठपेत्वा सम्मदे'व परिपक्कञाणा विमुत्तिपरिपाचनीयानं धम्मानं विसेसिताय च न चिरस्से'व सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि। अरहत्तं पन पत्वा अत्तनो पटिपत्तिं पच्चवेक्खित्वा उदानवसेन, 'मन्तावतिया नगरे रञ्ञो कोञ्चस्स' इच्चादितो गाथायो अभासि ।

निट्ठिता थेरीनं सङ्खित्तचरियावण्णना।

थेरीनं तासं गाथानञ्च अनुक्कमो ।

१ : अञ्ञतराथेरी (१)
२ : मुत्ता (२)
३ : पुण्णा (३)
४ : तिस्सा (४)
५ : अञ्ञतरा तिस्सा (५)
६ : धीरा (६)
७ : अञ्ञतरा धीरा (७)
८ : मित्ता (८)
९ : भद्रा (९)
१० : उपसमा (१०)
११ : मुत्ता (११)
१२ : धम्मदिन्ना (१२)
१३ : विसाखा (१३)
१४ : सुमना (१४)
१५ : उत्तरा (१५)
१६ : सुमना (वुड्ढपब्बजिता) (१६)
१७ : धम्मा (१७)
१८ : सङ्घा (१८)
१९ : नन्दा (१९–२०)
२० : जेन्ती (२१–२२)
२१ : अञ्ञतराथेरी (२३–२४)
२२ : अड्ढकासी (२५–२६)
२३ : चित्ता (२७–२८)
२४ : मेत्तिका (२९–३०)
२५ : मित्ता (३१–३२)

२६ : अभयमाता (३३–३४)
२७ : अभयत्थेरी (३५–३६)
२८ : सामा (३७–३८)
२९ : अञ्ञतरा सामा (३९–४१)
३० : उत्तमा (४२–४४)
३१ : अञ्ञतराउत्तमा (४५–४७)
३२ : दन्तिका (४८–५०)
३३ : उब्बिरी (५१–५३)
३४ : सुक्का (५४–५६)
३५ : सेला (५७–५९)
३६ : सोमा (६०–६२)
३७ : भद्दा कापिलानी (६३–६६)
३८ : अञ्ञतरा भिक्खुणी अपञ्ञाता (६७–७१)
३९ : विमला पुराणगणिका (७२–७६)
४० : सीहा (७७–८१)
४१ : नन्दा (८२–८६)
४२ : नन्दुत्तराथेरी (८७–९१)
४३ : मित्तकाली (९२–९६)
४४ : सकुला (९७–१०१)
४५ : सोणा (१०२–१०६)
४६ : भद्दापुराणनिगण्ठी (१०७–१११)
४७ : पटाचारा (११२–११६)
४८ : तिंसमत्ता थेरीभिक्खुणियो (११७–१२१)
४९ : चन्दा (१२२–१२६)
५० : पञ्चसता पटाचारा (१२७–१३२)
५१ : वासिट्ठि (१३३–१३८)
५२ : खेमा (१३९–१४४)
५३ : सुजाता (१४५–१५०)
५४ : अनोपमा (१५१–१५६)
५५ : महापजापती गोतमी (१५७–१६२)

५६ : गुत्ता (१६३–१६८)
५७ : विजया (१६९–१७४)
५८ : उत्तरा (१७५–१८१)
५९ : चाला (१८२–१८८)
६० : उपचाला (१८९–१९५)
६१ : सीसूपचाला (१९६–२०३)
६२ : वड्ढमाता (२०४–२१२)
६३ : किसागोतमी (२१३–२२३)
६४ : उप्पलवण्णा (२२४–२३५)
६५ : पुण्णिका (२३६–२५१)
६६ : अम्बपाली (२५२–२७०)
६७ : रोहिणी (२७१–२९०)
६८ : चापा (२९१–३११)
६९ : सुन्दरी (३१२–३३७)
७० : सुभा कम्मारधीता (३३८–३६५)
७१ : सुभा जीवकम्बवनिका (३६६–३९९)
७२ : इसिदासी (४००–४४७)
७३ : सुमेधा (४४८–५२२)

Printed by M. N. Kulkarni, at the Karnatak Printing Press, Karnatak House, Chira Bazar, Bombay 2,
and
Published for the University of Bombay, by Prof. N. K. Bhagwat, M.A., University of Bombay, Fort, Bombay.